

MENLIS PALMERIS HOLAS

MASONŲ, HERMETINĖS, KABLISTINĖS IR ROZENKREICERIŲ SIMBOLINĖS FILOSOFIJOS ENCIKLOPEDINĖ APŽVALGA

UŽ VISŲ LAIKŲ RITUALŲ, ALEGORIJŲ IR MISTERIJŲ SLYPINČIŲ SLAPTŲJŲ MOKYMŲ INTERPRETACIJA

IŠTRAUKOS

PRATARMĖ

Parašyta daug knygų, komentuojančių slaptas antikos filosofijos sistemas, bet nesenstančios gyvenimo tiesos, kaip ir daugelis didžiųjų žemės mąstytojų, vilki dėvėtais rūbais. Šis darbas – tai bandymas pateikti knygą, vertą tų pranašų bei išminčių, kurių mintys pateiktos šiuose puslapiuose. Realizuoti tokį Grožio ir Tiesos derinį pasirodė esą tikrai nelengva, bet tikiu, kad ta įtaka, kurią šie mąstytojai darys skaitytojui, kompensuos įdėtą darbą.

Darbas su šio tomo tekstu prasidėjo 1926 metų sausio pirmą dieną ir be pertraukos tęsėsi dvejus metus. Didžioji tiriamojo darbo dalis buvo atlikta dar gerokai prieš šio manuskripto rašymą. Medžiagos rinkimas prasidėjo 1921 metais, ir per trejus metus knygos planas įgavo konkrečią formą. Vardan kompaktiškumo buvo atsisakyta visų išnašų, o įvairios citatos bei nuorodos į kitus autorius įtrauktos į tekstą logine tvarka.

Nepretenduoju vadintis neklystančiu ar originaliu bet kurio knygoje pateikto teiginio atžvilgiu. Pakankamai išstudijavau antikos mąstytojų kūrinį fragmentus, kad suprasčiau, jog bet koks dogmatinis jų doktrinų išdėstymas – beprotybės viršūnė. Tradicionalizmas yra šiuolaikinės filosofijos, labiausiai jos europinių mokyklų, prakeikimas. Nors daugelis šios knygos teiginių gali pasirodyti absurdiški arba fantastiški, aš nuoširdžiai stengiausi išvengti atsitiktinių metafizinių spekuliacijų ir, pateikdamas medžiagą, stengiausi atskleisti labiau jos dvasią, nei pažodinių atskirų autorių kūrinių turinį. Prisiimdamas atsakomybę už galimas klaidas, tikiuosi išvengti kaltinimo plagijavimu, kurį paprastai pateikia kiekvienam apie mistinę filosofiją rašančiam žmogui.

Neturėdamas noro propaguoti kokį nors savo paties “izmą”, nebandžiau originalių koncepcijų pateikti taip, kad jos patvirtintų kieno nors pažiūras. Nesistengiau ir iškreipti doktrinų tiek, kad jos derėtų vienos su kitomis, nes tai dėl filosofinės-religinės minties sistemų skirtumo reikštų suderinti nesuderinamą.

Iš esmės knyga visiškai prieštarauja šiuolaikiniam mąstymo metodui, nes ji nagrinėja temą, kurią atvirai išjuokia dvidešimto amžiaus sofistai. Tikrasis knygos tikslas – įvesti skaitytoją į visiškai už materialistinę teologijos, filosofijos ar mokslo ribų esančią hipotezių sferą. Šiuose puslapiuose esančios neaiškios medžiagos gausa trukdo griežtai ją klasifikuoti, bet panašios temos, kiek tai įmanoma, sugrupuotos greta viena kitos.

Nepaisant viso anglų kalbos kaip idėjų reiškimo priemonės turtingumo, joje visgi trūksta terminų abstrakčioms filosofinėms mintims perteikti. Todėl, norint suprasti senąjį Misterijų Mokymą, daugelį reikšmių, slypinčių už neadekvačių žodžių, būtina suvokti intuicija.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad kiekvienas skaitytojas, įdėmiai skaitydamas šią knygą, praturtės tiek, kiek aš – ją rašydamas. Darbo su šia knyga ir apmąstymų metai padarė man didelę įtaką. Tiriamasis darbas atvėrė daugelį didžiųjų tiesų; knygos rašymas atskleidė tvarkos ir kantrybės dėsnius; šios knygos spausdinimas parodė man naujus meno ir amato horizontus; ir apskritai visa ši veikla suvedė mane su daugybe draugų, kurių, priešingu atveju, niekada nebūčiau sutikęs. Todėl, kalbėdamas Džono Banjano žodžiais, sakau:

Aš kūriau – ir sukūriau;
Ir štai ji priešais jus,
Visu savo ilgiu bei pločiu
Didžiulė knyga, kurią matote.

Menlis Palmeris Holas, 33⁰ ¹
Los Andželas, Kalifornija
1928 05 28

ĮVADAS

Filosofija yra mokslas apie vertybių prigimtį. Filosofija nustato vienos medžiagos arba substancijos pirmumą kitų atžvilgiu. Suteikdama svarbą tam, kas lieka pašalinus visą mažareikšmiškumą, filosofija tampa tikroju reikšmingumo spekuliatyvinės minties sferoje rodikliu. Apriorinė filosofijos misija yra nustatyti daiktų pasireiškimo ir jų neregimos priežasties arba prigimties santykius.

“Filosofiją, – rašo seras Viljamas Hamiltonas, – skirtingi žmonės apibrėždavo skirtingai: Ciceronas – kaip mokslą apie dieviškus bei žmogiškus daiktus ir apie jų priežastis; Gobsonas – kaip mokslą apie priežasčių veikimą; Leibnicas – kaip mokslą apie pakankamą pagrindą; Volfas – kaip mokslą apie galimus daiktus, todėl, kad jie galimi; Dekartas – kaip mokslą apie daiktus, išvedamus iš pirminių principų; Kondiljakas – kaip mokslą apie jutiminius ir abstrakčius daiktus; Tenemanas – kaip mokslą apie priežasčių pritaikymą galimiems daiktams; Kantas – kaip mokslą apie viso pažinimo santykį su būtiniais žmogaus proto tikslais; Kriugas – kaip mokslą apie pirminę “ego”, arba protinio “aš”, formą; Fichtė – kaip mokslą mokslą; Šelingas – kaip mokslą apie absoliutą; Hegelis – kaip mokslą, visiškai abejingą idealiam ir realiam, arba tapatumo ir netapatumo tapatumas (žr. “Metafizikos ir logikos paskaitos”).

Šešios tradicinės filosofinės disciplinos yra šios: **metafizika**, nagrinėjanti tokius abstrakčius dalykus kaip kosmologija, teologija ir daiktų prigimtis; **logika**, nagrinėjanti žmogaus minties dėsnius, arba kaip dažnai vadinama “mokslas apie klaidas”; **etika** – mokslas apie moralę, individualią atsakomybę, arba mokslas apie gėrio prigimtį; **psichologija** – mokslas, pašvęstas protinę kilmę turinčių reiškinių tyrimui bei klasifikacijai; **epistemologija** (gnoseologija) – mokslas tiriantis paties pažinimo prigimtį bei klausimus ar gali pažinimas būti absoliutus; **estetika** – mokslas apie gamtą ir grožio, harmonijos, kilnumo suvokimą.

Platonas filosofiją laikė didžiausiu Dievo žmogui suteiktu gėriu. Deja, dvidešimtame amžiuje ji tapo apsunkusia ir painia nepagrįstų ir nesuderintų, bet neginčijamos logikos palaikomų, sąvokų, struktūra. Dievų nektarui bei ambrozijai Jamblichio prilygintas senosios Akademijos išaukštintas teoremas taip iškraipė įvairios nuomonės, kurias Heraklitas laikė proto

¹ 33⁰ – škotiškosios masonų ložės Meistro laipsnis.

liga, kad didis neoplatonikas kažin ar beatpažintų dievišką pievą. Šiuolaikinio mokslo ir filosofijos paviršutiniškumas pasireiškia jų krypimu į materializmą. Kai Napoleonas paklausė didžio prancūzų astronomo Laplaso, kodėl šis nepaminėjo Dievo savo *traktate apie dangaus mechaniką*, matematikas naiviai atsakė: “Sere, man nėra būtina ši hipotezė!”.

Traktate “Apie ateizmą” Frensis Bekonas išraiškingai reziūuoja situaciją: “Paviršutiniška filosofija kreipia žmogaus protą į ateizmą, o giluminė filosofija atveda jį į religiją”. Aristotelis savo “Metafiziką” pradeda tokiais žodžiais: “Visi žmonės natūraliai nori pažinti”. Siekdamas patenkinti šį visuotinį poreikį, išlaisvintas žmogaus intelektas tyrinėja ribinius įsivaizduojamos erdvės ir įsivaizduojamo “aš” lygius, ieškodamas santykio tarp vienio bei daugio, priežasties bei pasekmės, Gamtos ir jos pradų, proto ir jo ištakų, dvasios ir jos substancijos, iliuzijos ir realybės.

Vienas senųjų laikų filosofas kartą pasakė: “Tas, kuris nežino elementariausių dalykų – gyvulys. Tas, kurio pažinimas apsiriboja vien žmogaus egzistavimo sąlygomis, yra žmogus tarp gyvulių. Tačiau tas, kuris žino viską, ką galima pasiekti proto jėga, – tas Dievas tarp žmonių”. Vadinas, žmogaus statusą gamtos pasaulyje apsprendžia jo mąstymo *kokybė*. Tas, kurio protą laiko pavergę gyvuliški instinktai, filosofijos požiūriu prilygsta gyvuliui; tas, kurio protiniai sugebėjimai nukreipti žmogiškai veiklai, yra žmogus; ir tas, kurio intelektas pakyla iki dieviškos realybės gvildenimo, jau pusdievis, nes jo būtybė užmezga kontaktą su didybe, į kurią žmogų išvedė jo protas. Savo panegirikoje “mokslių mokslui” Ciceronas sušuko: “O filosofija, gyvenimo kelrode! O, padedančioji atrasti gėrį ir išvarančioji ydas! Kuo mes be tavęs būtume bet kuriuo savo amžiaus periodu? Tu sukūrei miestus ir bendro gyvenimo džiaugsmams sukvietai po žemę išsibarsčiusius žmones”.

Mūsų amžiuje žodis *filosofija*, jeigu jo nelydi koks nors papildomas terminas, mažareikšmis. Filosofija suskilo į daugybę “izmų”, daugiau arba mažiau antagonistinių vienas kito atžvilgiu ir taip susirūpinusių savo priešininkų sutriuškinimu ir jų klaidų įrodymu, kad tikrosios dieviškumo lygmens žmogaus misijos problemos atsainiai atmetamos į šoną. Ideali filosofijos funkcija yra tarnauti žmogaus proto, skirto saugoti žmogų nuo neprotingų gyvenimo sprendimų, pusiausvyrai. Tačiau filosofai patys griaua filosofijos prasmę, supainiodami nenusimanančius protus tų, kuriuos reikia vesti tiesiu ir siauru racionalaus mąstymo keliu. Visų, netgi svarbiausių ir žinomiausių mūsų laikų filosofijos mokyklų išvardijimas ir klasifikacija pranoksta šios knygos galimybes. Daugybės filosofija dangstomų spekuliacijų vertinimo geriausia imtis po trumpo supažindinimo su ryškiausiomis filosofinėmis sistemomis, viešpatavusiomis pasaulyje pastaruosius dvidešimt penkis amžius.

Graikų filosofijos mokyklai pradžia davė septyni nemirtingi mąstytojai, pirmieji nusipelnę išminčių vardo. Pasak Diogeno Laertiečio, tai buvo Talis, Solonas, Chilonas, Pitakas, Biantas, Kleobulas ir Periandras. Vanduo pagal Talį yra pirminis principas arba elementas, ir jame Žemė plaukioja kaip laivas, o žemės drebjėjimai vyksta dėl šios visatos jūros bangavimo. Kadangi Talis gyveno Jonijoje, jo mokykla buvo pavadinta Jonijos. Jis mirė 546 m.pr.Kr., jo palikimą perėmė Anaksimandras, o po jo sekė Anaksimenas, Anaksagoras, Archelajas, su kurio mirtimi baigėsi Jonijos mokykla. Anaksimandras, skirtingai nei Talis, neišmatuojamą ir neaprėpiamą begalybę paskelbė principu, iš kurio gimsta visi daiktai. Anaksimenas pagrindiniu elementu iškėlė orą, iš kurio susideda pati Dievybė. Anaksagoras, kurio doktrinos žymus atomizmo pėdsakas, Dievą laikė “begaliniu savaime judančiu protu”, ir teigė, kad “šis protas, kuris egzistuoja

kiekviename kūne, yra visų daiktų priežastis; iš begalinio materijos dalelių kiekio dieviškas protas gali sukurti viską; šis protas suteikė visiems prieš tai buvusiems sumaišytiems daiktams tvarką”. Archelajas paskelbė visų daiktų principą esant dvejybiniu: protas – nematerialus, o oras – materialus ir jo išretėjimas bei sutirštėjimas gimdo ugnį ir vandenį. Žvaigždes Archelajas laikė karštais metaliniais diskais. Heraklitas, gyvenęs 536-470 m.Pr.Kr., kartais priskiriamas Jonijos mokyklai. Savo srauto ir amžino kitimo doktrinoje jis kalbėjo apie ugnį kaip apie pirmą elementą ir kaip apie būseną, į kurią galutinai pereis pasaulis. Pasaulio siela buvo nagrinėjama kaip jo drėgnųjų dalių garai, o potvyniai ir atoslūgiai buvo aiškinami saulės įtaka.

Empedoklis, Epicharmas, Architas, Alkmeonas, Hipas, Filolajas ir Eudoksas ryškiai atstovavo **itališką**, arba **pitagorietišką, mokyklą**, pavadintą Pitagoro Samosiečio vardu. Pitagoras (580-500 m.pr.Kr.) laikė matematiką šventu bei pačiu subtiliausiu mokslu ir iš visų ateinančių į jo mokyklą reikalavo žinių iš aritmetikos, muzikos, astronomijos ir geometrijos. Jis ypatingai pabrėžė *filosofinį gyvenimo būdą* kaip būtiną išminties sąlygą. Pitagoras buvo vienas iš pirmųjų mokytojų, įsteigusių mokyklą, kurios nariai visi vienas kitam padėjo mokytis aukštų mokslų. Jis taip pat įsteigė mąstymo apie praeitį discipliną, būtiną dvasinio proto ugdymui. Į pitagorizmą galima žiūrėti kaip į metafizinių spekuliacijų, liečiančių santykius tarp skaičių ir priežastinių būties jėgų, sistemą. Ši mokykla pirmoji pateikė dangiškos harmonijos arba “sferų muzikos” teoriją. Džonas Rechlinas sako, kad Pitagoras tol nepradėdavo ko nors mokytis savo mokinius, kol jie neįsisavindavo tylėjimo disciplinos, nes ši yra būtina mąstymo sąlyga. Savo “Sofiste” Platonas priskiria Empedokliui retorikos atradimą. Abu, Pitagoras ir Empedoklis, pripažino sielų persikūnijimo teoriją. Empedoklis kalbėjo: “Pirma aš buvau berniuku, po to mergaite, o dar vėliau augalu, paukščiu, žuvimi ir didžiule jūrų gulbe”. Architui priskiriami sraigto ir pakeliamojo krano išradimai. Malonumą jis pavadino maru, nes jis yra proto nuosaikumo priešingybė; jis sakė, kad žmogus be apgaulės pasitaiko taip retai kaip žuvis be kaulų.

Ksenofanas, gyvenęs 570-480 m.pr.Kr., įkūrė **elėjiečių mokyklą**. Ksenofanas nuolat kurstė įtarimus dėl savo išpuolių prieš Homero ir Hesiodo teologines bei kosmologines pažiūras. Jis kalbėjo, kad Dievas yra vienatinis ir bekūnis, nei savo substancija, nei kūnu nepanašus į žmones. Kad Jis viską mato ir girdi, bet nekvėpuoja, kad Jis įkūnija visus daiktus, protą bei išmintį, kad Jis nėra pagimdytas, bet amžinas, kad pasaulis neturi nei pradžios, nei pabaigos, o visa, kas pagimdyta, pasmerkta būti sunaikinta. Ksenofanas sulaukė garbaus amžiaus, ir kalbama, kad pats palaidojo savo sūnus. Parmenidas buvo Ksenofano mokinys, bet niekada nepripažino jo doktrinų. Parmenidas paskelbė jutimus klaidingais ir iliuziškais, o protą vieninteliu tiesos kriterijumi. Jis pirmasis pasakė, kad žemė apvali, ir padalijo jos paviršių į šilumos bei šalčio zonas.

Meliso pažiūros turėjo daug bendro su Parmenido apmąstymais. Jis sakė, kad visata yra nejudama, visa pripildanti būtis, ir todėl jai nėra kur judėti. Jis atmetė nebūties teoriją. Zenonas Elėjietis taip pat kalbėjo, kad nebūties nėra. Neigdamas judėjimą, jis teigė vieno Dievo, kuris amžinas ir yra nesukurta Būtis, egzistavimą. Panašiai kaip Ksenofanas Dievą jis įsivaizdavo sferinės formos. Iš Begalybės aibė fragmentinių kūnų leidžiasi į vakuumą, kur patirdami nuolatinį sužadalinimą jie patys suformuoja sferines substancijas.

Demokritas išplėtojo Leukipo atomų teoriją. Demokritas paskelbė dvejoją visų daiktų egzistavimo principą: atomus ir vakuumą. Jie begaliniai – atomai skaičiumi, o vakuumas apimtimi. Pasak jo, visi kūnai turi būti sudaryti iš atomų ir vakuomo. Atomams būdingos dvi

savybės – forma ir erdviškumas, kurie gali turėti begalybę variantų. Siela taip pat sudaryta iš atomų ir suyra kartu su kūnu. Jis teigė, kad protas sudarytas iš dvasinių atomų. Aristotelis kalbėjo, kad Demokrito atomų teorijos suformavimui įtakos turėjo Pitagoro *Monadų* teorija. Elėjiečiams dar priskiriami Protagoras ir Anaksarchas.

Sokratas (469-399 m. pr. Kr.) laikomas **autonominės mokyklos** kūrėju. Iš esmės jis buvo skeptikas, bet nevertė kitų laikyti jo pažiūrų, o, ypatingu sugebėjimu megzdamas pokalbius, kiekvieną žmogų priversdavo išreikšti savo paties filosofiją. Pasak Plutarcho, Sokratas teigė, kad mokymams tinka kiekviena vieta, nes visas pasaulis yra dorybės mokykla. Jis mokė, kad siela egzistuoja dar prieš kūną ir prieš patekdama į kūną įgyja visas žinias. Kai siela įžengia į materialią formą, ji praranda savo jautrumą, bet vėlesniais mąstymais apie jutiminius objektus ji prabunda ir atstato savo pradinį žinojimą. Šiais teiginiais pagrįsti jo bandymai sielos galią stimuliuoti ironija ir indukcinio mąstymu. Apie Sokratą kalbėjo, kad vienintelis jo filosofijos objektas buvo žmogus. Jis pats skelbė, kad filosofija – kelias į tikrąją laimę, o filosofijos tikslas – dvigubas: mąstymai apie Dievą ir Jo siekimas bei sielos išlaisvinimas iš materijos nelaisvės.

Jis pripažino tris visų daiktų principus: *Dievą, materiją ir idėją*. Apie Dievą jis kalbėjo: “Kas Jis yra, aš nežinau, aš žinau, kuo Jis nėra”. Materiją jis apibūdino kaip atsirandančią ir susinaikinančią substanciją, o idėją – kaip nedalomą Dievo minties substanciją. Tarp žymių Sokrato mokyklos narių buvo Ksenofontas, Eschinas, Kritonas, Simonas, Simijas, Kebėtas. Žymus antikos filosofijos specialistas profesorius Celeris yra pareiškęs, kad Ksenofonto kūriniai apie Sokratą yra falsifikatas. Kai Aristofano komedija “Debesys”, išjuokianti Sokrato teorijas, buvo suvaidinta scenoje, didysis Skeptikas pats žiūrėjo spektaklį. Veiksmo metu, kai jis karikatūriškai vaizduojamas sėdintis pakabintoje pintinėje ir tyrinėjantis Saulę, Sokratas ramiai atsistojo, kad Atėnų žiūrovai galėtų pastebėti, jog jį vaidinančio aktoriaus kaukė visiškai nepanaši į tikruosius Sokrato veido bruožus.

Elidiečių mokyklą įkūrė Fedonas Elidietis, žinomos giminės palikuonis, iš vergovės išpirktas Sokrato rūpesčiu ir vėliau tapęs jo atsidavusiu mokiniu. Platonas taip žavėjosi protiniais Fedono sugebėjimais, kad jo garbei pavadino vieną iš savo dialogų. Po Fedono mokyklą paveldėjo Plistinas, o po jo Menedemas. Kalbama, kad Menedemas labiau pripažino Stilpono mokymą, priskiriamą megariečių mokyklai. Kai Menedemo klausdavo apie jo pažiūras, jis sakydavo esąs laisvas, turėdamas mintyje, kad žmogus paprastai yra savo nuomonių vergas. Menedemas buvo aršaus charakterio ir dažnai grįždavo iš savo paskaitų ne pačios geriausios nuotaikos. Žinomiausias jo posakis: “Jeigu kuris nors vienas skiriasi nuo kito, vadinasi, tas vienas nėra kitas. Padaręs šią prielaidą, jis tęsdavo: “Nauda nėra gėris, ir gėris nėra nauda”. Po Menedemo ši mokykla tapo žinoma eretrietiškos vardu. Jos pasekėjai pasisakydavo prieš bet kokius neigiamus teiginius, prieš bet kokius sudėtingus teiginius ir kalbėjo, kad tik teigiančios bei paprastos doktrinos yra tikros.

Megariečių mokyklą įsteigė didelis Sokrato gerbėjas Euklidas Megarietis (nepainioti su žinomu matematiku). Atėniečiai nutarė mirties bausmę skirti kiekvienam į Atėnus atkeliavusiam Megaros piliečiui. Nė trupučio neišsigandęs, Euklidas persirengė moteriškais rūbais ir nukeliavo susitikti su Sokratu. Po žiaurios savo mokytojo mirties Sokrato mokiniai, baimindamiesi tokios pačios baigties, pabėgo į Megarą, kur buvo Euklido iškilmingai priimti. Megariečių mokykla perėmė Sokrato doktriną, kad gėris yra išmintis, papildę ją elėjiečių doktrina, kad Dievas yra absoliutus vienis ir pokytis yra jausmų iliuzija. Euklidas teigė, kad gėris neturi priešybės ir todėl

blogis neegzistuoja. Klausiamas apie dievų prigimtį, atsakydavo, kad apie juos nieko nežino, išskyrus tai, jog jie nemėgsta smalsuolių.

Megariečiai kartais būdavo laikomi dialektikais. Euklidas, miręs 377 m.pr.Kr., užleido vietą Eubulidui, kurio mokiniai buvo Aleksinas ir Apolonijus Kronietis. Vienas iš labiausiai atsidavusių Eubulino mokinių buvo Eufantas, sulaukęs gilios senatvės ir parašęs nemažai tragedijų. Prie megariečių mokyklos paprastai priskiriamas Diodoras, nes jis klausė Eubulido paskaitų. Egzistuoja legenda, kad Diodoras mirė nuo širdgėlos, kad negalėjo iš karto atsakyti į jam Stilpono, vienu metu vadovavusio megariečių mokyklai, užduotą klausimą. Diodoras laikė, kad niekas negali judėti, nes tada daiktas turėtų pereiti iš vietos, kurioje jis buvo, į kitą vietą, kurioje jo nebuvo, kas neįmanoma, nes daiktai turi būti ten, kur jie yra.

Cinikų mokyklą įkūrė Antisfenas Atėnietis (444-347 m.pr.Kr.). Jis buvo Sokrato mokinys. Cinikų doktrinos gali būti apibūdintos kaip kraštutinis individualizmas, tyrinėjantis žmogų gyvenantį atskirai nuo aplinkos. Žmogaus aplinka buvo laikoma disharmonijos, kančių priežastimi, o tai vertė žmogų dar labiau viso ko šalintis ir koncentruotis į savo vidinę prigimtį. Cinikai neigė visus materialius išradimus, gyveno elementariausiuose būstuose ir maitinosi primityviausiu maistu. Teigdami, kad dievams nieko nereikia, cinikai tvirtino, kad trokštantys gerovės nė iš tolo nepriartės prie dievų. Į klausimą, ką jam duoda filosofija, Antisfenas atsakė, kad jis suprato, kaip keisti save.

Diogenas Sinopietis žinomas savo gyvenimu statinėje, kuri ilgam jam atstojo būstą. Atėniečiai mėgo filosofą-skurdžių, ir kai statinė prakiuro, pasiūkė naują, nubaudę berniūkščius, pribadžiusius senojoje skylių. Diogenas teigė, kad viskas pasaulyje priklauso išminčiai, ir įrodinėjo tai su tokia logika: “Visi daiktai priklauso dievams, o dievai – išminčių draugai; visi daiktai tarp draugų yra bendri, vadinasi, ir visi daiktai priklauso išmintingiesiems”. Tarp cinikų buvo Oneskritas, Kratetas, Metroklas, Menipas, Mendemas.

Hedonizmo doktriną propagavusią **kirėniečių mokyklą** įkūrė Aristipas Kirėnietis (435-356 m.pr.Kr.). Išgirdęs apie Sokrato šlovę, Aristipas atėjo į Atėnus ir panorą pas jį mokytis. Sokratas, susirūpinęs dėl Aristipo kūniškų bei savanaudiškų siekių, kruopščiai stengėsi pakeisti jaunuolį. Aristipas išsiskyrė teorijos ir praktikos atitikimu, nes gyveno visiškai pagal savo paties filosofiją, kuri pagrindiniu gyvenimo tikslu laikė malonumų ieškojimą. Kirėniečių doktrina gali būti nusakyta šiais žodžiais: viskas, kas iš tikrųjų žinoma apie kurį nors objektą, tėra tik pačios žmogaus prigimties sužadinti pojūčiai. Etikos srityje didžiausias gėris yra tai, kas sužadina pačius maloniausius pojūčius. Emocines reakcijas skirstė į malonias arba minkštas, grubias ir vidutines. Kraštutinės malonios emocijos – pasitenkinimas, kraštutinės grubios – nelaimė, vidutinės – emocijų nebuvimas.

Dėl protinių nukrypimų žmonės kartais netrokšta malonumų. Tačiau realiai kūniški malonumai (ypač fizinės prigimties) yra tikroji egzistavimo prasmė ir visapusiškai pranoksta protinius ir dvasinius malonumus. Malonumus riboja vienintelis dalykas, kad jie egzistuoja tik tuo metu. Praeitis negali būti prisimenama be apgailestavimo, o ateitis negali būti laukiama be nerimo; vadinasi, nei viena iš jų nežada malonumų. Nė vienas žmogus neturi liūdėti, nes liūdesys yra pati didžiausia nelaimė. Prigimtis leidžia žmogui daryti viską, ką jis nori, o riboja jį tik jo paties nuostatos ir įpročiai. Filosofas laisvas nuo pavydo, meilės, prietarų ir ištisas dienas mėgaujasi malonumais. Nuolaidžiavimą savo norams Aristipas iškėlė iki aukščiausios dorybės. Jis kalbėjo, kad filosofai skiriasi nuo kitų žmonių tuo, kad tik jie vieni nepakeistų savo nuostatų, jeigu visi

žmonijos įstatymai būtų atšaukti. Tarp žinomų filosofų, kuriems turėjo įtakos kirėniečių doktrinos, galima paminėti Hegesiją, Anikeridą, Teodorą ir Bioną.

Platono (427-347 m.pr.Kr.) įsteigta **akademinių filosofų mokykla** skirstoma į tris dalis: Ankstyvąją, Viduriniąją, ir Vėlyvąją Akademijas. Tarp Ankstyvųjų akademikų buvo Speusipas, Ksenokratas, Polemonas, Kratesas ir Krantoras. Arkesilajas įkūrė Viduriniąją Akademiją, o Karneadas – Vėlyvąją. Pagrindinis Platono mokytojas buvo Sokratas, tačiau daug perėmė ir iš Pitagoro mokymo. Ciceronas Platono filosofiją matė kaip etikos, fizikos ir dialektikos vienovę. Platonas gėrį apibrėžė trejopai: gėris sieloje, išreikštas dorybėmis; gėris kūne, išreikštas simetrija ir vienu kūno dalių plastiškas perėjimas į kitas; gėris išoriniame pasaulyje, išreikštas socialine padėtimi visuomenėje. Šis didis filosofas “Speusipo Knygoje” pateikia tokį Dievo apibrėžimą: “Būtybė, kurios nemirtingumas glūdi Joje Pačioje, Pati savaime palaiminga, yra Amžina Esmė ir Savo Pačios gėrio priežastis”. Pasak Platono, Vienatinis yra pats tinkamiausias terminas Absoliutui apibūdinti, nes visuma pranoksta dalis ir įvairovė priklauso nuo vienovės, o ne atvirkščiai. Be to, Vienatinis egzistuoja iki būties pasireiškimo, nes būtis – tai Vienatiniam priskiriami principai.

Platono filosofija pagrįsta būties padalijimu į tris lygius: nejudantis judintojas, paties savęs judintojas ir prievarta judantis. Pastarasis, kurį reikia judinti, yra žemesnio rango už savęs paties judintoją, o šie abu savo ruožtu nusileidžia nejudančiam judintojui. Tie, kuriems judėjimas yra vidinė paskata, negali būti atskirti nuo judinančių jėgų, vadinasi, jie negali irti. Tokios prigimties būtybės nemirtingos. Tie, kurių judinimas vyksta iš išorės, gali būti atskirti nuo judinimo šaltinio ir todėl gali irti. Šios prigimties būtybės mirtingos. Tačiau tiek mirtingus, tiek nemirtingus pranoksta tie, kurie patys yra judintojai, bet išlieka nejudrūs. Juose esanti jėga slypi jų viduje; tai ir yra Dieviškas nenutrūkstamumas, kuris yra visų daiktų tvarumo pagrindas. Būdamas kilnesnis už savęs paties judintoją, nejudantis Judintojas priklauso aukščiausios vertės kategorijai. Platono doktrina buvo pagrįsta teorija, kad mokymasis iš tikrųjų tėra prisiminimas, arba išgavimas pažinimo, kurį siela įgijo savo ankstesnės egzistencijos metu. Prie įėjimo į Platono Akademiją buvo užrašyta: “Tegul neįžengia čia nemokantis geometrijos”.

Po Platono mirties jo mokiniai suskilo į dvi grupes. Viena, vadinama **akademikais**, tęsė susitikimus Akademijoje, kuriai anksčiau vadovavo Platonas, o kita, vadinama **peripatetikais**, vadovaujama Aristotelio (384-322 m.pr.Kr.), persikėlė į Likėją. Platonas laikė Aristotelį savo geriausiu mokiniu ir kalbėjo apie jį kaip “mokyklos protą”. Jeigu Aristotelio nebūdavo paskaitoje, Platonas sakydavo, kad šiuo metu nėra proto. Apie stulbinantį Aristotelio genijų Tomas Teiloras taip rašė savo kūrinyje “Metafizika”: “Kai mes suvokiame, kad jis ne tik buvo susipažinęs su visais mokslais, apie ką byloja jo gausūs veikalai, bet ir parašė tikslumu bei nusimanymu neturinčius sau lygių veikalus beveik iš visų žmonijos pažinimo sričių, mes nežinome kuo labiau žavėtis – jo kolosaliomis žiniomis ar sugebėjimu prasiskverbti į daiktų esmę”. Apie Aristotelio filosofiją tas pats autorius kalba: “Aristotelio moralinės filosofijos tikslas – tai tobulėjimas per dorybę, o jo mąstymo filosofijos tikslas – tai sąjunga su principais arba visų daiktų pagrindais”.

Aristotelis į filosofiją žvelgė dvejopai: kaip į praktinę ir teorinę. Praktinė filosofija apima etiką ir politiką, o teorinė – logiką ir fiziką. Metafiziką vadino mokslu apie substanciją, kuriai iš esmės būdingi ramybė ir judėjimas. Siela Aristotelis laikė tai, ko dėka žmogus gyvena, jaučia ir suvokia. Taigi sielai priskiriami mitybos, jutimo ir intelekto principai. Sielą jis laikė dvejopa – racionalia ir iracionalia, kai kuriuose žmonėse jausmus iškeliančia virš proto. Išmintį Aristotelis

apibrėžė kaip mokslą apie pirmines priežastis. Pagrindinės jo filosofijos dalys buvo keturios – dialektika, fizika, etika ir metafizika. Dievą jis apibūdino kaip Pirmąjį Judintoją, geriausią iš visų būtybių, nejudančią substanciją, atsietą nuo kūniškų dalykų, neturinčią fizinių kokybių, nedalomą ir neturinčią dalių. Platonizmas pagrįstas *aprioriniu* mąstymu, o aristotelizmas - *aposteoriniu* mąstymu. Aristotelis savo mokinį Aleksandrą Makedonietį mokė, kad jeigu jis nepadarė gero darbo, tai ši diena jam dingusi. Tarp Aristotelio mokinių buvo Teofrastas, Stratonas, Likonas, Aristonas, Kritolajus ir Diodoras.

Apie **skepticizmą**, kurio mokė Pironas Elidietis (365-275 m.pr.Kr.) ir Timonas, Sekstas Empirikas kalbėjo, kad tie, kurie ieško, turi arba rasti, arba prisipažinti, jog negali rasti, arba tęsti ieškojimus. Tie, kurie įsivaizduoja, kad rado tiesą, vadinami *dogmatikais*; tie, kurie galvoja, kad tiesa nepasiekiamą, vadinasi *akademikais*, o tie, kurie jos dar ieško, vadinasi *skeptikais*. Skeptikų poziciją pažinumo atžvilgiu Sekstas Empirikas apibūdino šiais žodžiais: “Skepticizmo esmė yra ta, kad kiekvienam teiginiui egzistuoja jam lygiavertis priešingas teiginys, ir tai neleidžia mums pasinerti į dogmatizmą”. Skeptikai buvo ypatingai aršūs dogmatizmo priešai ir buvo agnostikai, nes laikė visas su Dievu susijusias teorijas prieštaringomis ir neįrodomomis. Skeptikas sako: “Kaip mes galime neabejoti Dievo pažinimu, nežinodami nei Jo substancijos, nei formos, nei vietos; tuo metu, kai šiuo klausimu nesutaikomai išsiskiria filosofų pažiūros, argi galima jų išvadas laikyti besąlygiškai teisingomis?” Kadangi absoliutus pažinimas buvo laikomas nepasiekiamu, skeptikai skelbė tokią jų disciplinos šūkį: “Nuomonėse – nesudrumsčiama ramybė, aistrose – nuosaikumas, pavojuose – susilaikymas nuo sprendimo”.

Stoikų mokyklą įkūrė Zenonas Kritonietis (340-265 m.pr.Kr.), Kratese mokėsis iš cinikų mokyklos, iš kurios ir prasideda jų ištakos. Zenono mokinais buvo Kleantas, po jo, Chrisipas, Zenonas Tarsietis, Diogenas, Antipatras, Panatijas ir Poseidonijus. Žymiausi romėnų stoikai buvo Epiktetas ir Markas Aurelijus. Stoikai buvo panteistai, nes teigė, kad nėra nieko geriau už pasaulį, o pasaulis yra Dievas. Zenonas kalbėjo, kad protas (*logas*) visur pasėtas kaip sėkla. Stoicizmas yra materialistinė filosofija, nes skelbia laisvanorišką paklusimą prigimties dėsniams. Chrisipas teigė, kad gėris ir blogis, būdami priešingi vienas kito atžvilgiu, yra būtini, nes palaiko vienas kitą. Taip pat teigė, kad siela turi fizinę formą ir suyra kartu su kūnu. Nors kai kurie stoikai galvojo, kad išmintis prailgina sielos egzistavimą, jų doktrinos nebuvo nagrinėjamas tikrasis nemirtingumas. Pasak jų, siela susideda iš aštuonių dalių: penkių jutimų, sužadinančios jėgos, balso jėgos ir aštuntos, viešpataujančios dalies. Gamta buvo apibūdinama kaip Dievas, sumišęs su pasaulio substancija. Visi daiktai buvo laikomi arba realiais, arba bekūniais.

Skiriamasis stoikų filosofų bruožas buvo *apatija*. Kartą Diogenas sakė kalbą apie tai, kad nereikia pykti, ir vienas iš jo pasekėjų paniekinančiai spjovė jam į veidą. Nusizėminančiai priėmęs įžeidimą, didysis stoikas sąmojingai atsakė: “Aš nepykstu, bet aš abejoju, verta man tai daryti ar ne!”

Epikūriečių mokyklą įkūrė Epikūras Samosietis (341-270 m.pr.Kr.). Ji daugeliu atžvilgių priminė kirėniečių mokyklą, bet propagavo aukštesnius etikos standartus. Epikūriečiai malonumą laikė labiausiai pageidautina būseną, bet jis, jų nuomone, pasiekiamas išsižadant tų proto ir emocijų prieštaravimų, kurie sąlygoja skausmo bei nerimo atsiradimą, ir yra rimčiausia ir kilniausia būseną. Epikūro nuomone, proto ir sielos skausmas yra rimtesnis dalykas už kūno skausmą bei nerimą, todėl proto ir sielos džiaugsmas pranoksta kūno džiaugsmą. Kirėniečiai teigė, kad malonumas priklauso nuo veiksmo arba judėjimo; epikūriečiai skelbė, kad rimtis arba

veiksmo nebuvimas vienodai tinka malonumui. Epikūras priėmė Demokrito atomų teoriją ir jos pagrindu sukūrė savo fiziką. Trumpai Epikūro filosofiją galima apibūdinti taip:

1. Juslės niekada neapgauna, vadinasi, kiekvienas juslinis suvokimas yra teisingas. 2. Juslių suformuotos nuomonės gali būti teisingos arba klaidingos. 3. Jusliniam suvokimui neprieštaraujančios nuomonės yra teisingos. 4. Jusliniam suvokimui prieštaraujančios nuomonės yra klaidingos.

Vieni iš žymesnių epikūriečių buvo Metrodoras Lampakietis, Zenonas Sidonietis ir Fedra.

Eklektika gali būti apibrėžta kaip sudėtingos filosofinės sistemos konstravimo iš tarpusavyje nesuderinamų antagonistinių mokyklų doktrinų praktika. Eklektiką vargu ar galima laikyti filosofiškai ar logiškai reikšminga praktika, nes skirtingos mokyklos savo išvadas pasiekia skirtingais mąstymo metodais, todėl filosofinis rezultatas, pagrįstas ištraukomis iš skirtingų filosofinių mokyklų, kuriamas ant nestabilaus konfliktuojančių prielaidų pagrindo. Todėl eklektika dažniausiai tapdavo ne specialistų užsiėmimu. Romos imperijoje filosofinei minčiai buvo skiriama mažai dėmesio, todėl dauguma mąstytojų buvo eklektikai. Ciceronas yra ryškiausias ankstyvojo eklektizmo atstovas, o jo kūriniai – tikra ankstyvųjų mokyklų neįkainojamų fragmentų popuri. Eklektizmas atsirado kaip tik tada, kai žmogus abejojo galutinės tiesos pasiekimo galimybėmis. Nagrinėdami visas taip vadinamas žinias geriausiu atveju kaip nuomones, ne patys uoliausieji daro išvadas, kad protingiausia kryptis – priimti tai, kas atrodo protinga iš bet kurios mokyklos arba individo mokymo. Deja, iš tokios praktikos gimsta pseudopasaulėžiūra, iš kurios akiračio dingsta tikslumas, būdingas tikrajai logikai ir filosofijai.

Neopitagoriečių mokykla klestėjo Aleksandrijoje pirmajame krikščioniškos eros amžiuje. Verta paminėti tik du su ja susijusius vardus: Apolonijus Tianietis ir Moderatas Hadesietis. Neopitagorizmas yra jungianti grandis tarp ankstyvųjų pagoniškų filosofijų ir neoplatonizmo. Iš pirmųjų jis perėmė daug tikslų mąstymo elementų, ypatingai iš Pitagoro ir Platono. Iš antrųjų – metafizines spekuliacijas ir asketinius įpročius. Kai kurie autoriai išvelgia stulbinantį panašumą tarp neopitagorizmo ir esėjų doktrinų. Abiem mokykloms būdingas akcentas – skaičių sakralumas, ir visiškai tikėtina, kad neopitagoriečiai apie tikrąjį Pitagoro mokymą žinojo kur kas daugiau, nei mes dabar. Netgi pirmame amžiuje Pitagoras buvo laikomas labiau dievu nei žmogumi, ir jo filosofijos atgimimas buvo sutiktas su viltimi, kad jo vardas skatins domėtis giliomis mąstymo sistemomis. Tačiau graikų filosofija jau praėjo savo šlovės zenitą, žmonių masės prabudo ir suvokė fizinio gyvenimo bei fizinių fenomenų svarbą. Nuo to laiko pradėjęs dominuoti akcentas į fizinius dalykus, savo maksimumą pasiekęs dvidešimto amžiaus materializme bei komercializme, nepaisant neoplatonikų įsikišimo, tęsėsi iš amžiaus į amžių iki mūsų dienų.

Nors **neoplatonikų mokyklos** įkūrėju ilgą laiką buvo laikomas Amonijus Saksas² (175-242 m.), iš tikrųjų mokykla prasidėjo nuo Plotino (204-269 m.). Neoplatonizmo centrai buvo Aleksandrija, Sirija, Pora ir Atėnai, o paminėjimo verti vardai – Porfyrijas, Jamblichas, Saliustijas, imperatorius Julijanas, Plutarchas, Proklas. Neoplatonizmas buvo paskutinės besileidžiančios, bet dar atvirai savo traktatus viešinančios ir taip savo slaptas (arba nerašytas) doktrinas išsaugojančios palikuonims, pagonybės pastangos. Šiame mokyme tobuliausiai pasireiškė ankstyvasis idealizmas.

² Amonijui Saksui buvo suteiktas epitetas *teodidaktas*, graikiškai reiškiantis "dievo išmokytas".

Neoplatonizmas nagrinėjo išimtinai aukštos metafizikos problemas. Jis pripažino egzistuojant slaptas ir esmines doktrinas, kurios nuo pačių anksčiausių civilizacijos laikų buvo paslėptos po religijų bei filosofijų ritualais, simboliais, alegorijomis. Žmogui, nesusipažinusiam su neoplatonizmo pagrindais, jis gali pasirodyti kupinas spekuliacijų, sumišusių su ekstravagantiškų fantazijų polėkais. Tačiau toks požiūris ignoruoja Misterijų institutą – tas slaptas mokyklas, kurios įkvėpė pirmųjų filosofijos mokyklų giluminį idealizmą.

Kai žlugo pagoniškos filosofijos fizinis kūnas, buvo bandoma atgaivinti formą, įliejant į ją naują gyvybę, atveriant jo mistines tiesas. Šie bandymai liko bevaisiai. Nepaisant nesutaikomų prieštaravimų tarp primityvios krikščionybės ir neoplatonizmo, krikščionybė pasinaudojo daugeliu neoplatonizmo doktrinų, iš to ir susiformavo **patristinės filosofijos** pagrindai. Trumpai neoplatonizmą galima apibūdinti kaip filosofinį kodą, kuris per apmąstymą ar meditaciją gali padėti atverti bet kokio doktrinos fizinio ar konkretaus kūno, dvasinės tiesos elementaraus apvalkalo, mistinę prigimtį. Lyginant su religijoje ir filosofijoje slypinčiomis ezoterinėmis dvasinėmis tiesomis, jų kūnai buvo laikomi mažareikšmiais. Lygiai taip nebuvo skiriama jokio dėmesio praktiniams mokslams.

Terminu “patristika” buvo vadinama ankstyvosios krikščionių bažnyčios tėvų (*patres*) filosofija; šioje filosofijoje išsiskyrė du etapai: ikinikėjinis ir ponikėjinis. Ikinikėjinis periodas išsiskyrė atakomis prieš pagonybę, krikščionybės apsauga bei išgarbinimu. Visai pagoniškos filosofijos struktūrai grėsė išnykimas, ir tikėjimas nustelbė protą. Kai kuriais atvejais buvo bandoma sutaikyti akivaizdžias pagonybės tiesas su krikščionybės apreiškimais. Tarp ikinikėjinės epochos tėvų galima paminėti šv. Ireniejų, Klemensą Aleksandrietį ir Justiną Kankinį. Ponikėjinėje epochoje buvo akcentuojamas krikščioniškos filosofijos kūrimas platoniška ir neoplatoniška kryptimis, todėl atsirado daug ilgų, nerišlių ir neaiškių, menkos filosofinės reikšmės kūrinių. Ryškesni šio periodo filosofai buvo Afanasijus, Grigalius Nisietis ir Kirilas Aleksandrietis. Patristikos mokykla pasižymėjo žmogaus prado išaukštinimu visatos atžvilgiu. Žmogų ji nagrinėjo kaip Dievo darbą vainikuojantį atskirą ir dievišką kūrinį, nepavaldų gamtos dėsniams. Patristika neigė kitos, tokios pačios kilnios, tokios sėkmingos ir tokios gabios būtybės kaip žmogus egzistavimą; žmogui ir tik žmogui buvo sukurtos visos Gamtos Karalystės.

Patristikos filosofijos kulminacija laikomas **augustinizmas**, kurį galima pavadinti krikščionišku platonizmu. Priešingai **pelagianizmo** doktrinai, pasak kurios žmogus pats yra savo išsigelbėjimo kūrėjas, augustinizmas iškėlė bažnyčią ir jos dogmas iki absoliutaus neklystamumo, įnirtingai gynusio save iki pat Reformacijos. **Gnosticizmas**, atsiradęs antroje pirmo krikščioniškos eros amžiaus pusėje, interpretavo krikščionybę graikų, Egipto ir persų metafizikos terminais. Beveik visa informacija apie gnostikus ir jų doktrinas, pavadintas ikinikėjinės bažnyčios erezija ir todėl pasmerktas, gaunama iš tų, kurie kaltino gnostikus, daugiausiai iš šv. Ireniejaus. Trečiame amžiuje atsirado **manicheizmas**, dualistinė persiškos kilmės sistema, kuri mokė, kad Gėris ir Blogis nuolat kovoja dėl viešpatavimo visatoje. Manicheizmas Kristų laikė Gėrio išpirkimo principu kaip priešybę žmogui Jėzui, kuris buvo laikomas blogąja asmenybe.

Boecijaus (480-524 m.) mirtis nubrėžė graikų filosofijos pabaigos ribą. Devintame amžiuje iškilo nauja filosofijos mokykla – **scholastika**, kuri sutaikė filosofiją su teologija. Scholastinėmis mokyklomis buvo Džono Solsberio eklektika, Bernaro Klervo ir šv. Bonaventūros misticizmas, Abelaro racionalizmas ir Ekharto panteistinis misticizmas. Tarp arabų aristotelistų buvo Avicena ir Averojus. Scholastika savo zenitą pasiekė Alberto Didžiojo ir jo žymaus mokinio

Tomo Akviniečio asmenyse. Tomizmas (Tomo Akviniečio, dažnai vadinamo krikščionišku Aristotelium, filosofija) ieškojo būdų sutaikyti atskiras scholastikos mokyklas. Tomizmas buvo pagrįstas arsitoteliška filosofija su tikėjimo kaip tiesos projekcijos koncepcijos priemaiša.

Voliuntarizmo doktriną skleidė Jonas Dunsas Škotas, pranciškonų vienuolis scholastas, akcentavęs jėgą ir individualios valios veiksmingumą kaip priešpriešą tomizmui. Charakteringiausias scholastikos bruožas buvo jos pastangos pertvarkyti visą Europos filosofiją pagal Aristotelį. Kaip to pasekmė, scholastai nusirito iki frazierių lygio, kurie Aristotelio žodžius taip nuvalkiojo, kad iš jų teliko tik pliki kaulai be jokios mėsos. Tai buvo dekadentinė beprasmiško žongliravimo žodžiais mokykla, prieš kurią seras Frensis Bekonas nukreipė visą savo ironiją ir kurią apibūdino kaip beprasmišką tąsymąsi su atmestomis dėl nereikalingumo sąvokomis.

Bekono induktyvinės minties sistema (kur faktai fiksuojami pasitelkus stebėjimo procesą ir patikrinami eksperimentu) atvėrė kelią šiuolaikinio mokslo mokykloms. Bekono idėjas tęsė Tomas Hobsas (trumpai buvęs jo sekretoriumi), kuris matematiką laikė vieninteliu tiksliuoju mokslu, o mintis – matematinėmis procedūromis. Hobsas materiją paskelbė vienintele realybe, o materialius kūnus – vieninteliu mokslinio tyrimo objektu, reiškinius tyrinėjo susiedamas su jų priežastimis, o pasekmes kildino iš priežasčių, įvertindamas aplinkybių įvairovę. Hobsas ypatingai akcentavo žodžių reikšmę, paskelbęs supratimą sugebėjimu suvokti žodžių ir jais apibūdinamų objektų (vaizdinių) santykį.

Nutraukusi ryšį su scholastinėmis ir teologinėmis mokyklomis, poreformacinė filosofija, arba naujoji filosofija, vystėsi skirtingomis kryptimis. **Humanizmas** skelbė, kad žmogus yra pagrindinis filosofijos objektas; **racionalizmas** skelbė, kad mąstymas yra pažinimo pagrindas; **politinė filosofija** – kad žmogus privalo suvokti savo prigimtines, socialines ir tautines privilegijas; **empirizmas** – kad vienintelė tiesa yra eksperimentas; **moralizmas** – kad teisingo elgesio svarba yra pagrindinė filosofijos doktrina; **idealizmas** – kad visatos realybė yra aukštesnės už fizinę kilmės: arba protinės, arba psichinės. **Realizmas**, atvirkščiai, kalba apie tai, realybė yra tik fizinė. **Fenomenalizmas** pažinimą apriboja faktais ir įvykiais, kurie turi mokslinį pagrindą. Naujos filosofinės minties srovės yra **bicheviorizmas** ir **neorealizmas**. Pirmasis vidines žmogaus charakteristikas tyrinėjo per elgesį; antrąjį galima laikyti idealizmo galutinio mirimo rezultatu.

Baruchas de Spinoza (1632-1677 m.), žymus olandų filosofas, Dievą laikė absoliučia substancija, absoliučiai baigtine ir nereikalaujančia jokių kitų koncepcijų, išskyrus šią. Šios Būtybės prigimtis, pasak Spinozos, pažįstama tik per atributus: tįsumą ir sąmonę. Jie patiria tarpusavio kombinacijas ir sudaro begalinę aspektų, arba modusų, įvairovę. Daiktų ir idėjų tikrovės sąlyga yra tai, kad idėjos yra sąmonės atributo, o žmogaus kūnas yra begalinio tįsumo modusai Dieve. Per mąstymą žmogus gali pakilti virš iliuzinio jausmų pasaulio ir rasti ramybę tobuloje sąjungoje su Dievu. Sakoma, kad Spinoza panaikino visas asmenines Dievo charakteristikas ir pavertė Jį visatos sinonimu.

Vokiečių filosofija prasidėjo nuo Godfrido Vilhelmo Leibnico (1646-1716 m.), kurio teorijos buvo kupinos optimizmo ir idealizmo. Leibnico pakankamo pagrindo kriterijus atskleidė Dekarto tįsumo teorijos nepakankamumą, ir Leibnicas padarė išvadą, kad egzistuoja tik viena dieviškoji substancija, kad ji yra tobula ir kad ji išlaiko jai būdingą jėgą kiekvienoje begalinės gausos atskirų ir baigtinių vienetų formoje, pasiekdama tiek tobulybės, kiek tik įmanoma. Materija, paversta baigtiniais vienetais, nustoja egzistuoti kaip substancinis kūnas ir tampa nematerialių idėjų mase, kurias jis vadino monadomis. Taigi visata susideda iš atskirų monadinių

būtybių, spontaniškai atsiskleidžiančių per vidinių aktyvių savybių objektyvaciją. Visi daiktai nagrinėjami kaip susidedantys vien tik iš monadų, kurioms būdinga nuolatinė vidinė kaita. Jų variacijos priklauso nuo šių kūnų dydžio ir gali egzistuoti kaip fizinės, emocinės, protinės ar dvasinės substancijos. Dievas yra pirmoji ir didžiausia monada; žmogaus dvasia yra pažadinta monada priešingai žemesniosioms karalystėms, kurių monados yra snūduriavimo būsenoje.

Nors Kantas išėjo iš Leibnico-Volfo mokyklos, jis, panašiai kaip Lokas, pasišventė žmogaus suvokimo galių ir ribų tyrinėjimui. Šio tyrinėjimo rezultatas – kritinė filosofija, tame tarpe: grynojo proto kritika, praktinio proto kritika ir sprendimo galios kritika. D-ras U. Diuranas Kanto filosofijos esmę išreiškė teiginiu, kad šis išlaisvino protą nuo materijos. Kantas protą laikė visų suvokimų selektoriumi ir koordinatoriumi, o šie suvokimai savo ruožtu yra apie išorinį pažinimo objektą besigrupuojančių jautimų rezultatas. Klasifikuodamas juslinę patirtį ir idėjas protas naudoja tam tikromis kategorijomis: laiko ir erdvės, supratimo, kokybės, santykio, modalumo, priešastingumo ir vienovės apėrcijos (būsenų suvokimo) jautimais. Laikas ir erdvė, matematinių dėsnių subjektai, nagrinėjami kaip absoliuti ir pakankama bazė tiksliam mąstymui. Kanto praktinis protas skelbė, kad tuo metu, kai numeno prigimtis niekada negali būti pasiekta protu, moralės egzistavimo faktas įrodo trijų būtinų postulatų egzistavimą: laisvos valios, nemirtingumo ir Dievo. Sprendimo galios kritikoje Kantas demonstruoja numeno ir fenomeno sąjungą gamtoje ir biologinėje evoliucijoje. Vokiškas superintelektualizmas išaugo iš perdėto autokratinio proto prado akcentavimo jautimų ir idėjų atžvilgiu.

Johano Gotlibo Fichtės (1762-1814 m.) filosofija buvo Kanto filosofijos projekcija, kurioje jis bandė sujungti Kanto praktinį protą su jo grynuoju protu. Fichtės nuomone pažinimas yra tiesiog pažįstančiojo sąmonės turinys, ir pažįstančiojo sąmonei niekas neegzistuoja tol, kol netampa šio turinio dalimi. Vadinasi, niekas nėra realus išskyrus mūsų pačių proto patirtį.

Fridrichas Vilhelmas Josifas Šelingas (1775-1854 m.), paveldėjęs Fichtės katedrą Jenoje, pirmasis panaudojo tapatumo doktriną kaip naudojimosi filosofijos sistema pagrindą. Tuo metu, kai Fichtė “Aš” laikė Absoliutu, Šelingas begalinį ir amžiną protą laikė viską persmelkiančia Priežastimi. Absoliuto realizaciją daro įmanoma intelekto intuicija, kuri yra dvasinė prasmė ir sugeba atskirti save nuo tiek nuo subjekto, tiek ir nuo objekto. Kanto laiko ir erdvės kategorijas Šelingas suvokė kaip teigiamą ir neigiamą ir atitinkamai materialų egzistavimą – kaip šių dviejų priešybių tarpusavio veikimo rezultata. Šelingas taip pat teigė, kad Absoliutą jo tobulėjimo procese veikia iš trijų judesių susidedantis ritmas, arba dėsnis. Pirmasis judesys – refleksinis, ir jis yra Begalinio bandymas įsprausti save į baigtinumą. Antrasis – Absoliuto bandymas grįžti į Begalinį po įsispraudimo į baigtinumą. Trečias – neutralus taškas, kuriame egzistuoja pirmųjų dviejų judesių samplaika.

Georgas Vilhelmas Fridrichas Hėgelis intelektualinę Šelingo intuiciją laikė filosofškai nepgrįsta ir todėl visą savo dėmesį sutelkė į filosofijos sistemą, pagrįstą gryna logika. Apie Hėgelį sakoma, kad jis pradeda nuo nieko ir su loginiu tikslumu parodo, kaip iš nieko logine tvarka randasi viskas. Hėgelis logiką iškėlė iki neišsivaizduojamų aukštumų, iki paties Absoliuto aukščio. Dievą jis traktavo kaip išsiskleidimo procesą, kuris niekada nepasiekia baigtinės stadijos. Taip ir mintis neturi nei pradžios, nei pabaigos. Hėgelis tikėjo, kad visi daiktai egzistuoja tik dėl egzistuojančios jų priešpriešos ir kad visos priešpriešos savo esme tapačios. Taip vienintelė egzistencija yra priešybių tarpusavio santykis, kuris sąlygoja naujų daiktų atsiradimą. Kadangi Dieviškas Protas yra amžinas niekada nesibaigiančios minties procesas, Hėgelis atitolo nuo teizmo

pagrindų ir jo filosofinės nemirtingumo ribos tėra tik viską persmelkiantis Dievas. Tobulėjimas yra nuoseklus, niekada nesibaigiantis Dieviškos Sąmonės tekėjimas iš savęs pačios; visa, kas sukurta, nors ir nenutrūkstamai tobulėja, niekada nepasiekia kažkokios konkrečios būsenos, besiskiriančios nuo amžino srauto būsenos.

Johano Fridricho Herbarto filosofija yra realistinė reakcija į Fichtės ir Šelingo idealizmą. Herbartui tikrasis filosofijos pagrindas yra per žmogaus protą nuolat kursuojančių fenomenų gausa. Tačiau įdėmesnis šių fenomenų tyrimas atskleidžia, kad didesnioji jų dalis nereali ar bent jau nesugeba pateikti protui tiesos. Šių fenomenų sukeltų klaidingų išpūdžių atitaisymui ir tiesos gavimui, pasak Herbarto, būtina fenomenus skaidyti į atskirus elementus, nes realybė egzistuoja elementuose, o ne visumoje. Jis teigė, kad objektus galima suskaidyti į tris klases: daiktą, materiją ir protą. Pirmoji – tai tam tikrų savybių vienetas. Antroji – egzistuojantis objektas. Trečioji – save suvokianti būtybė. Šios trys sąvokos vis tik sukelia tam tikrus prieštaravimus, kurių sprendimu ir užsiima Herbarto filosofija. Pavyzdžiui, paimkime materiją. Turinti savybę užpildyti bet kokią erdvę, ji pati susideda iš nesuvokiamai mažų dieviškos energijos vienetų, iš viso neapčiuopiamų fizinėje erdvėje.

Artūro Šopenhauerio (1788-1860 m.) filosofijos objektas – valia. Jo filosofijos tikslas – pakylėti protą iki tokios būsenos, kurioje jis pajėgtų kontroliuoti valią. Šopenhaueris valią prilygina stipriam aklam žmogui, nešančiam ant savo pečių raišą, bet regintį žmogų – intelektą. Valia yra nenuilstanti viso ko pasireiškimo priežastis, ir kiekviena Gamtos dalis yra valios produktas. Protas yra valios produktas pažinimui. Ranka – valios produktas ėmimui. Visa intelektualinė ir emocinė žmogaus konstitucija paklūsta valiai ir labiausiai susijusi su pastangomis pateisinti valios diktatą. Taip protas sukuria išstobulintą minčių sistemą tam, kad įrodytų valios diktuojamų daiktų reikalingumą. Tačiau genijus – tai tokia būseną, kurioje pasiekama intelekto viršenybė valiai ir gyvenimas valdomas protu, o ne impulsais. Šopenhaueris teigė, kad krikščionybės jėga – jos pesimizmas ir individualios valios pavergimas. Jo religinės pažiūros labiausiai primena budizmą. Jam Nirvana asocijuojasi su valios įvaldymu. Gyvenimas – tai aklos valios pasireiškimas gyventi, ir jis vertino tai kaip nelaimę, sakydamas, kad tikrasis filosofas yra tas, kuris suvokęs mirties išmintį priešinasi atkakliems bandymams reprodukuoti save.

Apie Fridrichą Vilhelmą Nyčę (1844-1900 m.) sakoma, kad jo indėlis į žmonijos viltį – džiaugsminga žinia apie tai, kad Dievas mirė iš gailėsčio. Ryškiausias Nyčės filosofijos bruožas yra amžino atgimimo doktrina, o taip ypatingai akcentuojama valia valdžiai, valia galiai, t.y. Šopenhauerio valios gyventi projekcija. Nyčė teigė, kad egzistavimo tikslas sukurti visagalį individą, kurį jis pavadino antžmogiū. Šis antžmogis bus kruopščios atrankos produktas, nes, jeigu jis nebus atskirtas nuo masių ir nepašvęs viso savo gyvenimo valdžios įgijimui, individas paskės mirtinos vidutinybės jūroje. Nyčė sako, kad meilę reikia paaukoti vardan antžmogio kūrimo, ir teisę į santuoką gali turėti tik tie, kurie pasiruošę gimdyti šį išskirtinį tipą. Nyčė taip pat tikėjo aristokratijos valdymu, nes skelbė, kad antžmogio kūrimui svarbus tiek kraujas, tiek ir genties ištakos. Nyčės doktrinos netinka masių išlaisvinimui; šios doktrinos dar labiau iškelia virš jų antžmogį, kuriam jo žemesniųjų brolių ir seserų mirtis yra visiškai natūralus dalykas. Etiškai ir politiškai antžmogis yra įstatymas pačiam sau. Tiems, kurie supranta tikrąją jėgą, savitvardos ir tiesos siekimo dorybės, reikšmę, Nyčės teorijos idealumas tampa abejotinas. Tačiau dar subtilesniems tai tėra beširdiška ir išskaičiavimais grįsta filosofija, pateisinanti vien tik prisitaikančiųjų išgyvenimą.

Siekdami neišsiplėsti, iš kitų vokiečių filosofinių mokyklų galime paminėti tik kai kurias, ir tai tik įvardindami jas. Naujomis mokyklomis laikomas **freidizmas** ir **reliatyvizmas** (dažnai vadinamas Einšteino teorija). Pirmoji yra psichopatinių ir neurologinių reiškinių psichoanalizės sistema; antroji nagrinėja mechaninių principų tikslumo priklausomybę nuo judančių kūnų greičio.

Prie prancūzų filosofijos mokyklos ištakų tvirtai stovi Renė Dekartas (1596-1650 m.) ir kartu su seru Frensiu Bekonu laikomas šiuolaikinių mokslo ir filosofijos sistemų pradininku. Jeigu Bekonas savo išvadas grindė išorinių daiktų stebėjimu, tai Dekartas savo metafizinę filosofiją grindė vidinių daiktų stebėjimu. Kartezianizmas (Dekarto pavardės lotynišką formą – Cartesius – pavadinta jo doktrina ir jos pagrindu XVII-XVIII a. atsiradusios filosofijos ir gamtos mokslų kryptys) pirmiausia eliminavo visus daiktus ir pakeitė juos prielaidomis, be kurių neįmanomas egzistavimas. Dekartas apibrėžė idėją kaip tai, kas užpildo protą, kai mes mąstome apie daiktą. Idėjos teisingumą turi apspręsti aiškumo ir ryškumo kriterijai. Iš to Dekartas daro išvadą, kad aiški ir ryški idėja turi būti teisinga. Dekarto metodas skiriasi ir tuo, kad čia neliko vietos apeliacijai į autoritetą. Vadinasi, jo išvados kyla iš pačių paprasčiausių objektų ir, filosofijai įgaunant formą, tampa vis sudėtingesnės.

Pozityvistinė Augusto Komto (1798-1857 m.) filosofija pagrįsta trijų pakopų dėsnium, pasak kurio žmogaus intelektas vystosi trimis minties pakopomis: pirmoji ir žemiausia stadija – teologija, arba fiktyvi pakopa, antroji – metafizika, arba abstrakčioji, pakopa, trečioji ir aukščiausia – mokslas, arba pozityvi pakopa. Taigi teologija ir metafizika yra silpnos žmogaus vaikiško proto intelektualios pastangos, o pozityvizmas atstovauja suaugusį intelektą. Savo „Traktate apie pozityvią filosofiją“ Komtas rašo: „Paskutinėje, pozityvioje, pakopoje protas nustoja vaikytis Absoliučias sąvokas, visatos tikslą ir paskirtį, reiškinių priežastis ir sutelkia save tyrinėti jų dėsnius, t.y. jų nekintamus eiliškumo ir panašumo santykius. Mąstymas ir stebėjimas, sujungti teisingu metodu, yra šio pažinimo priemonė“. Komto teorija dažnai apibūdinama „siaubinga materializmo sistema“. Pasak Komto, anksčiau buvo sakoma, kad dangūs šlovina Dievą, o dabar jie šlovina Niutoną ir Laplasą.

Tarp prancūzų filosofinių mokyklų reikia paminėti **tradicionalizmą** (dažnai priskiriamą krikščionybei), kuriam tradicijų laikymasis yra pakankamas pagrindas filosofijai; **sociologinę** mokyklą, kuri visą žmoniją nagrinėja kaip vieną milžinišką socialinį organizmą; **enciklopedistus**, kurią pastangos klasifikuoti žinias pagal Bekono sistemą padarė revoliucinę įtaką europinės minties raidai; **volterystė**, kuri krikščioniškam tikėjimui į Dievą iškėlė daug sunkių klausimų ir teologinių problemų atžvilgiu užėmė be galo skeptišką poziciją; ir **neokriticizmą** – prancūzišką Kanto doktrinų versiją.

Anri Bergsonas (1859-1941 m.), intuityvistas, be abejo, yra vienas žymiausių šiuolaikinių prancūzų filosofų. Jo teorija yra mistinis antintelektualizmas, pagrįstas teorinės evoliucijos sąvoka. Greitas jo populiarumas atsirado dėl apeliacijos į subtilius žmonių jausmus, sukylant prieš materialistinio mokslo ir realistinės filosofijos beviltiškumą ir bejėgiškumą. Dievą Bergsonas apibrėžia kaip gyvenimą, nuolat kovojantį su materijos apribojimais. Jis netgi numato galimą gyvenimo pergalę prieš materiją ir mirties išnykimą, kai tam ateis laikas.

Taikydamas Bekono metodą protui, Džonas Lokas (1632-1704 m.), vienas svarbiausių anglų filosofų, paskelbė, kad visi protą pasiekiantys vaizdiniai yra mentalinės filosofijos objektas ir kad šie mentaliniai fenomenai tokie patys realūs kaip ir bet kokio kito mokslo objektai. Tyrinėdamas fenomenų kilmę Lokas atitolo nuo Bekono reikalavimų pirmiausia pažinti faktų

prigimtį. Protą Lokas laikė švariu popieriaus lapu (tabula rasa), kuriame patirtis rašo savo įrašus. Taigi protą sudaro juslinis suvokimas ir mąstymas. Pagal Loką siela nesugeba pasiekti Dievo, ir žmogaus pasiekiamas Dievo suvokimas yra tiesiog jo mąstymo galia pasiekta išvada. Iš visų Loko mokinių Dovydas Humas buvo didžiausias entuziastas ir stipriausias filosofas.

Polemizuodamas su Loko sensualizmu airių filosofas, teologas ir vyskupas Džordžas Berklis pakeitė jį filosofija, pagrįsta Loko fundamentinėmis nuostatomis, bet išplėtotomis kaip idealizmo sistema. Berklis idėjas laikė realiais pažinimo objektais. Jis teigė, kad neįmanoma įrodyti to, kad juslinį suvokimą sukelia materialūs objektai; jis neigė ne išorinio pasaulio tikrovę, kurią mes pažįstame savo joslėmis, o tik tos tikrovės materialumą.

Berklio teorija teigia, kad visatą persmelkia ir valdo protas. Taigi tikėjimas materialių kūnų egzistavimu yra tik tam tikra proto būseną, o patys objektai yra proto fabrikacija. Tuo pačiu metu Berklis kalbėjo, kad abejonės juslinio suvokimo tikslumu yra blogiau už beprotystę, nes jeigu bus pradėta abejoti žmogaus jusliniais sugebėjimais, tai žmogus bus paverstas būtybe, nesugebančia pažinti, vertinti ar iš viso ką nors suvokti.

Hartlio ir Humo **asocianizmas** (asociacinė psichologija) tai teorija, pagal kurią idėjų asociacijos yra fundamentiniai psichologijos principai ir visų mentalinių fenomenų paaiškinimas. Hartlis teigė, kad jeigu vaizdiniai kartojasi keletą kartų, tai jau rodo tendenciją į spontanišką pasikartojimą, kurį gali sukelti asociacija su bet kokia kita idėja netgi be objekto, sukėlusio pirminę reakciją. Jeriemijaus Bentamo (1748-1832 m.), Pelio arkidiakono, ir Džono Stiuarto Milio (1806-1873 m.) **utilitarizmas** teigė, kad gėrio esmė būti naudingam kuo didesniam skaičiui žmonių; utilitarizmo tikslas – “kuo didesnio žmonių skaičiaus kuo didesnė laimė”. Milis kalbėjo, kad jeigu per juslinį suvokimą galima pasiekti daiktų savybių pažinimą, tai per aukščiausią proto būseną – intuiciją arba protą – galima pažinimą tikrąją daiktų substanciją.

Darvinizmas yra doktrina apie natūralią atranką ir fizinę evoliuciją. Apie Čarlzą Darviną (1809-1882 m.) kalbama, kad jis nutarė iš visatos iš viso pašalinti dvasią ir begalinį bei visur esantį Protą paversti viską persmelkiančių beasmenės Gamtos jėgų sinonimu. **Agnosticizmas** ir **neohegelizmas** taip pat verti paminėjimo kaip to periodo filosofinės minties produktai. Pirmasis yra tikėjimas tuo, kad prigimtis nepažini; antrasis yra amerikinis hegelizmo atgimimas.

D-ras Diuranas kalba, kad svarbiausias Herberto Spenserio (1820-1903 m.) darbas “Pagrindiniai principai” iš karto padarė jį pačiu žymiausiu savo laiko filosofu. **Spenserizmas** yra filosofinis pozityvizmas, kuris evoliuciją aprašo kaip sudėtingumą ir pusiausvyros kaip aukščiausios būsenos radimąsi. Pasak Spenserio, gyvenimas yra nenutrūkstamas perėjimo nuo homogeninės būsenos prie heterogeninės (sudarytos iš skirtingos sudėties dalių) ir nuo heterogeninės prie homogeninės procesas. Gyvenimas yra nenutrūkstamas vidinių priklausomybių (koreliacijų) prisitaikymas prie išorinių. Vienas iš žinomiausių Spenserio aforizmų skirtas Dievo apibūdinimui: “Dievas yra begalinis protas, begalo įvairus begaliname laike ir begalinėje erdvėje, pasireiškiantis per begalinį skaičių atsirandančių individualybių”. Spenseris teigė evoliucijos dėsnių, taikytinų ne tik formoms, bet ir protams, universalumą. Kiekviename būties pasireiškime jis išvelgdavo fundamentalias integracijos, persiformavimo nuo paprasto iki sudėtingo, tendencijas, pastebėdamas, kad pasiekus pusiausvyros tašką visada prasideda dezintegracijos procesas. Tačiau, pasak Spenserio, dezintegracija atsiranda tik tuo atveju, jeigu po jos vėl gali prasidėti integracija tik jau aukštesniu būties lygiu.

Pirma vieta italų filosofijoje turi būti skirta Džordanui Bruno (1548-1600 m.), kuris entuziastingai sutiko Koperniko (1473-1543 m.) idėją, pasak kurios saulė yra saulės sistemos centras, o visos žvaigždės yra saulės. Bruno laikais Žemė buvo laikoma viso ko centru. Vadinasi, po to, kai jis pasaulį ir žmogų iš centro pernešė į erdvės užkampį, efektas prilygo kataklizmui. Už ereziją, t.y. už teigimą, kad egzistuoja begalo daug pasaulių, kad Kosmosas yra begalinis ir joks tikėjimas negali jo užpildyti, jis užsimokėjo gyvybę.

Vikoizmas yra Džambatisto Viko (166-1744 m.) filosofija, kurio nuomone Dievas valdo pasaulį ne stebuklais, bet gamtos dėsniais. Dėsniai, kuriais žmonės valdo save, yra kilę iš dvasinio šaltinio, iš kurio žmonija semiasi jų bendravimui su Dievu. Taigi fiziniai dėsniai yra dieviškos kilmės ir atspindi Dvasinio Tėvo valią. **Ontologinę** (būtis savaimė) filosofiją išplėtojo Vinčencas Džobertis, laikomas labiau teologu nei filosofu. Jis teigė, kad Dievas yra vienintelė būtis ir viso pažinimo šaltinis, o pažinimas tapatus pačiam Dievui. Vadinasi, Dievas yra Būtis; visi kiti pasireiškimai tėra tiesiog egzistavimas. Tiesa pasiekama mąstant apie šią paslaptį.

Kaip vieną ryškesnių naujųjų laikų italų filosofų reikėtų paminėti Benedetą Kročė, hėgelišką idealistą, kurio nuomone idėjos yra vienintelė realybė. Jis sukyla prieš teologiją, netiki sielos nemirtingumu ir bando religiją pakeisti etika bei estetika. Tarp kitų italų filosofijos šakų galima paminėti **sensualizmą**, kuris juslinio suvokimo kanalus nagrinėja kaip vienintelį pažinimo perdavimo metodą; **kriticizmą**, arba tikslaus sprendinio filosofiją; ir **neoscholastiką**, katalikų bažnyčios skatinamą tomizmo atgimimą.

Dvi ryškios Amerikos filosofijos mokyklos yra **transcendentalizmas** ir **pragmatizmas**. Pirmąją atstovauja poetas, eseistas ir transcendentalistas Ralfas Valdas Emersonas (1803-1882) savo veikaluose teigiantis transcendentalumo viršenybę virš fiziškumo. Daugelyje Emersono kūrinių, tokių kaip esė apie Aukščiausiąją Sielą ir Kompensacijos Dėsnyje, ryški Rytų įtaka. Pragmatizmo teorija, nors ji ir neprasidėjo nuo profesoriaus Viljamo Džemso veikalų, už savo kaip filosofinės doktrinos didžiulį populiarumą turi būti dėkinga jo pastangoms. Pragmatizmą galima apibūdinti kaip doktriną apie tai, kad daiktų reikšmė ir prigimtis atsiskleidžia per jų pasekmes. Pasak Džemso, “tiesa, tėra tik mūsų mąstymo racionalus metodas, kaip tikrumas – racionalus mūsų elgesio metodas” (žr. jo “Pragmatizmą”). Džonas Devei (1859-1952 m.) buvo **instrumetalizmo** šalininkas, kuris eksperimentinį filosofijos metodą taikė visiems gyvenimo tikslams ir laikytinas Džemso komentatoriumi. Pasak jo, augimas ir kitimas yra begaliniai ir negalima postuliuoti jokios baigtinės būsenos. Ilgai Amerikoje gyvenęs Džordžas Santajana gali būti įtrauktas į amerikietišku filosofų gretas. Gindamasis skepticizmo šarvais, išsižadėdamas juslinio suvokimo iliuzijų ir per amžius susikaupusių klaidų, Santajana žmonijai ieško tokio kelio, kuriame dominuotų protinio gyvenimo būseną.

Po to kai daugiau mažiau apžvelgėme filosofines spekuliacijas nuo Talio iki Džemso ir Bergsono, pats laikas atkreipti skaitytojo dėmesį į filosofinio mąstymo atsiradimo aplinkybes. Nors elejėčiai buvo gabūs filosofijos mokslui, vis tik ne jiems tenk šio mokslo išradimo garbė. “Nors daugelis graikų, – rašo Tomas Stenlis, – ir laikė save filosofijos kūrėjais, mokytesnieji pripažino, kad ji atėjo iš Rytų”. Nuostabūs Indijos, Chaldėjos ir Egipto tikros išminties institutai turi būti pripažįstami tikroju graikų išminties šaltiniu. Graikija kartojo tuos Eloro, Uro, Memfio ritualus, kurie padarė tokią didelę įtaką primityvių tautų minties formavimui. Talis, Pitagoras ir Platonas savo kelionėse daug sužinojo apie tolimus kultus ir parsinešė Egipto bei neperprantamų Rytų išmintį.

Iš čia anksčiau pateiktų faktų paaiškėja, kad filosofija atsirado iš antikos religinių Misterijų ir nebuvo atskirta nuo religijos tol, kol neužgeso Misterijos. Taigi tas, kuris nori prasiskverbti į filosofinės minties gelmes, turi susipažinti su pirmąjį dievišką apsireiškimą saugojusių inicijuotų žynių mokymais. Misterijos buvo transcendentinių žynių saugotojos, tokių gilių ir visiems, išskyrus labiausiai išlavintus intelektualus, nepasiekiamų ir tokių galingų žynių, kad atverti jas buvo galima tik tiems, kurių asmeninės ambicijos buvo negyvos ir kurie savo gyvenimą pašventė tarnauti žmonijai. Šių šventų institutų kilnumas ir jų teiginių apie Universalios Išminties įgijimą pagrįstumas būdingas šlovingiems antikos filosofams, kurie buvo išventinti į slaptų mokymų gelmes ir pažymėti jų išminties antspaudu.

Iškyla visiškai teisėtas klausimas: jeigu šie senieji mistiniai institutai buvo “didžios esmės ir svarbos”, tai kodėl dabar mes taip mažai žinome apie juos ir apie tą išmintį, kurią jie, sprendžiant iš jų žodžių, buvo pasiekę? Atsakymas gan paprastas: Misterijos buvo slaptos bendruomenės, įpareigodavusios savo narius besąlygiškam tylėjimui ir mirtimi bausdavo už šventų paslapčių paviešinimą. Nors šios mokyklos buvo tikros senovės filosofų skleistų įvairių doktrinų įkvėpėjos, jų šaltinis profanams niekada nebvo atskleistas. Vėliau, laikui bėgant, šie mokymai tapo neatsiejami susiję su juos skleidusiųjų vardais, taigi tikrasis, bet slaptas šaltinis – Misterijos – buvo visiškai ignoruojamos.

Simboliai – Misterijos kalba. Iš tikrųjų tai ne tik misticizmo, bet ir visos Gamtos kalba, nes visatoje veikiantys kiekvienas dėsnis ir kiekviena jėga pasireiškia ir ribotam žmogaus protui tampa suvokiami per simbolius. Kiekviena įvairiose būties sferose egzistuojanti forma yra dieviško aktyvumo, kurio produktas ji ir yra, simbolis. Su simbolių pagalba žmonės ieškojo metodų pranešti vienas kitam tokiu dalykus, kurie pranoksta kalbos ribas ir galimybes. Atmetę žmogaus pasiekiamą dialektą kaip neadekvatų ir nevertą paerduoti dieviškas idėjas, Misterijos pasirinko simbolizmą kaip kur kas išradingesnį bei idualesnį metodą išsaugoti savo transcendentalioms žinioms. Vienoje ir toje pačioje figūroje simbolis gali būti ir slaptas, ir atviras, nes išmintingam simbolio esmė aiški, kai tuo tarpu nemokšai figūra lieka nesuvokiama. Taigi tie, kurie nori suvokti slaptas antikos doktrinas, turi ieškoti jų ne senovinėse knygos, kurios galėjo patekti į nemokšų rankas, o ten, kur jos buvo paslėptos. Toli į ateitį žvelgė senųjų laikų išventintieji. Jie suprato, kad tautos ateina ir nueina, kad imperijos atsiranda ir išnyksta, kad mokslo, meno ir idealizmo aukso amžių pakeis tamsūs prietarų laikai. Turėdami tai mintyje, senųjų laikų išminčiai ėmėsi kraštutinių priemonių, kad galėtų būti ramūs dėl savo žynių saugaus išlikimo. Jie surašė jas ant kalnų masyvų ir užmaskavo kolosalių išmatavimų atvaizdais, kurių kiekvienas buvo geometrinis stebuklas. Chemijos ir matematikos žinias jie paslėpė mituose, kuriuos nemokšos saugos amžinai, arba savo šventyklų arkose ir praėjimuose, kurių pasigailės laikas. Jie rašė tokiomis raidėmis, kurių nei žmonių vandalizmas, nei stichijų negailestingumas negalėjo ištrinti visiškai. Šiandien žmonės su nuostaba ir pagarba žvelgia į Memnono kolosus Egipto smėlynuose arba į keistas piramidžių terasas Palenkėje. Jie stovi kaip nebylūs prarastų antikos menų ir mokslų liudytojai, ir jų išmintis išliks paslaptimi tol, kol dabartinė rasė neišmoks skaityti universalios simbolizmo kalbos.

Knyga, kurios įvadą dabar skaitote, pašvęsta po emblemomis, alegorijomis, ritualais paslėptų senųjų laikų išventintųjų slaptų žynių aptarimui. Šias žinias nuo pat pasaulio sukūrimo saugojo nedidelė grupelė išventintųjų protų. Išeidami šie išventintieji filosofai palikdavo savo formules kitiems, kad pastarieji galėtų pasiekti suvokimą. Tačiau net tada, kai šios paslaptys

patekdavo į nemokšų rankas, Didžioji Paslaptis išlikdavo paslėpta po simboliais arba alegorijomis. Ir tas, kuris šiandien gali rasti pametus jos raktus, atsirakins filosofinių, mokslinių ir religinių tiesų lobyną.

SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOS BENDRIJOS, turėjusios įtakos šiuolaikiniam masonybės simbolizmui.

I

Protingas žmogus, susidūręs su sudėtinga problema, reikalaujančia nemažų intelekto pastangų, ieško sprendimo remdamasis faktais, apmąsto galimybes ir randa išeitį. Nebrandaus proto žmogus tokioje situacijoje pasimeta. Jeigu pirmasis pajėgus įminti savo paties lemties mįslę, tai antrasis kaip avis bandoje – tesupranta tik pačią primityviausią kalbą. Jis visiškai priklauso nuo piemens. Apaštalas Paulius kalbėjo, kad kūdikius reikia maitinti pienu, bet stiprius žmones reikia maitinti mėsa. Nerūpestinga pažiūra į savo mintis yra vaikiškumas; įsigilinimas yra brandumo požymis..

Tačiau pasaulyje gan nedaug brandžių protų. Todėl pagonių filosofinės-religinės doktrinos buvo skirtingos: vienos buvo skirtos patenkinti filosofija užsiimančių žmonių poreikius; kitos – žmonėms, nesugebantiems suvokti giliausias gyvenimo paslaptis. Nedaugeliui būdavo atveriamos **ezoterinis**, arba dvasinis, mokymas, o likusiems būdavo siūloma tiesioginė, **egzoterinė**, šių dvasinių mokymų interpretacija. Siekiant didžias Gamtos tiesas ir abstrakčius Gamtos dėsnių principus paversti paprastais, gyvybinės Visatos jėgos būdavo personifikuojamos, tapo senovės mitų dievais ir deivėmis. Tuo metu, kai nemokšiškos masės savo aukas palikdavo ant dauginimosi jėgas vaizduojančių Priapo ir Pano altorių, išmintingieji jų statulose tematydavo tik didžiųjų abstrakčių tiesų simbolinę išraišką. Visuose senojo pasaulio miestuose stovėjo dievų garbinimui ir aukojimui skirtos šventyklos. Kiekviename mieste buvo filosofai ir mistikai, giliai pasinėrę į Gamtos paslaptis. Šie žmonės paprastai rinkdavosi kartu, sudarydami uždaras filosofines ir religines bendruomenes. Svarbiausios iš šių grupių žinomos Misterijų vardu. Daugelis žymių antikos protų buvo įšventinti į šias slaptas brolijas per keistus ir paslaptingus ritualus, kartais net žiaurius. Aleksandras Vaidleris taip apibūdina Misterijas: “Šventos dramos, atliekamos atskirais periodais. Labiausiai pripažintos buvo Izidės, Sabezijaus, Kibelės ir Eleusino Misterijos”. Gavę teisę dalyvauti bendruomenėje, įšventintieji mokydavosi ilgus amžius kauptos slaptos išminties. Platonas, įšventintas į vieną tokią bendruomenę, buvo labai kritikuojamas už tai, kad savo kūrinuose plačiau publikai atskleidė daug paslapčių, tame tarpe Misterijų principus.

Kiekviena pagoniška tauta turėjo (ir tebeturi) ne tik valstybinę religiją, bet ir kitą, skirtą vien filosofiniam elitui. Daugelis iš šių senovės kultūr jau dingę, taip ir neatskleidę savo paslapčių, bet kai kurie išgyveno, ir jų mistiniai simboliai išliko iki šių dienų. Daugelis masonybės ritualų pagrįsti išbandymais, kuriuos turėjo praeiti senovės žynių įšventinami kandidatai, ir tik po sėkmingo tų išbandymų atlaikymo jiems būdavo įteikiami išminties raktai.

Mažai kas suvokė, kokią įtaką senovės slaptosios mokyklos darė to meto protams, o per juos ir vėlesnių kartų protams. Robertas Makojus, 33⁰, savo knygoje “Visuotinė masonybės istorija” išryškina didį vaidmenį, kurį žmonijos kultūros raidoje suvaidino senovės Misterijos. Štai ką jis sako: “Dabar aiškėja, kad visą senovės civilizacijos tobulumą, visus mokslo, filosofijos ir menų pasiekimus sąlygojo tie institutai, kurie prisidengę paslapties šydu bandė aprašyti subtiliausias religijos, moralės bei dorovės tiesas ir įsprausti jas į mokinių širdis... Pagrindinės jų

pastangos buvo nukreiptos į mokymą apie vienatinį Dievą, žmogaus atgimimą amžinam gyvenimui, žmogaus sielos kilnumą. Jie norėjo paruošti žmones regėti dieviškumo atšvaitą Visatos grožyje, didybėje ir tobulume”.

Kartu su dorovės smukimu, kuris istorijoje stebimas prieš kiekvienos tautos žlugimą, buvo iškraipytos ir Misterijos. Dieviškos magijos vietą užėmė raganavimas. Populiarumą įgavo nepageidautina bakchanalijų³ praktika, ir iškraipymai pasiekė iki tol neregėtą mastą. Nė vienas institutas negali būti geresnis už jo sudedamąsias dalis. Iš nevirties saujelė išminties išpažinėjų bandė gelbėti slaptąsias doktrinas nuo užmaršties. Kai kurias atvejais jiems pasisekė, bet dažniausiai paslaptis būdavo prarandama, ir iš Misterijų teliko tik tuščias apvalkalas.

Tomas Teiloras rašė: “Žmogus – tai religingas gyvūnas”. Nuo pačios savo sąmonės aušros žmogus sudievindavo *daiktus*, garbino juos kaip neregimo, visur esančio, neapsakomo *Daikto*, apie kurį jis praktiškai nieko negalėjo žinoti, simbolius. Pagoniškos Misterijos priešinosi krikščioniškai bažnyčiai jos atsiradimo pradžioje, pareikšdamos, kad naujas mokymas nereikalauja dorybės ir vientisumo kaip išankstinės išganymo sąlygos. Celsas apie tai kandžiai sako:

“Kad aš nekaltinu krikščionių labiau nei to reikalauja tiesa, galima matyti iš to, jog šaukliai, kviečiantys žmones į kitas Misterijas kreipiasi maždaug taip: “Tegul ateina tas, kurio rankos švarios ir žodžiai išmintingi”; arba: “Tegul ateina tas, kuris tyras, kurio siela be bjaurasties ir kuris gyvena teisuolio gyvenimą”. Šiuos dalykus kalba tie, kurie žada apvalymą nuo klaidų. O dabar paklauskime tų, kurie kviečia į krikščioniškas Misterijas; ką jie ten kviečia? – ir nuodėminguosius, ir kvailius, ir elgetas, visus kviečia į Dievo karalystę, visi bedaliai bus ten priimti. Argi jų nereikėtų vadinti nuodėmingaisiais, vagimis, plėšikais, šventvagiais, profanais, duobkasiais? Kaip žmonės pavadins tą, kuris į kompaniją kviečiasi plėšikus?”

Celsas kritikavo ne ankstyvuosius krikščioniškus mistikus, o klaidingas krikščionybės formas, kurios jau tada egzistavo. Ankstyvosios krikščionybės idealai buvo pagrįsti aukštais moraliniais pagonišku Misterijų standartais, ir pirmieji krikščionys, rinkdamiesi į susitikimus Romoje, pravedavo jos požeminėse Mitros šventyklose, iš kurio kulto šiuolaikinė bažnyčia perėmė valstybės valdymo sistemą, ypatingą dėmesį skyrusią dvasininkijos vaidmeniui.

Senovės filosofai tikėjo, kad nei vienas žmogus negali gyventi protingai be fundamentalių Gamtos dėsnių žinių. Prieš pakludamas žmogus turi suprasti, ir Misterijos buvo pašvęstos mokyti žmogų operuoti dieviškais dėsniais žemės sferoje. Tik nedaugelis ankstyvųjų kultų iš tikrųjų garbino antropomorfines dievybes, nors jų simbolizmas teigia kaip tik tai. Šie kultai greičiau jau buvo moraliniai, nei religiniai, greičiau jau filosofiniai, nei teologiniai. Jie mokė žmogų panaudoti savo sugebėjimus kaip galima protingiau, išlikti kantriems nepalankiai susiklosčiusių įvykių ir negandų akivaizdoje, drąsiems pavojuje, tvirtai atstovėti gundymus ir teisuolio gyvenimą laikyti geriausią auka Dievui, o kūną – Jam pašvęstu altoriumi.

Saulės garbinimas buvo labai svarbi visų ankstyvųjų pagonišku kultų Misterijų dalis. Tai, tikriausiai, rodo jų atlantišką kilmę, nes Atlantidos gyventojai garbino saulę. Saulės Dievybei paprastai buvo suteikiama žavaus jaunuolio, ilgais aukso spalvos plaukais, simbolizuojančiais saulės spindulius, personifikacija. Auksinį Saulės Dievą nužudė blogi piktadariai – Visatos blogio principo personifikacija. Įvairiais simbolinio apšvalymo bei atgimimo ritualais ir ceremonijomis

³ Bakchanalijos (lot. *bacchanalia*), senovės romėnų šventė Bakcho garbei su orgijų elementais.

šis nuostabus Gėrio Dievas būdavo gražinamas į gyvenimą ir tapdavo savo tautos Išganytoju. Slaptas atgimimo procesas, simbolizavo tas kultūras, kurių sferoje žmogus gali nugalėti savo žemąją prigimtį ir realizuoti aukštąją. Misterijų tikslas buvo suteikti pagalbą žmogaus dvasinėms jėgoms, kurios miega jo sieloje, apsuptos gašlumo bei išsigimimo atmosferos. Kitaip sakant žmogui buvo siūlomas mokymas, padėsiantis susigrąžinti prarastą būseną (žr. Vagnerio “Zigfridą”).

Antikos pasaulyje beveik visos slaptos bendruomenės buvo filosofinės arba religinės. Viduramžiais jos buvo religinės ir politinės, nors išliko ir keletas filosofinių. Naujaisiais amžiais slaptosios bendruomenės Vakarų šalyse yra politinės arba dvasinės organizacijos, nors kai kuriose iš jų, kaip pavyzdžiui, masonrybėje, išgyveno senieji religiniai ir filosofiniai principai.

Šioje knygoje per mažai vietos tokiai slaptų mokyklų analizei. Rytuose ir Vakaruose egzistuoja neįsivaizduojama daugybė senųjų kultų pasekėjų, išsibarsčiusių po visą pasaulį. Kai kurie iš jų, pavyzdžiui, pitagoriečiai arba hermetistai, demonstruoja aiškią Rytų įtaką, kai tuo tarpu Rozenkreiceriai, sprendžiant iš jų pareiškimų, daug savo išminties perėmė iš arabų mistikų. Nors mistinės mokyklos paprastai asocijuojasi su civilizuotais laikais, egzistuoja įrodymai, kad žmonės apie juos žinojo dar priešistoriniais laikais. Tolimųjų salų gyventojai, priklausantys žemiausiai išsivystymo stadijai, turi aiškiai masoniško pobūdžio mistinius ritualus ir slaptą praktiką, kad ir kokie primityvūs jie būtų.

BRITANIJOS IR GALIJOS DRUIDŲ MISTERIJOS

“Pirmykščiai Britanijos gyventojai vienu laikotarpiu atgaivino ir reformavo savo tautinius institutus. Jų žynys, arba globėjas, iki šiol vadinamas Gvidu, savo valdžią dalijosi su aukščiausiu tautos žyniu ir su dar labiau ribotos valdžios žyniu. Pirmasis vadinosi Der-Vid`as (Druid`as), arba aukščiausiu globėju, o antrasis Go-Vid`as arba O-Vid`as (Ovat`as), mažesniuju globėju. Abu jie turėjo bendrą vardą Beird`as (Bard`as), arba išmintingas globėjas. Šiai sistemai augant ir bręstant, Bardų Ordinas skilo į tris klases: Druidus, Beird-Breintus, arba privilegijuotus Bardus, ir Ovatus (žr. Samuelio Meiriko ir Čarlzo Smito “Pirmieji Britanijos salų gyventojai”).

Žodžio “druidai” kilmė iki šiol diskutuotina. Maksas Miuleris mano, kad panašiai kaip airių žodis *drui*, jis turėtų reikšti *qžuolo medžių žmones*. Jis atkreipia dėmesį, kad Graikijos miško dievai ir medžių dievybės buvo vadinami *driadomis*. Kai kurie tyrinėtojai šį žodį priskyrė teutoniškai kilmei, kiti valų kalbai. Kai kas galvojo, kad jis kilęs iš gališko *druidch*, reiškiančio *išminčius*, arba *burtininkas*. Sanskrito kalba žodis *dru* reiškia *miškas*. Romėnų užkariavimo laikais Druidai išsibarstė po visą Galiją ir Britaniją. Jų valdžią žmonėms visi pripažino, ir pasitaikydavo atvejų, kai armijos, pasiruošusios pulti viena kitą, sudėdavo ginklus, pakludamos baltai apsirengusio Druido valiai. Nei vienas svarbus įvykis nevykdavo be šių patriarchų, tarpininkų tarp dievų ir žmonių, pagalbos ar pritarimo. Druidų Ordinas buvo pelnytai gerbiamas už gilų Gamtos dėsnių suvokimą. *Britanijos Enciklopedija* teigia, kad jų mėgstami dalykai buvo geografija, fiziniai mokslai, natūralioji teologija ir astrologija. Druidai gerai išmanė mediciną, ypač žoles ir gydomuosius augalus. Anglijoje ir Airijoje buvo randama primityvių chirurgijos įrankių. Senuosiuose medicininuose anglų traktatuose kiekvienam praktikuojančiam gydymą buvo privalu turėti sodą su jo praktikai būtiniais augalais. Žymus transcendentalistas Elifas Levis pastebi:

“Druidai buvo žyniai ir gydytojai, gydymui naudoję magnetizmą ir amuletus, pakrautus jų fluidine įtaka. Jų universalios priemonės buvo amalas ir gyvatės kiaušiniai, nes jų substancija

pritraukia astralinę šviesą. Amalo pjovimo iškilmingumas byloja apie visuotinį tikėjimą šio augalo magnetine galia. .. Magnetinių reiškinių tyrinėjimas anksčiau ar vėliau atskleis sugeriančias amalo savybes. tada mes suprasime šio kempininio augalo, iš kurio daromi trauktinės ir nuovirai, savybes. Grybus, triufelius, tanidinius medžių auglius (bot. galas, cecidija – seniau naudoti rašalui gaminti) ir įvairias amalo rūšis sąmoningai naudos naujų laikų medicinos mokslas. .. bet nereikia pralenkti mokslo, kuris atsisako to, kas gali pralenkti jį patį” (žr. “Magijos istorija”). Amalas laikomas šventu ne tik todėl, kad tapo universalios medicinos simboliu, arba panacėja, bet ir todėl, kad auga ant ažuolo. Druidams ažuolas simbolizavo Aukščiausią Dievybę, todėl viskas, kas ant jo augo, buvo šventa. Tam tikru metų laiku, esant tam tikram saulės, mėnulio ir žvaigždžių išsidėstymui, Vyriausias Druidas įlipdavo į medį ir nupjaudavo amalą specialiu šventu peiliu. Parazitinis augalas būdavo įsukamas į šiam iškilmingam atvejui specialiai paruoštą baltą medžiagą, kad neprisiliestų prie žemės ir jam nepersiduotų žemės vibracijos. Dažniausiai tuo metu po medžiu būdavo aukojamas baltas jautis.

Druidai buvo slaptos mokyklos įšventintieji. Kadangi ši mokykla priminė Graikijos Bakcho ir Eleusinų Misterijas, o taip pat Egipto Izidės ir Ozyrio kultus, todėl pagrįstai gali vadintis **Druidų Misterija**. Daug buvo spėliojama ar tikrai Druidai buvo įvaldę slaptą išmintį, kuri jiems buvo priskiriama. Jų slaptas mokymas niekada nebuvo užrašytas, bet buvo perduodamas iš lūpų į ausį specialiai atrinktiems kandidatams. Robertas Braunas, 33⁰, spėjo, kad Druidai savo žinias gavo iš finikiečių ir Pirėnų jūrininkų, kurie dar tūkstantį metų prieš krikščionybės erą Galijoje ir Britanijoje įkūrė savo kolonijas alavo paieškoms. Tomas Morisas savo “Indijos senovėje” plačiai aptaria finikiečių, kartageniečių ir graikų ekspedicijas į Britų salas ieškoti alavo. Kiti tyrinėtojai laikosi nuomonės, kad Druidų Misterijos buvo Rytų kilmės, manomai budistinės.

Britų salų artumas su prarasta Atlantida gali paaiškinti Druidų ritualuose svarbų vaidmenį vaidinusios saulės garbinimą. Pasak Artemidoro, Cererą ir Persefonę garbino salose, esančiose arčiau Britų salyno, o patys ritualai buvo panašūs į praktikuotus Samofrakijoje. Nėra abejonių, kad Druidų panteonas buvo įtraukęs daugelį Romos ir Graikijos dievų. Ši aplinkybė nepaprastai šokiravo Cezarį Britanijos ir Galijos užkariavimo metu ir pasitarnavo pretekstu nuomonei, kad vietinės gentys garbina Merkurijų, Apoloną, Marsą ir Jupiterį, kaip tai daroma lotynų šalyse. Atrodo nenuginčijama, kad Druidų Misterijos nebuvo skolintos iš britų ar galų, o kilę iš kur kas senesnių civilizacijų.

Druidų mokykla dalijosi į tris dalis, ir jų slaptas mokymas praktiškai tapatus alegorijomis užmaskuotoms Mėlynosios Masonų Ložės Misterijoms. Žemiausioji iš trijų dalių buvo Ovatų (Ovid'ų) mokykla. Tai buvo garbės laipsnis, nereikalaujantis specialaus apsivalymo ar pasiruošimo. Ovatai rengėsi žaliais rūbais, t.y. spalva, kuri Druidams reiškė mokymą, ir jie gaudavo šiek tiek žinių iš medicinos, astronomijos, poezijos bei muzikos. Ovatams priklausė žmonės, priimti į Druidų Ordiną dėl savo puikių charakterio savybių ir gero gyvenimo problemų išmanymo.

Antrajai mokyklai priklausė Bardai (Beirdai). Jie rengėsi dangiškai mėlynai, kas simbolizavo harmoniją ir tiesą, ir jiems tekdavo išmokti 20 tūkstančių šventos Druidų poezijos eiliuotų kūrinį. Jie dažniausiai būdavo vaizduojami su pirmąsiais britiška ar airiška arfa, kurios stygos buvo iš žmogaus plaukų, o jų skaičius sutapo su žmogaus šonkaulių skaičiumi. Iš Bardų

tarpo atrinkdavo mokytojus kandidatams, norintiems patekti į Druidų Misterijas. Neofitai nešiojo dryžuotus rūbus – mėlynus, žalius, baltus – trijų šventų Ordino spalvų.

Trečiąją mokyklą sudarė išimtinai Druidai. Jie ruošdavosi patenkinti religinius tautos poreikius. Tam jie turėdavo pirmiausia praeiti Bardų stadiją. Druidai visuomet rengdavosi baltai – tyrumo spalva, naudota simbolizuoti saulę.

Vyriausiojo Druido, arba organizacijos dvasinio vadovo, laipsniui gauti žynys turėjo praeiti šešias Druidų Ordino pakopas. (Skirtingų laipsnių Druidai dėvėjo skirtingų spalvų kapišonus, nes rūbai visų buvo vienodai balti). Kai kurie autoriai spėja, kad Vyriausio Druido titulas buvo paveldimas ir pereidavo iš tėvo sūnui, bet dauguma vis tik laikosi nuomonės, kad šios pareigos buvo renkamos. Jis būdavo išrenkamas už jo dorybingumą bei vientisumą iš pačių mokyčiausių, pačių aukščiausių laipsnių Ordino narių.

Pasak Džeimso Gardnerio, Britanijoje paprastai būdavo du Vyriausieji Druidai, vienas iš jų – Anglijoje, o kitas – Airijoje. Gal dar vienas galėjo būti ir Galijoje. Jų didenybės turėjo aukso skeptrą ir ažuolo lapų vainiką, simbolizavusius jų valdžią. Jauni Ordino nariai švariai skusdavosi ir kukliai rengdavosi, o vyresni – nešiojo vešlias barzdas ir auksinius papuošalus. Britanijos Druidų švietimo sistema buvo tobulesnė už jų kolegų kontinente, todėl daugelis galų jaunuolių būdavo siunčiami į Britaniją įgyti filosofinį ir bendrąjį išsilavinimą.

Elifasas Levis teigė, kad Druidai praktikavo visišką susilaikymą, studijavo gamtos mokslus, laikėsi visiško slaptumo ir naujus narius priimdavo tik po ilgo bandomojo laikotarpio. Dauguma Ordino narių gyveno į vienuolynus panašiuose būstuose, jungėsi į asketų grupes, panašiai kaip Rytuose. Nors iš jų nebuvo reikalaujama skaistybės įžado, tik nedaugelis buvo vedę. Nemažai Druidų atsiskirdavo ir gyvendavo olose, lūšnose, grubiuose akmeniniuose namuose. Čia jie meldavosi, mąstydavo ir išeidavo į viešumą tik atlikti religinių ritualų.

Džeimsas Frimenas Klarkas savo knygoje „Dešimt didžiųjų religijų“ taip aprašo Druidų tikėjimus: „Druidai tikėjo trijų pasaulių egzistavimu ir persikėlimu iš vieno į kitą. Viršutiniame pasaulyje egzistuoja laimė, žemutiniame – nelaimė, o vidurinyje – tai dabarties pasaulis. Persikėlimas iš vieno pasaulio į kitą skiriamas kaip bausmė arba paskatinimas, o taip pat sielos apvalymui. Pasak jų, dabarties pasaulyje Gėris ir Blogis taip persipynę ir taip subalansuoti, kad žmogus turi laisvą valią rinktis vieną iš jų. Valijos Triados byloja, kad egzistuoja trys metempsichozės rūšys: surinkti vienoje sieloje visų daiktų savybes, įgyti visų būtybių žinojimą ir įgyti valdžią valdyti šėtoną. Egzistuoja ir trys pažinimo rūšys: kiekvieno daikto prigimties, priešasčių ir įtakų. Egzistuoja trys dalykai, kurie nuolat mažėja: tamsa, melas ir mirtis. Egzistuoja trys dalykai, kurie nuolat didėja: šviesa, gyvybė ir tiesa”.

Kaip ir visos kitos Misterijos Druidų mokymas dalijosi į dvi dalis. Primityvioji – moralinis kodeksas – buvo skirta liaudžiai, o ezoterinė dalis – tik išventintiesiems. Į Ordiną siekęs patekti kandidatas turėjo būti iš geros šeimos ir turėti aukštą moralę. Kol per įvairias situacijas ir išbandymus nebūdavo patikrinamas kandidato charakteris, jam nepatikėdavo jokių rimtų paslapčių. Druidai mokė Britanijos ir Galijos tautas sielos nemirtingumo. Jie tikėjo sielų persikūnijimu ir, iš dalies, atgimimu. Jie skolinosi viename gyvenime, o grąžinti žadėjo kitame. Pragaras buvo bausmė už nuodėmes ir buvo labiau panašus į skaistyklą, po kurios laukė laimingas prisijungimas prie dievų. Druidai mokė, kad visi žmonės turi būti išganyti ir bus išganyti, tik daugelis iš jų turi grįžti į žemę daug kartų, kol nugalės juose esančius blogio elementus. Prieš patikint kandidatui slaptas Druidų doktrinas, jis prisiekdavo jas saugoti. Šias doktrinas atverdavo

tik miškų glūdumoje ir olų prieblandoje. Šiose nuošaliuose vietose neofitams buvo atskleisdavo žinias apie Visatos kilmę, dievų asmenybes, Gamtos dėsnius, okultinės medicinos paslaptis, dangaus kūnų bei magijos ir kerėjimo sakramentų pradžiamokslį. Druidai turėjo nepaprastai daug šventų dienų. Jauno ir pilno mėnulio periodai buvo laikomi šventais. Inicijacijai buvo tinkamos tik dvi saulėgražos ir dvi lygiadienio dienos. Gruodžio 25 saulėtekis buvo švenčiamas kaip Saulės Dievo gimimas.

Kai kurie tyrinėtojai galvoja, kad Druidų mokymas buvo persisunkęs pitagoriečių filosofija. Druidai turėjo Madoną, arba Nekalto Prasadėjimo Motiną su Kūdikiu ant rankų, kuri buvo šventa Misterijoms, o jų Saulės Dievas atgimdavo tomis dienomis, kuriomis krikščionys švenčia Velykas.

Kryžius ir gyvatė buvo šventi Druidams. Kryžių gamindavo iš ąžuolo šakelių, kurias nulauždavo nuo kamieno ir suteikdavo raidės T formą. Šie ąžuoliniai kryžiai simbolizavo jų aukščiausiąją Dievybę. Jie taip pat garbino saulę, mėnulį ir žvaigždes. Mėnuliui jie rieškė ypatingą pagarbą. Cezaris nustatė, kad Merkurijus buvo vienas iš pagrindinių Galijos dievų. Šį Dievą jie garbino ir akmeninio kubo forma. Tikėjo jie ir į gamtos dvasias (fėjas, gnomus, undinus), mažus miškų ir upių gyventojus, kuriems aukėjo aukas. Aprašydamas Druidų šventyklas Čarlzas Heketornas savo knygoje “Slaptos visų laikų ir tautų bendrijos” rašo:

“Jų šventyklose buvo saugoma šventoji ugnis, o pačios šventyklos būdavo įrengtos ąžuolų giraitėse. Šventyklų formą buvo įvairi, pavyzdžiui, kiaušinio, iš kurio, pasak daugelio tautų tradicijų, kilo ne tik visa Visata, bet ir mūsų protėviai. Pasitaikydavo apvalių šventyklų, nes ratas buvo Visatos simbolis; ir gyvatės formos, nes gyvatė buvo *Chu*, Druidų Ozyrio, simbolis; ir kryžiaus formos, nes kryžius buvo atgimimo simbolis; sparnų formos, nes jie simbolizavo Dieviškos Dvasios skrydį... Jų pagrindinės dievybės buvo dvi – vyras ir moteris, didieji Tėvas ir Motina – *Chu* ir *Keridvena*, Ozyrio ir Izidės, Bakcho ir Cereros bei bet kurių kitų aukščiausių dievo ir deivės, atstovavusių du visos Būties principus, analogai”.

Godfris Higinsas teigia, kad *Chu*, Galingasis, laikomas pirmuoju Britanijos naujakuriu, atėjo iš šalies, kurią Valijos Triada vadina Vasaros Šalimi (dabartinio Konstantinopolio vietovėje). Albertas Paikas sako, kad Masonybės Prarastas Žodis paslėptas po Druidų Dievo vardu *Chu*. Net pati kukliausia informacija apie slaptas Druidų iniciacijas rodo, kad egzistuoja panašumas tarp Druidų Misterijų ir Graikijos bei Egipto mokyklų. *Chu*, Saulės Dievas, buvo užmuštas ir po daugelio keistų ritualų bei mistinių transformacijų buvo grąžintas į gyvenimą.

Egzistavo trys Druidų Misterijų laipsniai, ir tik nedaugelis kandidatų sėkmingai jas praeidavo. Kandidatai buvo guldomi į karstą, simbolizuojantį Saulės Dievo mirtį. Tačiau aukščiausiu išbandymu buvo žmogaus išplukdymas valtimi į atvirą jūrą. Per šį išbandymą daugelis prarasdavo gyvybę. Tyrinėtojas iš antikos laikų Talisinas, praėjęs Misterijas, aprašo iniciaciją atviroje jūroje (žr. Faberas, “Pagonių stabai”). Tie nedaugelis, kurie praeidavo trečiąjį laipsnį, buvo laikomi “atgimę gyventi”, ir jiems patikėdavo slapčiausias paslaptis, kurias Druidų žyniai išlaikė nuo seniausių laikų. Iš šių iniciacijų “gimė” daugelis žymių britų religinio ir politinio gyvenimo veikėjų (detaliau žr. Fabero “Pagonių stabai”, Alberto Paiko “Moralė ir Dogma” bei Godfrio Higinso “Keltų Druidai”).

Kai persų Misterijos prasiskverbė į Pietų Europą, jas asimiliavo lotynų protas. Kultas pradėjo labai sparčiai augti, ypač Romos kareivių aplinkoje, ir per romėnų karus legionieriai jį išnešiojo beveik po visą Europą. Mitros kultas tapo toks įtakingas, kad net vienas Romos imperatorius buvo įšventintas į Ordina, kurio nariai rinkdavosi katakombose po Roma. Apie tai K. Kingas savo knygoje „Gnostikai ir jų palikimas” rašė:

“Mitros bareljefai, išraižyti ant uolų ir akmenų, išsibarstė po vakarines Romos imperijos provincijas; daug jų yra Vokietijos teritorijoje, dar daugiau Prancūzijoje ir net Britanijoje”.

Aleksandras Vailderis savo knygoje „Zoroastro filosofija ir etika” kalba, kad *Mitra* Zend Avestoje reiškia saulę. Mitra turėjo moteriškų ir vyriškų savybių, nors pats nebuvo androginas. Mitra yra saulės valdovas; taigi jis yra galingas ir švytintis, galingiausias iš visų iranėnų dievybių *Jazatų*. Mitra kaip dievybė atstovauja moterišką principą, ir fizinė visata yra jos simbolis. Dievybė simbolizuoja imlią bei žemišką Gamtą ir atneša saulės spindulių nuglostytus vaisius. Mitros kultas – tai supaprastintas subtilesnio ir išbaigėtesnio Zoroastro, persų Mago, mokymo, variantas.

Pasak persų, pasaulyje egzistuoja du principai. Pirmasis iš jų, *Ahūra Mazda*, arba *Ormuzda*, buvo Gėrio Dvasia. Iš jo kilo gerosios ir puikiosios dvasios (angelai ir arkangelai). Antras iš šių amžinų principų – *Angra Mainjus*, arba *Arimanas*. Jis taip pat buvo puiki ir tyra dvasia, bet vėliau sukilo prieš Ormuzdą, pavydėdamas jam valdžios. Tačiau tai atsitiko tik tada, kai Ormuzdas sukūrė šviesą, nes iki tols Arimanas nieko nežinojo apie Ormuzdo egzistavimą. Dėl savo pavydo ir sukilimo Asrimanas virto Blogio Dvasia. Iš jo kilo daugybė griauinančių dvasių, kenkiančių Ormuzdai.

Kai Ormuzdas sukūrė žemę, Arimanas įterpė į ją sunkiuosius elementus. Ką tik gero nuveikdavo Ormuzdas, Arimanas visur į tai įterpdavo blogio principą. Pagaliau, kai Ormuzdas sukūrė žmonijos rasę, Arimanas įsikūnijo į žemąją žmogaus prigimtį, todėl kiekviename žmoguje kovoja gėrio ir blogio pradai, ir kiekvienas iš jų stengiasi užvaldyti žmogų. Šviesos ir gėrio dangaus pasaulį Ormuzdas valdė tris tūkstančius metų ir tada sukūrė žmogų. Dar tris tūkstančius metų jis valdė žmogų išmintingai ir nuosekliai. Po to prasidėjo Arimano valdymas, ir tuos tris tūkstančius metų vyko kova dėl žmogaus dvasios. Pagaliau, ketvirtieji trys tūkstančiai metų žymūs tuo, kad Arimano galia buvo sutriuškinta, ir į pasaulį grįžo gėris, blogis ir mirtis dingo, o Blogio Dvasia buvo parklūpdyta prieš Ormuzdo sostą. Tuo metu, kai Ormuzdas ir Arimanas kovojo dėl žmogaus dvasios ir įsivyravimo Gamtoje, Proto Dievas *Mitra* buvo tarpininkas tarp jų. Daugelis autorių pastebėjo panašumą tarp alchemikų gyvsidabrio ir Mitros. Lygiai taip kaip gyvsidabris (alcheminiuose procesuose) yra tirpiklis, lygiai taip *Mitra* yra dviejų dangaus jėgų harmonizatorius.

Egzistuoja ryškus panašumas tarp krikščionybės ir mitraizmo. Viena iš priežasčių, gal būt, yra ta, kad persų mistikai pirmame amžiuje po Kristaus Gimimo tiesiog suplūdo į Italiją, ir ankstyvoji abiejų kultų istorija tampa persipynė. *Britanijos Enciklopedija* apie mitraizmo ir krikščionių Misterijas rašo:

“Pirmųjų komunų broliška ir demokratinė dvasia bei jų nuolankumo ištakos, garbinimo objektų identifikavimas su saule ir šviesa, legendos apie piemenis bei dovanas, apie tvaną, ugninės kariatos įvaizdis, vandens išgavimas iš uolos, varpelio ir žvakės naudojimas, prisikėlimo 25-ą gruodžio sankcionavimas, moralinio kodekso svarba, asketizmas ir vidinė disciplina, dangaus ir pragaro doktrina, primityvūs apsireiškimai, mąstymas apie dieviškos kilmės Logą, išganymo auka, nuolatinė kova tarp gėrio ir blogio, kurioje pergalė priklauso gėriui, sielos nemirtingumas ir

paskutinis teismas, kūnų prisikėlimas ir ugninė Visatos žūtis – tik kai kurie iš panašumų, menamų arba realų, leidusių mitraizmui ilgai varžytis su krikščionybe”.

Mitra buvo garbinamas olose. Porfirijus savo “Nimfų oloje” teigia, kad Zaratustra (Zoroastras) buvo pirmasis atkreipęs dėmesį olas kaip į Dievo garbinimui tinkamą vietą, nes ola yra žemės, arba tamsos, žemojo pasaulio, simbolis. Džonas Lundis savo “Monumentalioje Krikščionybėje” Mitros olas aprašo taip:

“Šios olas buvo išpuoštos Zodiako ženklais: Vėžio ir Ožiaragio. Žiemos ir vasaros lygiadieniai buvo svarbiausias akcentas – vartai sieloms, nusileidžiančioms į šį pasaulį arba kylančioms pas Dievą. Vėžys buvo pirmieji vartai nusileidimui, o ožiaragis – antrieji vartai kilimui. Tai buvo du nemirtingo praėjimo iš dangaus į žemę ir iš žemės į dangų keliai”.

Spėjama, kad šv. Petro sostas buvo naudojamas pagoniškose Misterijose, gal būt, Mitros kulto, tose požeminėse katakombose, kuriose rinkdavosi krikščioniškų Misterijų pasekėjai pačiomis pirmosiomis savo tikėjimo dienomis. Godfris Higinsas “Apokalipsėje” rašė, kad 1662 m. valant šv. Petro sostą ant jo buvo rasti dvylikos Heraklio žygdarbių vaizdai ir kad vėliau ant to paties sosto prancūzai atrado musulmonų tikėjimo kodeksą, išraižytą arabų kalba.

Išventinimai į Mitros ritualus kaip ir daugelyje kitų senųjų filosofijos mokyklų vyko trimis lygiais. Jie buvo sudaryti iš apsivalymo, intelekto galios stiprinimo ir žemosios prigimties kontrolės. Pirmajame lygyje kandidatui buvo įteikiama karūna ant kardo smaigalio, ir jį išventindavo į slaptas Mirtos galias. Tikriausiai jį mokė, kad auksinė karūna simbolizuoja jo paties dvasinę prigimtį, kuri turi būti apvalyta prieš stojant Mitros akivaizdon, nes Mitra buvo jo paties siela, stovinti tarp jo dvasios, Ormuzdo, ir jo žemosios prigimties, Arimano. Antrame lygyje jam buvo įteikiami proto bei tyrumo šarvai, ir jis buvo siunčiamas į žemiškų pavojų tamsą kovoti su geismų, aistros ir išsigimimo demonais. Trečiame lygyje jam buvo įteikimas gobtupas, išpiešti arba išausti Zodiako ženklai bei kiti astronominiai simboliai. Kai išventinimas buvo baigiamas, kandidatą sveikindavo kaip prisikėlusį iš mirusių, jam atsiverdavo slapti persų mistikų mokymai ir jis tapdavo visateisiu Ordino nariu. Sėkmingai praėję išventinimus buvo vadinami *liūtais*, o jiems ant kaktos buvo piešiamas Egipto kryžius. Mitra taip pat dažnai buvo vaizduojamas su liūto galva ir dviem poromis sparnų. Per visą ritualą tęsėsi Mitros gimimo kaip Saulės Dievo, jo pasiaukojimo vardan žmonių, jo mirties ir, pagaliau, jo atgimimo bei visos žmonijos išgelbėjimo užtariant prieš Ormuzdą tema (žr. Heketorną).

Nors Mitros kultas nepasiekė filosofinių zoroastrizmo aukštumų, jo poveikis Vakarų civilizacijai buvo gan ryškus, nes vienu metu visa Europa garbino Mitrą. Užkariaudama kitas tautas, Roma įnešdavo į jas savo religinius principus, ir vėliau daugelis institutų diegė mitraizmo kultūrą. “Liūto” ir “liūto nagų gniaužtų” paminėjimas Masono Meistro lygyje turi aiškų mitraizmo prieskonį ir yra nuoroda į šį kultą. Laiptai su septyniais skersiniais yra mitraizmo išventinimo simbolis. Fabero nuomone šių laiptų pirminis pavidalas buvo septynių pakopų piramidė. Visiškai tikėtina, kad masonų laiptų su septyniomis pakopomis simbolis yra kilęs iš Mitros kulto. Mitros Ordinas niekada neįsileido moterų, bet priimdavo dar visiškai nesubrendusius berniukus. Masonų Ordino atsisakymas įsileisti moteris gali būti pagrįstas ezoterinėmis priežastimis, pateiktomis slaptuose mitraizmo mokymuose. Šis kultas dar kartą puikiai atskleidžia tas slaptas bendruomenes, kurių legendos savo simboliais vaizduoja saulę ir jos kelionę per dangaus skliautą. Iš akmens atsirandantis Mitra – tai tiesiog pavasario lygiadienio metu iš už horizonto išnyranti, arba, kaip galvojo senovėje, iš horizonto atsirandanti, saulė.

Džonas O'Neilas prieštarauja, kad Mitrai buvo lemta tapti saulės dievybe. Savo knygoje „Dievų sutemos“ jis rašo: „Avestos Mitra, šviesos dievybė, turi 10 000 akių, ji aukšta, kupina žinių, stipri, amžinai būdraujanti“. Aukščiausiasis dievas Ahūra Mazda turi vieną akį ir šia akimi, mėnuliui, saulei, žvaigždėms, mato viską. Teorija, kad Mitrą kulto pradžioje vadino aukščiausiu dangaus dievu, yra vienintelė atsakanti į čia išskylančius klausimus. Saulės simbolis šiuo atveju visiškai išnyksta. Gali būti, kad būtent čia mes atrandame daugybę įrodymų apie Masonų Akies ir „jos niekada nesnaudžiančią – *nunquam dormio* – būseną“. Skaitytojas neturėtų maišyti persų Mitros su vedų Mitra. Pasak Aleksandro Vailderio, „Mitros ritualai išstūmė Bakcho Misterijas ir tapo pagrindine gnostikų sistema, kuri daugelį amžių dominavo Azijoje, Egipte ir netgi Vakaruose“.

SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOS BENDRIJOS, turėjusios įtakos šiuolaikiniam masonybės simbolizmui.

II

Visą tiek krikščioniško, tiek ir pagoniško gnosticizmo istoriją gaubia didžiausias paslaptینگumas ir nežinomybė, nes, nors gnostikai⁴ ir buvo vaisingi rašytojai, jų rašytinis palikimas beveik neišliko. Jie užsitraukė ankstyvosios krikščionių bažnyčios prieššūmą, ir, kai jos institutai pasiekė pasaulinę jėgą, bažnyčia sunaikino visus rastus duomenis apie gnostinę kultūrą. Žodis *gnostikas* reiškia *išmintį* arba *žinias* ir yra kilęs iš graikiško *gnosis*. Kaip tvirtina daugelis žinovų, Ordino nariai buvo susipažinę su slaptomis ankstyvosios krikščionybės doktrinomis. Jie interpretavo krikščioniškas Misterijas, remdamiesi pagoniškais simboliais. Savo slaptą informaciją ir filosofines žinias jie slėpė nuo profanų ir mokė nedidelę specialiai išventintų asmenų grupę. Simonas Magas, kurį reputacija aprūpino Naujasis Testamentas, dažnai laikomas gnosticizmo įkūrėju. Jeigu tai tiesa, tai ši sekta atsirado I Kr. a. ir, matyt, tebuvo tik viena iš daugelio šakų, išaugusių iš pagrindinio krikščionybės kamieno. Visą, su kuo negalėjo sutikti ankstyvosios krikščionybės entuziastai, jie priskyrė Velniui. Tai, kad Simonas Magas turėjo antgamtinių jėgų, pripažino net jo priešininkai, bet jie teigė, kad šias jėgas jam suteikė visada jį lydinti pragaro dvasios ir furijos. Be abejo, pati įdomiausia legenda apie Simoną Magą ta, kurioje kalbama apie jo teosofinį disputą su apaštalu Petru, kai jie abu Romoje propagavo skirtingas doktrinas. Pasak legendos, norėdamas įrodyti savo dvasinį pranašumą, Simonas ugnine karieta pakilo į dangų. Nematomos jėgos jį iš tikrųjų iškėlė į orą, ir kai šv. Petras tai pamatė, jis sušuko garsiu balsu, įsakydamas demonams (oro dvasioms) nustoti padėti Magui. Simonas nukrito iš didelio aukščio ir žuvo, o tai ir buvo krikščioniškų jėgų pranašumo įrodymas. Ši istorija, be abejo išgalvota, tėra tik viena iš prieštaringų jo mirties versijų. Kadangi atsiranda vis daugiau įrodymų, kad tuo metu šv. Petro Romoje nebuvo, ši istorija vis labiau virsta pramanu. Niekas neabejoja, kad Simonas buvo filosofas, nes jo autentiškos mintys yra puikiai suformuluotos. Simono suformuluotus gnosticizmo principus puikiai perpasakoja Ipolitais: „Taigi rašau tau, apie ką rašau, ir kalbu, apie ką kalbu. O rašau štai apie ką. Iš Visatos Eonų (eonas gr. – amžius; esybė, tarpinė tarp Dievo ir pasaulio, Dievo emanacija) išauga du dviejų tonacijų ūgliai, be pradžios ir be pabaigos, iš vienos Šaknies – neregimos jėgos, neperprantamos tylos. Iš šių ūglių vienas pasireiškia virš kito, ir atsidūręs viršuje yra Didžioji Jėga, Universalus Protas, suteikiantis tvarką

⁴ Gnostikai (gr. *gnostikos* – pažįstantis), filosofai, kurie formulavo Gnozę, arba Pažinimą, ir mokė to. Jie klestėjo trimis pirmaisiais krikščioniškos eros amžiais. Žinomiausi Valentinas, Vasilidas, Markionas, Somonas Magas ir kt.

visiems daiktams; jis yra vyriškas. Antrasis ūglis, pasireiškiantis iš apačios, Didžioji Mintis, yra moteriškas, gimdantis visus daiktus. Susijungdami vienas su kitu, jie pagimdo Tarpinę Jėgą, nesuvokiamą, Orą, neturintį nei pradžios, nei pabaigos. Ir jame egzistuoja Tėvas, palaikantis visus daiktus, maitinantis visus daiktus, turinčius pradžią ir pabaigą.” 9žr. K.R.Midas, “Simonas Magas”). Tačiau pirmiausia mes turime suvokti, kad kiekvienas pasireiškimas yra teigiamo ir neigiamo principų tarpusavio sąveikos rezultatas, ir ši sąveika vyksta tarpiniame lygmenyje, arba pusiausvyros taške, vadinamame *pleroma* (gr. – pilnatvė). Ši *pleroma* yra ypatinga substancija, atsiradusi iš dvasinių ir fizinių eonų visumos. Iš *pleromos* atsiskyrė *Demiurgas* (gr. – kūrėjas), nemirtingas mirtingasis, kuriam turime būti dėkingi už savo fizinę egzistavimą, kaip ir už kančias. Gnostikų sistemoje yra trys priešybių poros, vadinamos *Sizigijos* (gr. – poros, jungtys), t.y. kylančios iš Amžinojo. Jos kartu su Juo sudaro septynetą. Šešetą Eonų – tris poras gyvų dieviškų principų – savo veikale “*Filosofumena*” Simonas pateikė tokia forma: pirmieji du – Protas ir Mintis; antrieji du – Balsas ir jo priešybė *Vardas*; tretieji du – *Priežastis* ir *Apmąstymas*. Iš šių šešių pirminių, sujungtų *Amžina Liepsna*, kilo Eonai (Angelai), kurie Demiurgo nukreipiami organizuoja žemąjį pasaulį. (žr. E. Blavatskajos kūrinis). Verta panagrinėti, kaip išsivystė šis Simono Mago bei jo mokinio Menandro pradinis gnosticizmas, ir kaip vėlesni šio kulto pasekėjai jį iškraipė.

Gnosticizmo mokykla skilo į dvi pagrindines kryptis, vadinamas aleksandrietišku ir sirijietišku kultais. Abi mokyklos buvo panašiai dėstė pagrindinius principus, bet aleksandrietiškas linko į panteizmą, o sirijietiškas – į dualizmą. Sirijietiškasis kultas sekė Simonu, o aleksandrietiškasis išugdė protingo egiptietiško krikščionio Vasilido filosofinę kūrybą. Pats Vasilidas kalbėjo, kad pagrindines mintis perėmė iš Apaštalo Mato. Panašiai kaip Simonas jis buvo emanacionistas su polinkiu į neoplatinizmą. Iš tikrųjų visa gnostinė Misterija pagrįsta emanacijos hipoteze kaip loginiu ryšiu tarp nesujungtų priešybių, Absoliučios Dvasios ir Absoliučios Substancijos, kurios, pasak gnostikų, egzistavo Amžinybėje (Eonuose). Egzistuoja nuomonė, kad Vasilidas buvo tikrasis gnosticizmo įkūrėjas, bet daug kas liudija, jog kryptį amžiumi anksčiau suteikė vis tik Simonas.

Vasilidas Aleksandrientis savo pasekėjams įskiepijo Egipto hermetizmą, Rytų okultizmą, Chaldėjų astrologiją ir Persų filosofiją. Jo doktrina siekė apjungti ankstyvosios krikščionybės mokyklas su pagoniškomis Misterijomis. Jam priskiriama įdomios koncepcijos apie Dievybę vardu Abraksas formuluotė. Godfris Higinsas savo knygoje “Keltų Druidai” rašydamas apie šio vardo kilmę spėja, kad žodį *Abraxsas* sudarančių raidžių skaitinė reikšmė lygi 365. Tas pats autorius nurodo, kad žodis *Mitra*, pritaikius šį analizės metodą, duoda tą patį skaičių. Vasilidas mokė, kad Visata suskirstyta į 365 eonus, arba dvasinius ciklus, ir kad jų suma yra Aukščiausiasis Tėvas, kurį jis pavadino kabalistiniu Abrakso vardu, kuris išreiškia Jo dieviškos jėgos, atributų bei emanacijų skaitinį simbolį. Abraksas paprastai vaizduojamas kaip sintezuota būtybė: su žmogaus kūnu, gaidžio galva ir gyvatėmis vietoje pėdų. K.V. Kingas savo knygoje “Gnostikai ir jų palikimas” trumpai apibūdina Vasilido gnostinę filosofiją, cituodamas ankstyvųjų krikščionių vyskupą ir kankinį šv. Irenijų⁵: “Jis teigė, kad Dievas, nesukurtasis amžinas Tėvas,

⁵ Irenijus (gr. *Eirenaios*), gyveno apie 130-200 mūsų eros metus, šventasis, Liono vyskupas. Teigė, kad tikroji gnozė yra apaštalu mokslas, išlaikytas jų įkurtose bažnyčiose.

pirmiausia apreiškė savo Nusą⁶, arba Protą, arba Logą – Žodį; tai Fronezė – Suvokiantis protas; iš Fronezės kilo Sofija – Išmintis ir Dinama – Jėga”.

Aprašydamas Abraksą, K.V. Kingas sako: “Belermanas nagrinėja sintetinį vaizdinį, pavadintą Abrakso vardu, kaip gnostikų panteono dievybę, atstovaujančią Aukščiausiąją Būtybę su penkiomis Emanacijomis, pažymėtomis deramais simboliais. Iš žmogaus kūno, įprastos dievybės formos, išauga dvi atramos – Nusas ir Logas, simbolizuojamos dviem gyvatėmis, kurios reiškia vidinį jutimą ir greitą suvokimą. Kaip tik dėl šių savybių graikai pavertė gyvatę Paladės⁷ atributu. Jo gaidžio, tai yra ateities numatymą ir budrumą įkūnijančio paukščio, galva simbolizuoja Fronezę – Suvokiantį protą. Jo dvi rankos laiko Sofijos ir Dinamos simbolius – Išminties skydą ir valdžios botagą”. Gnostikų pažiūros apie Demiurgą, žemųjų pasaulių kūrėją, išsiskyrė. Demiurgas sukūrė materialią žemišką visatą pasitelkęs šešis sūnus, arba emanacijas (tikėtina, kad planetų angelus), kuriuos jis realizavo iš Savęs ir Savo viduje. Kaip jau minėjome, Demiurgas atsiskyrė nuo žemosios substancijos, vadinamos pleroma⁸. Viena gnostikų grupė teigė, kad Demiurgas atsakingas už visą blogį, vadinasi, jis buvo šėtoniškas kūrinys, savo žemojo pasaulio sukūrimu atskyręs žmonių sielas nuo tiesos ir įkalinęs jas mirtinguose apvalkaluose. Kita sekta matė Demiurgą kaip dievybę, inspiruojančią ir atliekančią neregimo Viešpaties valią. Kai kurie gnostikai tvirtino, kad žydų Dievas Jehova buvo Demiurgas. Ši samprata, tiesa kitu pavadinimu, įtakojė viduramžių Rozenkreicerius, kurie Jehovą matė kaip materialios visatos Viešpatį, o ne kaip Aukščiausiąją Būtybę.

Vertas dėmesio gnostikų požiūris į Kristų. Šis ordinas teigė, kad tik jis vienintelis turi tikrą Šventojo Siro portretą, o visi kiti atvaizdai, jų nuomone, tebuvo idealistinės Išganytojo sampratos, nukopijuotos nuo pagonių Dievo Saulės skulptūrų ir piešinių.

Gnostikams Kristus buvo Nusas, dieviško Proto, aukščiausių dvasinių Eonų⁹ emanacija. Nusas įėjo į Kristų krikšto metu ir paliko jį nukryžiuotus. Gnostikai teigė, kad pats Kristus nebuvo nukryžiuotas, nes dieviškas Nusas negali mirti, bet kad Simonas Kenaanietis pasiūlė savo gyvybę, ir Nusas savo jėga suteikė Simonui panašumo su Kristumi. Irenijus apie kosminę Kristaus auką kalbėjo taip:

“Kai nesukurtas ir neįvardijamas Tėvas išvydo žmonijos nuopuolį, Jis pasiuntė į pasaulį savo pirmagimį Nusą Kristaus pavidalu, kad išpirktų šią nuodėmę už visus tuos, kurie Jį tikėjo, kad išlaisvintų jėgas, kurios sukūrė pasaulį (Demiurgas ir šeši jo sūnūs, planetų kūrėjai). Jis apsiereiškė tarp žmonių kaip Jėzus ir darė stebuklus”. (Žr. K.V. Kingas, “Gnostikai ir jų palikimas).

Gnostikai dalijo žmoniją į tris dalis: laukinius, kurie garbino tik regimąją gamtą; tuos, kurie, panašiai kaip žydai, garbino Demiurgą; ir pačius save arba tuos, kurie išpažino analogiškus kultus, įskaitant ir kai kurias krikščionių sekas, kurios dievino Nusą (Kristų) bei tikrąją dvasinę šviesą iš aukščiausių Eonų.

Po Vasilido mirties svarbiausia gnostinio judėjimo figūra tapo Valentinas. Jis gnostinės filosofijos sistemai suteikė dar daugiau sudėtingumo, primaišydamas begalę detalių. Jis padidino iš Aukščiausiojo (Bedugnės) sklindančių emanacijų kiekį iki penkiolikos porų, o taip pat

⁶ Nusas (gr. *nus* – protas, mintis), senovės graikų filosofijoje – dvasia, intelektas, pažinimo galia, pasaulio tvarkos, dėsningumo pagrindas.

⁷ Paladė (gr. *Pallas*, kilm. *Pallados*), vienas iš deivės Atėnės epitetų.

⁸ Pleroma (gr. užpildymas, pilnatvė), gnostikų terminas, reiškiantis dievišką Žodį arba Visatos Sielą. Erdvė, išsivysčiusi ir suskilusi į daugelį epochų. Neregimų dievų buveinė.

⁹ Eonas arba Eonai (lot. – *aeon*, gr. – *aion* – amžius), gnosticizmo dievybės emanacija, t.y. jėgos, kylančios iš dievybės išsklidimas, išspinduliavimas. Laiko periodai. Dangiškos būtybės, gnostikų genijai ir angelai.

pradėjo akcentuoti Skaisčiąją Sofiją, arba Išmintį. “Išganytojo Knygoje”, kurios atskiros dalys žinomos kaip “Pistis Sofija”, galima rasti daug minčių apie šią keistą eonų doktriną ir keistus jų gyventojus. D.F. Klarkas apie tai pasakė: “Šios doktrinos, kurios mums atrodo keistos, darė didelę įtaką krikščionių bažnyčiai”. Daugelį senovės gnostikų teorijų, ypač moksliniais klausimais, patvirtina šiuolaikiniai tyrinėjimai. Nuo pagrindinės srovės atsiskyrė keletas sektų, tokios kaip valentiniečiai, ofitai¹⁰ ir adamitai¹¹. Baigiantis trečiam amžiui gnostikų veikla susilpnėjo, ir jie praktiškai išnyko iš pasaulio filosofinio žemėlapiu. Viduramžiais buvo bandymų atgaivinti gnosticizmą, tačiau visi gnostikų šventraščiai buvo sunaikinti, todėl trūko teorinių duomenų. Net mūsų dienomis šiuolaikiniame pasaulyje galima išvelgti gnostinių sampratų pėdsakus, tačiau jau pavadintų kitais vardais, ir jų tikroji kilmė jau net neįtariama. Daugelis gnostikų sampratų buvo įterptos į krikščionių bažnyčios dogmatiką, ir mūsų naujosios krikščionybės interpretacijos pateikiamos su gnostinio emancionizmo dvasia.

ASAR HAPI MISTERIJOS

Graikų ir egiptiečių Serapio (graikams žinomo kaip Serapis, o egiptiečiams kaip Asar Hapi) kilmė glūdi po neįžvelgiama paslaptینگumo uždanga. Nors ši dievybė buvo gerai žinoma figūra tarp egiptiečių slaptų išventinimo ritualų, jo tikroji prigimtis buvo aiški tik tiems, kurie išpažino Serapio kultą. Vadinasi, tikėtina, kad patys egiptiečiai, išskyrus išventintus žynius, nežinojo tikrojo jo charakterio. Kiek žinoma, nėra išlikę autentiško Serapio kulto ritualų aprašymo, bet daugelio simbolių analizė atskleidžia jo pagrindinius bruožus. Kreipimesi į Kipro karalių Serapis save apibūdina šiais žodžiais:

Kaip dievas aš esu toks, koku tau atrodau:
Žvaigždėti dangūs – mano galva, mano kūnas – jūra,
Žemė – tai mano kojos, mano ausys – tai oras,
Saulės spinduliai, deimantinės strėlės – tai mano akys.

Keletą kartų buvo nesėkmingai bandyta pateikti žodžio *serapis* etimologiją. Godfris Higinsas pastebėjo, kad akmeninį sarkofagą egiptiečiai vadino *soros*, o šventą jautį, Ozyrio įsikūnijimą, vadino *Apiu*. Šių žodžių kombinacija – *soros apis*, arba *sor apis* – būtų jaučio sarkofagas. Tačiau neįtikėtina, kad egiptiečiai būtų garbinę sarkofagą žmogaus formoje.

Kai kurie senieji autoriai, jų tarpe Makrobijus, teigė, kad Serapis yra Saulės vardas, nes ji dažnai vaizduojama jam virš galvos. Savo “Himne suverenai saulei” Julijanas taip kalba apie dievybę: “Jupiteris, Plutonas, Saulė – visa tai Serapis. Žydų kalboje *serapis* yra *saraf* ir reiškia “švytėti”. Todėl žydai vieną iš savo dvasių pavadino Serafimu.

Tačiau visuotinai priimta yra teorija, kad Serapio vardo ištakų reikėtų ieškoti derinyje Ozyris-Apis. Vienu metu egiptiečiai tikėjo, kad mirusiuosius ryja Ozyris, mirusiųjų dievas. Nors egzistuoja panašumas tarp Serapio ir Ozyrio-Apio, egiptologai vis tik galvoja, kad Serapis yra mirusiam Apiui, šventam Egipto jaučiui, suteiktas vardas. Ši teorija pranašesnė už kitas tuo, kad, pasak jos, transcendentine išmintimi garsėję žyniai panaudojo šį dievą pasaulio sielos – *anima*

¹⁰ Ofitai (gr. *ophis* – gyvatė), viena ankstyvojo (II a.) gnosticizmo sektų, praktikavusi mitinės gyvatės kultą. Gyvatė jiems simbolizavo pasaulinę dvasią, kuri vingiuodama pereina per fizinio ir dvasinio gyvenimo prieštaravimus. Kristų laiko vienu iš eonų, kuris susiliejo su žmogumi Jėzumi, todėl nukryžiuotas buvo ne Kristus (principas), bet žmogus (fizinis kūnas). Kristus, pasak jų, įžengė į dangų ir renka iš mirusiųjų kūnų *šviesos rasą*, tuo išvaduodamas išmintį iš materijos vergijos.

¹¹ Adamitai, krikščionių sektos, atsiradusios II a. Š. Afrikoje. Biblinio Adomo gyvenimą rojuje traktavo kaip sektiną laimės ir tobulybės pavyzdį. Tokio gyvenimo skatino siekti tam tikra asketine praktika, nuogumo kultu, bendru gėrybių vartojimu, bažnytinės hierarchijos, religinių apeigų nepripažinimu. Iki šiol pasitaiko Europoje, Azijoje ir Amerikoje tarp įvairių mistinio nudizmo išpažinėjų.

mundi – simbolizacijai. Materialus Gamtos kūnas buvo pavadintas Apriu, o po mirties kūną paliekanti siela, dar apipinta fizinio gyvenimo formomis, buvo pavadinta Serapiu.

K.V. Kingas mano, kad Serapis yra brahmaninės kilmės dievybė. Jo vardas yra dviejų vardų, priskiriamų Jamai –induizmo mirties dievui – Ser-Adah arba Sri-Pa, graikiškas iškreipimas. Tai atrodo logiška, jeigu prisiminsime legendą apie tai, kad Serapį jaučio pavidalu Bakchas atsigabeno iš Indijos į Egiptą. Induizmo misterijų pirmumas stipriai palaiko šią teoriją.

Tarp kitų Serapio vardo reikšmių sutinkamos ir tokios: Šventasis Jautis, Saulė Jautyje, Ozyrio Siela, Šventoji Gyvatė, Ramybėje besiilsintis Jautis. Pastaroji interpretacija susijusi su jaučio – šventojo Apio – skandinimo ceremonija Nilo vandenyse kas 25 metai.

Yra liudijimų, kad žymioji Serapio statula Serapijume Aleksandrijoje iš pradžių buvo garbinimo objektas Sinopėje visiškai kitu vardu ir tik vėliau ją pervežė į Aleksandriją. Egzistuoja ir kita legenda apie tai, kad Serapis buvo egiptiečių karalius pačiais seniausiais amžiais pasižymėjęs filosofiniu ir moksliniu valdymu. Po mirties šis karalius buvo pakylėtas iki dievo lygmens. Filarchas teigia, kad žodis “serapis” reiškia “jėgą, kuri sukūrė Visatoje nuostabios tvarkos būseną”.

Plutarchas “Izidėje ir Ozyryje” taip paaiškina Serapio statulos Aleksandrijos Serapijume kilmę:

Egipto faraonui Ptolemėjas I Soteras¹² kartą išvydo keistą sapną, kad milžiniška statula atgijo ir įsakė jam kuo greičiau perkelti ją į Aleksandriją. Kadangi Ptolemėjas nežinojo kokia statula į jį kreipėsi, susirūpino, kaip ją rasti. Kai jis papasakojo apie savo sapną artimiausiems patarėjams, didysis keliautojas vardu Sosibijus prisiminė, kad tokia statula stovi Sinopėje. Ptolemėjus tuoj pat įsakė Sotelesui ir Dionisijui organizuoti statulos pergabenimą į Aleksandriją, prieš tai gavus Sinopijos gyventojų sutikimą. Prabėgo trys metai, kol faraono pasiuntiniai sugebėjo pavogti statulą. Tam, kad užmaskuotų savo poelgį, jie paskleidė gandą, kad statula atgijo ir pati nužingsniavo gatvėmis iš šventyklos į prielauką ir į lipo į laivą, pasiruošusį plaukti į Aleksandriją. Čia, dalyvaujant dviem Egipto išventintiesiems – Eumolpidui Timofėjui ir Manefonui Sebenitui – iš karto buvo pavadinta Serapiu. Žyniai paaiškino, kad tai buvo Plutono atitikmuo. Tai buvo puiki išmonė, nes Serapio asmenyje graikai ir egiptiečiai gavo bendrą dievą, o tai priartino šalį prie religinės vienovės.

Keletas Serapio statulų stovėjo skirtingose šventyklose Egipte ir Romoje. Visi ankstyvųjų autorių palikti šių statulų aprašymai byloja apie didesnę graikišką, o ne egiptietišką įtaką. Vienos statulos vaizduoja dievą, apraizgytą didžiulės gyvatės, kitos – kaip Ozyrio ir Apio kombinaciją.

Dievo atvaizdų aprašymai, kuriose akumuliuojasi didžioji dalis įvaizdžių apie jį, pateikia jį kaip aukštą, galingą figūrą, kupiną tiek vyriškos jėgos, tiek ir moteriškos gracijos. Jo veide ryškus susimąstymas, bet kartu ir liūdesys. Jo ilgi plaukai pavaizduoti moteriška maniera. Veidas nors ir barzdotas, bet bruožai moteriški. Paprastai Serapio figūrą nuo galvos iki kojų dengia apsiaustas, ir, kaip teigia išventintieji, tai daroma vienu tikslu: kad paslėptų jo kūno androginiškumą.

Serapio statulos buvo gaminamos iš įvairių medžiagų. Vieni skulptoriai pasirinkdavo marmurą, kiti panaudodavo brangiuosius metalus. Viena milžiniška skulptūra buvo padaryta iš

¹² Egipto valdovas gyvenęs 305-283 pr. Kr., siekęs religiniu pagrindu suartinti šalies gyventojus egiptiečius ir graikus.

puikiai suleistų metalo plytų. Serapiui pašvęstame labirinte stovėjo keturių metrų aukščio statula, pasak padavimo, išskobta iš vieno gabalo smaragdo. Šiuolaikiniai autoriai spėja, kad ji galėjo būti išlieta pagal formą iš stiklo. Tačiau egiptiečiai tebetvirtina, kad tai buvo vientisas mineralo gabalas ir kad šie faktas ne vieną kartą buvo patvirtintas senaisiais laikais.

Klemensas Aleksandrietis aprašo statulą pagamintą iš tokių medžiagų: iš aukso, sidabro, švino ir alavo, o taip pat panaudojant visas egiptietiškas brangakmenių rūšis, kaip safyrai, hematitai, smaragdai, topazai ir kt., sumaišant su medžiaga, likusia nuo Ozyrio ir Apio laidotuvių. Taip buvo gauta ypatingai reta ir įdomi indigo spalvos figūra. Kai kurios statulos buvo pagaminti iš labai stiprios medžiagos: kai Feodosijaus įsakyti krikščionių kareiviai kirviais kapojo Aleksandrijos Serapį, tai skraidė kibirkštys ir lūžinėjo kirviai. Visiškai tikėtina, kad Serapį garbino kaip gyvatę simbolizuojantį dievą, nes ši praktika būdinga tiek egiptiečiams, tiek ir graikams.

Serapis buvo vadinamas *Teonu Heptagramatonu*, arba dievu su vardu iš septynių raidžių. Serapio vardas (analogiškai Abraksui ir Mitrai) susideda iš septynių raidžių. Serapio garbei skirtuose himnuose žyniai naudojo septynis garsus. Kartais Serapis buvo vaizduojamas su rageliu iš septynių ertmių. Manoma, kad jie simbolizavo septynis dieviškus protus, pasireiškiančius per saulės spindulius. *Enciklopedija Britanika* pastebi, kad anksčiausiai Serapio vardas paminimas iš karto po Aleksandro mirties. Serapio prestižas buvo toks aukštas, kad iš visų dievų tik su juo buvo konsultuojamasi dėl mirštančio imperatoriaus.

Egipto slaptoji filosofinė mokykla skilo į dvi – Mažųjų ir Didžiųjų Misterijų. Pirmosios iš jų buvo pašvęstos Izidei, o antrosios – Serapiui ir Ozyriui. Didžiosiose Misterijose buvo leidžiama dalyvauti tik žyniams. Net sosto įpėdiniui nebuvo daroma išimtis. Tik tada, kai šis tapdavo faraonu ir automatiškai žyniu bei laikinu valstybinės religijos vadovu, jis buvo įleidžiamas į jas (žr. „Egiptiečių elgsena ir įpročiai“ Uilkinsonas). Ir aplamai, Didžiosios Misterijos buvo atveriamos tik labai ribotam asmenų ratui, kad pavyktų išlaikyti jų paslaptis.

Daugelis Egipto Misterijų slaptų ritualų aukštų pakopų paslapčių buvo atskleistos tik kruopščiai tyrinėjant išventinimų patalpas ir požeminius koridorius, vedusius į jas. Po Serapio šventykla, sugriauta Feodosijaus įsakymu, buvo rastos liekanos keistų mechanizmų, žynių įrengtų požeminėse patalpose ir olose, kur būdavo atliekamos naktinės apeigos. Tie mechanizmai bylojo, kad kandidatai patirdavo sunkius išbandymus. Po kankinančių patikrinimų, tiek fizinių, tiek ir moralinių išbandymų, neofitas, jeigu jam pasisekdavo likti gyvam, stodavo priešais kilnią ir galingą Serapio figūrą, apšviestą nematoma šviesa.

Dėmesio vertas Serapio ritualų ypatumas buvo labirintai. E. Badžas knygoje „Egipto dievai“ aprašo Serapį analogišką Minotaurui, su žmogaus kūnu ir jaučio galva. Labirintai simbolizavo rūpesčių kupiną ir iliuzorišką žemąjį pasaulį, po kurį klaidžioja siela ieškodama tiesos. Labirinte gyvena žemieji gyvūnai – žmogus su jaučio galva, siekiantis sunaikinti sielą, įklimpusią pasaulietiskame nemokšiskume. Šiuo aspektu Serapis tampa Patarėju, arba Tikrintoju, įvertinančiu sielą, ieškančią susijungimo su Nemirtinguoju. Netenka abejoti, kad labirintas vaizdavo saulės sistemą, o žmogus-jautis – saulę šviečiančią mistiniame planetų, mėnulių ir asteroidų labirinte.

Gnostinės Misterijos žinojo Serapio slaptąją reikšmę, ir per gnostikus šis dievas buvo tampriai susijęs su ankstyvąja krikščionyste. Imperatorius Adrianas, 134 metais keliaudamas po Egiptą, laiške Servanijui praneša, kad krikščionys garbina Serapį ir kad vyskupai laiko mišias

Serapio šventykloje. Jis netgi pabrėžia, kad pats patriarchas, atvykęs į Egiptą, turėdavo melstis tiek Kristui, tiek ir Serapiui (žr. Parsonso „Nauja šviesa ant senųjų piramidžių“).

Serapio, kaip Kristaus prototipo, svarbą, kurią mažai kas įtaria egzistuojant, gerai nušviečia Kingas savo knygoje „Gnostikai ir jų palikimas“: „Negali kelti abejonių, kad liūdesio paženklinta Serapio galva yra pirmas žingsnis link visuotinai priimto Išganytojo įvaizdžio. Tarp pirmųjų atsivertėlių į naująją religiją izraelitų prietariai buvo tokie stiprūs, kad nebuvo jokio bandymo atvaizduoti Jo veidą, kol nepasikeitė kelios kartos ir Jo žemiškas kelias susiformavo“.

Serapis po truputį uzurpavo valdžią iš prieš jį turėjusių egiptieiškių ir graikiškų dievų, kol tapo aukščiausia abiejų religijų dievybe. Jo valdžia buvo pripažįstama iki IV amžiaus, kol pagoniškos filosofijos naikintojas Feodosijus paskelbė savo žymųjį ediktą *De Idolo Serapis Diruendo*. Kai jo įsakymą vykdantys krikščionių kareiviai įžengė į daugelį amžių menanti Aleksandrijos Serapiumą, norėdami sunaikinti Serapio atvaizdus, jų pagarba šiam dievui buvo tokia didelė, kad jie ilgai nesiryžo prie jo prisiliesti, bijodami, jog atsivers žemė ir praris juos. Pagaliau, įveikę baimę, jie sunaikino statulą, pastatą ir padegė šventykloje buvusią biblioteką. Įdomiausia, kad tarp šios pagoniškos šventyklos griuvėsių, kai kurių rašytojų teigimu, pasitaikydavo rasti krikščioniškų simbolių. Penkto amžiaus bažnytinis istorikas Sokratesas patvirtina, kad po to, kai uolūs krikščionys sugriovė Serapio šventyklą Aleksandrijoje ir išbaidė joje gyvenusius demonus dievų pavidalais, šventyklos centre buvo rasta Kristaus monograma!

Dvi citatos nurodo ryšį tarp Serapio Misterijų ir kitų senovės tautų Misterijų. Pirmoji citata iš Ričardo Naito knygos „Simbolinė senovės meno ir mitologijos kalba“: „Lotynai sako, kad Celestė ir Tera, universalus protas ir gimdantis kūnas, buvo svarbios Samofrakajos Misterijų dievybės; tas pats pasakytina ir apie vėlyvojo Egipto laikotarpio Serapį ir Izidę, finikiečių Tautę ir Astartę, lotynų Saturną ir Opę“. Antroji citata iš Alberto Paiko knygos „Moralė ir dogma“: „Saule, - sako Marcianas Kapela savo himne Saulei, - gyvenantys prie Nilo garbina tave kaip Serapį; Memfis garbina tave kaip Ozyrį, persai savo šventus ritualus skiria tau kaip Mitrai, Frigijoje – kaip Ačiui, Libijoje – kaip Amonui, o Babilone – kaip Adoniui; taip visas pasaulis garbina tave įvairiais vardais“.

ODINO MISTERIJOS

Odino Misterijų atsiradimo data nežinoma. Kai kurie rašytojai spėja, kad jos egzistavo jau I a. pr. Kr.; kiti tvirtina, kad tai atitiko pirmame mūsų eros amžiuje. Robertas Makojus, 33⁰, taip aprašo jų kilmę: „Kaip byloja šiaurinės kronikos, Zygė, azijietiškos azerų tautos vadas, pirmame krikščioniškos eros amžiuje atvedė savo tautą nuo Kaspijos jūros ir Kaukazo į Europos šiaurę. Jis praėjo pro Juodąją jūrą į Rusiją, kurią valdyti paliko savo sūnų; taip pasielgė ir Saksonijoje, ir Frankijoje. Po to pasuko į Daniją, kuri pripažino savo valdovu jo penktą sūnų Skjoldą, ir iš ten į Švediją, kurioje Hilfas, pagerbęs keistąjį klajoklį, išventino jį į savo Misterijas. Čia Zygė ir liko valdyti. Imperijos sostine jis paskelbė Zygtūnę, išleido naują įstatymų kodeksą ir davė pradžia šventoms Misterijoms. Pats pasivadino Odinu, įsteigė žynių klaną iš 12 Drotarų (Druidų?), atlikdavusių slapto apeigas, teisėjų funkcijas ir kaip orakulai numatydavusių ateitį. Šių Misterijų slaptos apeigos šlovino mirštantį ir vėl prisikeliantį žavų ir grakštų dievą Baldrą, vaizduodamos Dievo ir žmonių liūdesį dėl jo mirties“ („Bendroji masonybės istorija“).

Po mirties istorinis Odinas buvo sudievinatas, jo asmenybė susiliejo su mitologiniu išminties dievu Odinu, kurio kultą jie diegė. Odinizmas greitai išstūmė senųjų skandinavų

genčių garbintą vyriausią dievybę, perkūns vaidį Torą. Vieta, kurioje, pasak legendos, palaidotas Odinas, yra prie didelės pilies netoli Upsalos.

Dvylika Drotarų, kurie vadovavo Misterijoms, tikriausiai personifikavo 12 šventų Odino vardų. Misterijos buvo panašios į graikų, persų, braminų ritualus. Zodiako ženklus simbolizavę Drotarai, globojo menus ir mokslus, kuriuos atskleidavo tiems, kas sėkmingai praeidavo iššventinimo išbandymus. Kaip ir daugelį pagoniškų kultų, Odino Misterijas kaip institutą sunaikino krikščionybė, bet giluminė jų žlugimo priežastis buvo žynių kastos išsigimimas.

Mitologija beveik visuomet rituališka ir simboliška, ir abi šios sudedamosios dalys sudarydavo esminę Misterijų dalį. Odinų Misterijos buvo pagrįstos tokia šventa drama:

Aukščiausias neregimas visų daiktų Kūrėjas buvo vadinamas Viso ko Tėvu. Jo vietininku Gamtoje buvo vienaakis dievas Odinas. Panašiai kaip actekų ir majų Kecalkoatlis, Odinas buvo iškeltas iki Aukščiausios Dievybės lygio. Pasak Drotarų, visata buvo sukurta iš ledinio milžino Imio (sen. isl. *Ymir*). Imis susiformavo iš rūko ir šerkšno, kritusio iš visuotinės Bedugnės (Ginungagapos) Chaose, kuriame gyveno ledo ir ugnies milžinai, vieni Šaltinio sroves stingdę į ledą, o kiti tirpdę kibirkštimis. Trys dievai – Odinas, Vilis ir Vė – nužudo Imį ir iš jo sukūrė pasaulį. Iš atskirų Imio kūno dalių buvo sukurtos atskiros Gamtos dalys.

Baldras Žavasis – skandinaviškas Kristus – buvo mylimiausias Odino sūnus. Baldras nebuvo karys – jo gerumo žavesio kupina siela džiugini pasaulį ir dievų širdis, ir pastarieji visi, išskyrus vieną, jį labai mylėjo. Lygiai taip, kaip Jėzus turėjo tarp savo mokinių Judą, taip ir tarp dvylikos dievų vienas buvo labai gyvybingas ir klastingas. Tai išdaigininkas Lokis – blogio personifikacija. Lokis įkalbėjo aklą likimo dievą Hiodą strėle iš amalo nužudyti šviesų dievą Baldrą. Kartu su Baldro mirtimi dievų pasaulyje užgeso šviesa ir iš jų gyvenimo dingo džiaugsmas. Sukrėsti dievai susirinko aptarti šio jaunystės ir gyvybės dievo atgaivinimo paslaptį. Taip atsirado Misterijos.

Odino Misterijos buvo organizuojamos olose, kurių būtinai būdavo devynios ir kurios simbolizavo devynis Misterijų pasaulius. Į Misteriją siekiantis patekti kandidatas, turėdavo atgaivinti Baldrą. Nors pats kandidatas to nesuprasdavo, bet būtent jis vaidindavo Baldro vaidmenį. Jis vadindavo save klajūnu, o olos simbolizuodavo Gamtos pasaulius ir sferas. Jį iššventindavę žyniai atstovaudavo saulę, mėnulį ir žvaigždes. Trys aukščiausi iniciatoriai – Prakilnūs, Prilygstantis Prakilniajam ir Aukščiausias – buvo analgiški masonų ložių kuriančiam Meistrui, Jaunesniajam ir Vyresniajam Saugotojams.

Po keleto klaidžiojimo valandų gudriai suraizgytais koridoriais kandidatą išvesdavo prie Baldro Žaviojo (visų inicijuotų į Misterijas prototipo) statulos. Ši figūra stovėjo didžiulės salės centre drapiruota portjeromis. Ten dar buvo medis su septyniais žiedais – planetų emblema. Toje patalpoje, kuri simbolizavo Išminties namus, neofitas prisiekdavo kardų. Jis gerdavo šventą gėrimą iš kaukolės vietoje taurės. Sėkmingai praeidamas visus išbandymus, kurie nuolat atitraukinėdavo jį nuo išminties paieškų, galų gale gaudavo teisę sužinoti Odino paslaptį. Vardan Baldro jis atsidurdavo akis į akį su šventu tvarkos žiedu. Iššventinamasis išgarsėdavo kaip naujai gimęs žmogus: apie jį kalbėdavo, kad jis numirė ir iš naujo gimė, nepraeidamas mirties vartų.

Nemarus R. Vagnerio kūrinys „Nibelungų žiedas“ pagrįstas Odino kulto Misterijų ritualais. Nors kompozitorius gan laisvai panaudojo pirminę istoriją, Žiedo operų ciklas, laikomas pačia didžiausia pasaulyje muzikine drama, perėmė ir išlaikė originalų epų galią. Pradedant

“Reino auksu”, veiksmas tęsiasi “Valkirijose” ir Zygfride, kulminaciją pasiekdamas “Dievų sutemose”.

SENOVĖS MISTERIJOS IR SLAPTOS BENDRIJOS, turėjusios įtakos šiuolaikiniam masonybės simbolizmui.

III

Vienos iš žinomiausių senovės Misterijų buvo Eleusino Misterijos (VII a. pr. Kr.), kurios kas penkeri metai buvo švenčiamos Eleusino mieste Cereros (Demetra, Rėja arba Izidė) dukters Persefonės garbei. Šios šventės buvo plačiai žinomos visoje Graikijoje dėl savo filosofinių koncepcijų grožio ir aukštų moralinių standartų, kuriuos išventintieji į Misterijas demonstruodavo po to savo kasdieniniame gyvenime. Dėl šių savo vertybių Misterijos išplito Romoje ir Britanijoje, o per platoniskąją filosofiją jų principai pasiekė mūsų laikus.

Eleusino Misterijų ritualus su pačių slėpingiausių Gamtos paslapčių mistine interpretacija užtemdė ir laikui bėgant nustelbė įvairios smulkios mokyklos, pasiskolinusios labiausiai jų dėmesį patraukusius elementus. Heketornas Cereros ir Bakcho Misterijose išvelgė pakeistus Izidės ir Ozyrio kultus, ir visiškai tikėtina, kad senovės slaptosios mokyklos kilo iš vieno filosofinio kamieno, kurio šaknys danguje, o šakos žemėje. Šis medis, kaip ir žmogaus dvasia, neregimas, bet yra visuotinė priežastis regimo apvalkalo, per kurį ji įstengia pasireikšti, egzistavimui. Misterijos buvo filosofinės šviesos laidininkai, o jų kūrėjai, pasižymėję intelektualiomis ir dvasinėmis žiniomis, buvo puikūs šios tradicijos nešėjai, atskleidę materialiam pasauliui Šviesos ir Tiesos šaltinį.

Eleusino Misterijos buvo skiriamos į Mažąsias ir Didžiąsias. Pasak Džeimso Gardnerio, Mažosios Misterijos būdavo švenčiamos pavasarį (tikriausiai per pavasario lygiadienį) Agro mieste. Didžiosios Misterijos būdavo švenčiamos rudenį (taip pat per lygiadienį) Eleusine (Atėnai). Pirmosios vykdavo kasmet, o antrosios – kartą per penkerius metus. Misterijų ritualai buvo gan sudėtingi ir reikalavo iš dalyvių graikų mitologijos žinių, kurias jie savaip interpretuodavo.

Mažosios Misterijos buvo pašvęstos Persefonei. Tomo Teiloro knygoje “Eleusino ir Bakcho Misterijos” taip formuluojamas jų tikslas: “Mažąsias Misterijas senovės teologai kūrė siekdami suteikti okultinę prasmę neapvalytom sieloms, atsidūrusioms žemiškuose kūnuose, nugrimzdusiuose į materialią ir fizinę prigimtį”.

Mažosiose Misterijose naudojamas mitas apie tai, kaip požeminės Hado karalystės valdovas Plutonas pagrobia Cereros dukterį Persefonę. Kaip Persefonė rinko pievoje pačias gražiausias gėles, staiga atsivėrė žemė, ir iš tamsių gelmių išnirė niūrus mirties dievas savo karietoje, pagriebė Persefonę ir nusivežė besipriešinančią ir garsiai šaukiančią deivę į savo požeminius rūmus, kur privertė tapti karaliene.

Kažin ar visi Misterijos dalyviai visiškai suvokdavo šios alegorijos reikšmę, dauguma galvojo, kad taip pažymima sezonų kaita. Sunku gauti tikros informacijos apie Misterijas, nes jų dalyviai buvo susieti priesaika niekada neišduoti paslapčių profanams. Prieš išventinimą naujoką pastatydavo ant paaukoto gyvulio kailio, ir jis prisiekdavo, kad tik mirtis atvers jo lūpas ir kad jis niekada neatskleis jam patiktų paslapčių, nors per šalutinius šaltinius kai kurios žinios apie tas paslaptis jau iš anksto neofitams jau būdavo žinomos. Jiems būdavo dėstomas apytikriai toks mokymas:

Žmogaus siela, vadinama *Psiche*, kurią Eleusino Misterijose simbolizavo Persefonė, priklauso aukštutiniams pasauliams, kuriuose ji laisva nuo materijos suvaržymų ir apribojimų, iš tikrųjų gyva ir gali būti pati savimi. Pasak šios doktrinos, žmogaus prigimtis yra kapas – iliuzinė ir laikina buveinė, visų nelaimių ir kančių šaltinis. Platono nuomone, kūnas – tai sielos kapavietė, ir taip sakydamas jis turėjo mintyje ne tik žmogaus formą, bet ir jo prigimtį.

Niūrus Mažųjų Misterijų pobūdis simbolizavo sielos bejėgiškumą išreikšti save, jos agoniją dėl žmogaus ribotumo ir jį supančios aplinkos iliuziškumo. Eleusino mokymo esmę sudaro mintis, kad žmogus po mirties nėra protingesnis ar geresnis, nei buvo savo fiziniame gyvenime. Jeigu žmogus nepakilo virš nemokšiško žemiškame gyvenime, tai anapus gyvenimo jis bus pasmerktas amžinoms klajonėms ir toms pačioms klaidoms, kaip ir Žemėje. Jeigu jis nenugalėjo fizinių troškimų, jis nusineš juos ir į aną pasaulį, kur nebegalintis patenkinti šiuos norus yra pasmerktas amžinai agonijai. Dantės Pragaras yra simbolinis aprašymas kančių tų žmonių, kurie neišlaisvino savo dvasinės prigimties iš norų, įpročių, požiūrių ir plutoniškos prigimties ribotumų. Tie, kurie nesistengia tobulinti savo prigimties (kurių siela miega) fizinio gyvenimo metu, po mirties patenka į Hadą, kur suguldyti eilėmis miega ištisą amžinybę, kaip miegojo ir žemiškame gyvenime.

Eleusino Misterijų filosofams gimimas fiziniame pasaulyje prilygo mirčiai tikrąja to žodžio prasme, ir vienintelis tikras gimimas buvo sielos gimimas, kai ji išsilaisvindavo iš savo kūniškos prigimties. “Siela negyva snaudulyje”, - rašė Longfelas, pataikydamas į pačią Eleusinių filosofijos esmę. Panašiai kaip savo atspindžiu besigėrintis Narcizas (senovės išminčiai šį įvaizdį naudojo materialios visatos laikinumo ir iliuziškumo perteikimui), kuris prarado gyvybę, tikėdamasis susigrąžinti savo atvaizdą, taip ir žmogus, žiūrėdamas į Gamtą kaip į veidrodį ir tiesa palaikydamas savo atspindį iš negyvo molio, praranda vienintelį šansą, kurį jam gyvenimas dovanojo jo paties nemirtingo ir neregimo aš išlaisvinimui bei išskleidimui.

Senovės filosofai sakydavo: “Negyvėlis pagrobia gyvąjį”. Tik tas, kuris nusimano eleusiniškoje filosofijoje, gali suprasti šią tiesą. Tai reiškia, kad daugumos žmonių gyvenimus valdo ne jų gyvos sielos, o negyvi jutiminiai kūniški apvalkalai. Transmigracija ir įsikūnijimai – tai disciplinos, kurių mokė Misterijos, bet ne visiškai įprastu būdu. Buvo teigiama, kad vidurnaktį neregimi pasauliai yra arčiausiame taške prie žemiškos sferos ir kad sielos tuo metu prasiskverbia į materialią egzistenciją. Todėl dauguma Eleusino Misterijų ceremonijų būdavo atliekamos naktį (tiksliau, vidurnaktį). Kai kurios iš tų sielų, kurios negalėdavo pasižadinti aukštosios prigimties fizinio gyvenimo metu ir egzistuoja neregimuose pasauliuose, apsuptos savo pačių pasiruoštos tamsos, retkarčiais vidurnakčio valandą prasiskverbia į žemę ir įgauna įvairių būtybių formas.

ROZENKREICERIAI – ROŽĖS IR KRYŽIAUS BROLIJA

Kas buvo Rozenkreiceriai? Gal jie buvo prieš savo epochos filosofines bei religines sistemas sukilusių mąstytojų organizacija, o gal – tik izoliuoti transcendentalistai, kuriuos jungė vien požiūrių ir išvadų bendrumas? Kur buvo Šventosios Dvasios Rūmas, kuriame, pasak jų pareiškimų, jie rinkdavosi kartą per metus planuoti būsimą Ordino veiklą? Kas buvo tas paslaptingas Šlovingasis Tėvas ir Brolis C.R.C.? Ar šios trys raidės reiškė žodžius “Christian Rosie Cross”? Ar Kristijonas Rozenkreiceris buvo tas tariamas “Chymical Nuptials” (“Cheminės

vestuvės”) autorius, žmogus, kuris kartu su kitais trimis asmenimis įkūrė Rožės ir Kryžiaus Broliją?

Kokie santykiai buvo tarp Rozenkreicerių ir viduramžių Masonų? Kodėl šių dviejų organizacijų keliai taip tampriai persipynę? Gal Rožės ir Kryžiaus Brolija yra ta trūkstama grandis tarp viduramžių masonų ir antikos laikų simbolizmo bei misticizmo? Ar tik nebus jie perdavę savo paslapčių šių laikų masonams? Ar XVIII amžiaus pabaigoje iš tiesų išsisklaidė pradinis Rozenkreicerių Ordinas, ar ši bendrija ir toliau egzistuoja kaip organizacija, išlaikiusi tą patį slaptumą, koku garsėjo nuo pat įsikūrimo? Gal Rozenkreiceriai tebuvo filosofinė ar religinė brolija, kaip jie tai patys teigė, o gal jų doktrinos tebuvo tik priedanga, siekiant Europos politinės kontrolės tikslų? Šios ir daugelis kitų problemų kyla bandant tyrinėti Rozenkreicerių palikimą.

Rozenkreicerių Ordino mįslei įminti egzistuoja keturios visiškai skirtingos teorijos. Kiekviena jų pagrįsta pačiais kruopščiausiai tyrinėjimais, kuriuos autoriai atliko negailėdami jėgų, savo gyvenimus pašventę studijoms Hermetinės išminties archyvuose. Jų išvados aiškiai byloja, kad žinios apie ankstyvąją Rožės ir Kryžiaus Brolijos veiklą negali būti laikomos patikimomis.

Pirmasis postulat

Ši versija teigia, kad Rozenkreicerių Ordinas realiai egzistavo, kaip ir aprašyta jo paskelbtame manifeste “Fama Fraternitatis” (“Brolijos Šlovė”), kuris, kaip manoma, buvo parašytas 1610 metais, bet liko nepaskelbtas iki 1614 metų, nors kai kurie autoriai nurodo ankstesnę datą. Bandant iš arčiau pažvelgti į šį Ordiną, reikia detaliau susipažinti su minėtu pagrindiniu Ordino dokumentu. “Fama Fraternitatis” prasideda nuo priminimo apie Dievo malonę ir gailestingumą ir perspėja inteligentiją, kad jos egoizmas ir godumas veda žmones paskui netikrus pranašus bei atstumia juos nuo tikrų žinių, kurias Dievas iš savo malonės jiems atveria. Todėl būtina reformacija, ir Dievas pastūmėjo į ją filosofus bei išminčius.

Siekdamas palengvinti šios reformacijos realizaciją, paslaptingas žmogus, vadinamas Šviesiausiuoju Tėvu C.R.C., vokietis, žinomos šeimos palikuonis, bet pats neturtingas, įkūrė Slaptą Rožės ir Kryžiaus Broliją. C.R.C. pateko į vienuolyną penkerių metų, bet, būdamas nepatenkintas tenykščiu išsilavinimo lygiu, po keleto metų nusprendė prisijungti prie vieno iš Švento Ordino narių, keliavusio į Šventąją Žemę. Jie iškeliavo kartu, tačiau C.R.C. palydovas Kipre mirė, ir C.R.C. vienas tęsė kelionę į Damaską. Silpna sveikata neleido jam pasiekti Jeruzalės, todėl jis pasiliko Damaske ir iš vietinių išminčių mokėsi filosofijos.

Čia jis išgirdo apie mistikų ir kabalistų grupę, įsikūrusią paslaptingame arabų mieste Damkare. Atsisakęs ketinimo aplankyti Jeruzalę, jis prisijungė prie arabų, keliaujančių į Damkarą. C.R.C. buvo šešiolika metų, kai jis atkeliavo į Damkarą, bet jį čia priėmė kaip ilgai lauktą draugą, vienmintį filosofą ir įšventino į arabų adeptų paslaptis. Damkare C.R.C. išmoko arabų kalbą ir išvertė į lotynų kalbą šventą knygą M. Grįždamas į Europą jis pasiėmė šį brangų veikalą su savimi.

Išbuvęs Damkare trejus metus, C.R.C. išvyko į Fesą, kur arabų magai galėjo įšventinti jį į dar aukštesnio slaptumo žinias. Čia jį išmokė dirbti su stichijų pradais (tikriausiai su Gamtos dvasiomis), ir jam atsivėrė daugelis Gamtos paslapčių. Nors Feso filosofai nebuvo tokie reikšmingi kaip Damkare, įgyta patirtis leido C.R.C. skirti tiesą nuo netiesos, ir Feso laikotarpis gerokai papildė jo žinias.

Praleidęs Fese dvejus metus, C.R.C. išplaukė į Ispaniją, išsiveždamas daug brangių dalykų, tarp jų ir savo paties kelionių metu surinktus retus augalus bei gyvūnus. Jis galvojo, kad Europos mokslininkai su džiaugsmu priims jiems pristatytas materialines ir intelektualines vertybes. Tačiau mainais gavo vien patyčias, nes taip vadinami išminčiai bijojo parodyti savo nemokšišumą ir susigadinti savo prestižą. Šioje vietoje pasakojimas nutrūksta, ir kalbama apie tai, kad Paracelsas, nebūdamas Rožės ir Kryžiaus Ordino nariu, vis tik kažkoku būdu gavo ir perskaitė knygą M ir pasisėmė iš jos tiek išminties, kad tapo pačiu žymiausiu Europos gydytoju.

Pavargęs, bet nenusivylęs savo pastangų bergždumu, C.R.C. grįžo į Vokietiją, kur pasistatė namą, kuriame galėjo ramiai atlikinėti savo tyrinėjimus. Mokslo tikslams jis sukonstravo daug nematytų instrumentų. Nors galėjo tapti žinomas, pasirūpinti savo žinių pardavimu, jis labiau vertino bendravimą su Dievu, o ne su žmonėmis.

Po penkerių vienatvės metų jis nusprendė atnaujinti pastangas reformuoti savo epochos mokslą bei menus, šį kartą pasitelkdamas keletą patikimų draugų. Jis pasikvietė tris brolius iš to vienuolyno, kuriame prabėgo jo vaikystė, prisaikdino juos saugoti paslaptis, kurios jiems bus patikėtos ir kurias jam diktuojant jie užrašys ateities kartoms. Šis ketvertas tapo Rožės ir Kryžiaus Brolijos įkūrėjais. Jie sukūrė šifrą ir, kaip teigia „Fama“, didžiulį žodyną, kuriame visos išminties formos buvo suklasifikuotos vardan Dievo. Jie pradėjo rašyti knygos M komentarus, bet šiam darbui nuolat trukdė pas juos plūstantys ligoniai.

Baigę statyti naują didelį namą ir pavadinę jį Šventosios Dvasios Rūmu, jie nusprendė pritraukti į Broliją dar keturis žmones, taip padidinę narių skaičių iki aštuonių, iš kurių septyni buvo vokiečiai. Visi jie buvo viengungiai. Darniai dirbdami jie užbaigė titanišką Ordino dokumentų, instrukcijų ir paslapčių paruošiamąjį darbą. Tuo metu jie pradėjo statyti naują namą, pavadinę jį Šventąja Dvasia.

Po to jie nusprendė išsisklaidyti ir aplankyti kitas šalis, ne tik tam, kad kitiems perduotų savo mokymą, bet labiau siekdami jį palyginti su kitais požiūriais ir ištaisyti galimas klaidas, egzistuojančias jų pačių sistemoje. Prieš išsiskirstydami Broliai paruošė šešias taisykles, arba įsakymus, kuriems kiekvienas iš jų turėjo paklusti. Pirmoji taisyklė reikalavo, kad gydyti jie turi ne dėl užmokesčio, bet vadovaudamiesi savo paties noru. Antroji taisyklė reikalavo, kad jie neturėtų specialių rūbų, o rengtųsi visuomenėje nešiojama apranga. Trečioji taisyklė reikalavo, kad kiekvienais metais jie privalo susitikti Šventosios Dvasios Rūme, o negalėdami to atlikti, turi raštu informuoti apie tai kitus narius. Ketvirtoji taisyklė reikalavo, kad kiekvienas privalo paruošti savęs vertą įpėdinį, kuris tęstų Brolijos tradicijas savo mokytojo mirties atveju. Pagal penktą taisyklę nuo to laiko jų ženklų tapo raidės R.C., atstodamos ir antspaudas, ir inicialus. Pagal šeštą taisyklę Brolija ištisisus šimtą metų turėjo išlikti nežinoma pasauliui.

Po to, kai Brolijos nariai prisiekė laikytis šių taisyklių, penki iš jų išvyko į tolimas šalis, o po metų išvyko dar du, palikę Brolijos įkūrėją vieną Šventosios Dvasios Rūme. Taip metai po metų jie nepaprastai džiaugsmingai susitikdavo vieni su kitais, ramiai ir nuoširdžiai platindami savo mokymą tarp žemės išminčių.

Kai vienas Brolijos narys mirė Anglijoje, buvo nuspręsta, kad Ordino narių laidojimo vieta turi būti laikoma paslapyje. Greitai po to Brolijos įkūrėjas sušaukė kartu likusius šešis narius ir, kaip manoma, būtent tada jis įrėngė savo paties simbolinę laidojimo vietą. „Fama“ liudija, kad nė vienas iš Ordino narių knygos rašymo metu nežinojo, nei kada mirė Tėvas C.R.C., nei kur palaidotas. Jo kūną atsitiktinai rado vienas Brolis, kuris nusimanė architektūroje ir nusprendė šiek

ties rekonstruoti Šventosios Dvasios Rūmą (iki to laiko buvo tik spėjama, kad kūnas palaidotas šiame name).

Perstatinėdamas namą, Brolis rado memorialinę lentą su čia mirusių Ordino narių vardais. Jis nusprendė šią lentą pernešti į koplyčią, kur jai labiau derėtų būti. Tuo metu dar niekas nežinojo, kurioje šalyje palaidotas Tėvas C.R.C., nes Ordino įkūrėjai slėpė informaciją apie tai. Bandant atluoti nuo sienos lentą, kuri buvo prikalta didžiule vinimi, išgriuvo dalis tinko ir keletas plytų, atverdamos užmūrytas duris. Ordino nariai išgriovė likusias plytas ir ant durų rado užrašą didelėmis raidėmis: “POST CXX ANNOS PATEBO”. Pagal Brolijos mistinę interpretaciją tai reiškė: “Po 120 metų aš prisikelsiu”.

Rytojaus dieną durys buvo atidarytos, ir Ordino nariai įėjo į patalpą su septyniomis sienomis ir septyniais kampais. Kiekviena siena buvo penkių pėdų pločio ir aštuonių pėdų aukščio. Nors saulė niekada nepatekdavo į šią kriptą, ją nušvietė nuo lubų sklindanti paslaptinga šviesa. Patalpos centre stovėjo apvalus altorius, ant kurio gulėjo varinės plokštelės su keistais rašmenimis. Kiekvienoje sienoje buvo matyti nedidelės durys, vedusios į kambarį, iki lubų prikrautą dėžių su senovinėmis knygomis ir slaptomis instrukcijomis, dabar, spėjama, jau prarastomis.

Patraukę altorių į šoną, jie rado masyvų varinį dangtį. Pakėlę jį, išvydo kūną, manoma, C.R.C., kuris, praėjus 120 metų, atrodė taip, lyg būtų tik dabar paguldytas į kapą. Kūnas buvo apvilktas Ordino rūbais, vienoje rankoje buvo Biblija, o kitoje – paslaptingas pergamentinis manuskriptas, pati vertingiausia Brolijos relikvija. Kruopščiai ištyrę paslaptinę patalpą, vėl uždengė ją variniu dangčiu, o pačią kriptą vėl užantspaudavo. Broliai toliau gyveno savo kasdieninį gyvenimą, bet šis atsivėręs reginys naujai įkvėpė jų tikėjimą ir dvasią.

Dokumentas baigiasi žodžiais: “Tėvo C.R.C. valia bus paruošta “Fama”, kuri bus išsiuntinėta išmintingiesiems ir išlavintiems protams penkiomis Europos kalbomis, kad jie galėtų sužinoti bei suprasti švenčiausiosios Brolijos paslaptis. Visos nuoširdžios sielos, kurios darbuojasi vardan Viešpaties, kviečiamos bendrauti su Brolija. Jų balsas bus išgirstas nepriklausomai nuo to, kur jos yra ir kaip išsiųs savo pranešimą. Ir tuo pačiu metu žmonės bus perspėti, kad egoistiškai ir turintys slaptų troškimų nuo šio bendravimo patirs vien skausmą ir liūdesį, jeigu bandys atskleisti Brolijos paslaptis ne tyra širdimi ir aiškiu protu”.

Tokia trumpa “Fama Fraternitatis” istorija. Tie, kurie ją supranta tiesiogiai, Tėvą C.R.C. laiko tikroju brolijos steigėju, kurią jis įkūrė 1400 metais. Faktas, kad nerasta jokių istorinių šios versijos patvirtinimų, byloja prieš ją. Nėra jokių liudijimų, kad Tėvas C.R.C. buvo užmezgęs ryšius su išsilavinusiais Ispanijos žmonėmis. Niekada nebuvo rastas paslaptingas miestas Damkaras, ir nėra įrodymų, kad Vokietijoje buvo tokia vieta, kurioje buvo masiškai ir sėkmingai gydyta. A. Vaito knygoje “Slaptos Masonų Tradicijos” yra įdėtas Tėvo C.R.C. portretas, kuriame jis pavaizduotas sėdintis prie stalo, su ilga barzda. Ant stalo – žvakė, viena ranka remia galvą, kita padėta ant kaukolės, gulinčios ant stalo. Pats paveikslas nieko neįrodo. Tėvo C.R.C. niekas niekada nematė, išskyrus jo Ordino bendruomenės narius, ir neišliko nė vieno jo išvaizdos aprašymo. Visiškai neįtikėtina, kad jis vadinosi Kristijonu Rozenkreiceriu, ir du asmenys – žmogus, vadintas šiuo vardu, bei žmogus, vadintas C.R.C. net nebuvo tapatinami, kol nepasirodė “Cheminės vestuvės”.

Antrasis Postulatas

Šią temą studijavę broliai masonai pripažįsta Rožės ir Kryžiaus Brolijos egzistavimo istorinį faktą, bet ne visi iš jų sutinka su tuo, kaip atsirado Ordinas. Viena grupė tiki, kad Ordinas gimė viduramžių Europoje kaip alcheminių paieškų rezultatas. Robertas Makojus, 33o, tiki, kad tikroju Ordino įkūrėju buvo vokietis teologas Johanas Valentinas Andrea. Be to, kai kurie iš jų galvoja, kad šis gabus žmogus reformavo jau egzistavusią, dar sero Henrio Kornelijaus Agripas įsteigtą, bendruomenę. Kiti galvoja, kad Rozenkreiceriai atsirado kaip pirmojo budistų ir braminų kultūros įsiveržimo į Europą rezultatas. Daugelio nuomone, Rožės ir Kryžiaus Brolija buvo įkurta Egipte šios šalies filosofinio klestėjimo laikais ir tęsė persų bei chaldėjų Misterijas.

Savo “Apokalipsėje” Godfris Higinsas rašo: “Rozenkreiceriai Vokietijoje nieko nežinojo apie savo ištakas, bet tradiciškai kildino save iš senųjų egiptiečių, chaldėjų, magų ir himnosofistų” (šiuo vardu Aleksandro Makedoniečio pasekėjai pavadino į meditaciją nugrimzdusių nuogų magų kastą, jų atrastą indų upių pakrantėse). Tačiau visi jie vieningai sutinka su tuo, kad Tėvo C.R.C. istorija, panašiai kaip masonų legenda apie Abifą Chiramą, yra alegorija ir neturi būti aiškinama tiesiogine prasme. Su panašia problema susiduria Biblijos tyrinėtojai, kuriems dažnai būna ne tik sunku, bet ir neįmanoma tiesiogiai skaityti bei komentuoti Šventąjį Raštą.

Priimant prielaidą, kad Rozenkreiceriai iš tiesų egzistavo kaip slapta bendruomenė, siekusi filosofinių ir politinių tikslų, stebina tai, kad ši organizacija, turinti narių visose Europos šalyse, pajėgė išlaikyti savo slaptumą net kelis šimtmečius. Tačiau Rožės ir Kryžiaus Brolija sugebėjo tai. Labai daug filosofų ir mokslininkų buvo įtariamai priklausantys Ordinui, tarp jų seras Frensis Bekonas ir Johanas Wolfgangas fon Gėtė, tačiau visų proziškai nusiteikusių istorikų džiaugsmui jų priklausymas ordinui niekada nebuvo įrodytas. Daug buvo apsišaukėlių, bet tikrieji seniausio ir slapto Nežinomų Filosofų Ordino nariai sėkmingai pateisino savo vardą ir iki šių dienų išlieka nežinomi.

Viduramžiais atsirado daug traktatų, pretenduojančių į tai, kad jie priklauso Rozenkreicerių plunksnai. Tačiau daugelis iš jų, deja, buvo klastotės, kurias rašė nesąžiningi, siekiantys išgarsėti žmonės, kurie garbingą ir magišką vardą Rozenkreiceris naudojo tikėdamiesi įgyti religinę ir politinę valdžią. Ši situacija labiausiai painioja ir trukdo šiuolaikiniams Ordino tyrinėtojams. Viena pseudorozenkreicerių grupė pasiekė net tokį absurda, kad visus savo narius aprūpino juodais raišteliais, kurie buvo narių atpažinimo ženklas, o kartu ir perspėjimas, kad išdavystės atveju narys šiuo raišteliu bus pasmaugtas. Literatūroje mažai kas išliko iš Rozenkreicerių principų aprašymų, nes pirminė Brolija spausdino tik fragmentiškas ataskaitas apie savo principus bei veiklą.

Dr. F. Hartmanas savo kūrinyje “Slapti Rozenkreicerių simboliai” aprašo Broliją kaip slaptą bendriją žmonių, turinčių antžmogiškų, jeigu ne antgamtiškų, jėgų; kalbama, kad jie sugebėdavo numatyti būsimus įvykius, prasiskverbti į slapčiausias Gamtos paslaptis, paversti geležį, varį, alavą auksu, pagaminti Gyvybės Eliksyrą, arba Universalią Panacėją, padedančią išlaikyti amžiną jaunystę, ir, negana to, spėjo, kad jie gali įsakinėti Gamtos Stichijų Dvasioms ir žinojo Filosofinio Akmens paslaptį, kuri žinantį ją darė visagaliu, nemirtingu ir didžiausiu iš visų išminčiumi.

Tas pats autorius Rozenkreicerius apibūdina kaip “žmones, dvasinio prabudimo keliu siekiančius slaptos Rožės ir Kryžiaus reikšmės praktinio pažinimo... Pavadinti žmogų Rozenkreiceriu nereiškia jį tokį padaryti, kaip pavadinti žmogų krikščioniu dar nereiškia padaryti jį Kristumi. Tikroju Rozenkreiceriu arba Masonu pasidaryti neįmanoma, juo galima tapti tik einant dvasinio augimo keliu ir nuosekliai įgyjant dievišką valdžią savo paties širdžiai. Šio

principo nepaisymas dažnai tampa priežastimi, dėl kurios dauguma bažnyčių ir slaptų bendruomenių gerokai nutolo nuo to, kuo jos save laiko”.

Simboliniai Rozenkreicerių principai tokie fundamentalūs, kad jie iki šiol reikiamai neįvertinti. Diagramos ir brėžiniai, kuriuose nagrinėjami filosofiskai traktuojami svarbiausi kosminiai principai, atrodo pakankamai šiuolaikiškai, lyginant su tomis dienomis vyravusiu ortodoksiniu siaurumu. Pasak prieinamų šaltinių, Rozenkreiceriai buvo susiję labiau tarpusavio trauka nei Brolijos taisyklėmis. Spėjama, kad Rožės ir Kryžiaus Broliai gyveno niekuo neišsiskirdami, atkakliai dirbo paprasčiausių profesijų srityse ir neišsiduodavo apie priklausymą Ordinui net savo artimiesiems. Broliai tarsi neturėjo konkretaus susitikimų centro. Kokie bebūtų buvę Ordino ritualai, jie buvo taip kruopščiai saugomi, kad niekada nebuvo atskleisti. Be abejo, jie įkūnijo juos cheminėje terminologijoje.

Visos pastangos prasiskverbti į Ordiną buvo beprasmės, matyt, todėl, kad Rozenkreiceriai patys pasirinkdavo sau mokinius. Vieningai nutarę, kad kuris nors žmogus vertas jų šlovingos bendruomenės, jie paslaptingu būdu susisiekdavo su juo. Jis galėjo gauti laišką, anoniminių, arba su raidėmis ”C.R.C.” ar ”R.C.”. Jam buvo siūloma ateiti į tam tikrą vietą nurodytu laiku. Ką ten sužinodavo, jis niekam nepasakodavo, nors dažnai vėlesni to žmogaus kūriniai atskleisdavo naują įtaką, kuri gilino jo suvokimą ir plėtė jo intelektą. Kai kurie iš jų savo kūriniuose alegorijomis perteikė tai, ką buvo patyrę švenčiausioje Rožės ir Kryžiaus Brolijos atmosferoje.

Pasitaikydavo ir taip, kad pas alchemikus į jų laboratorijas ateidavo keisti lankytojai, kurie pradėdavo pokalbius apie slaptus hermetinių menų procesus, atskleisdavo kai kurias paslaptis ir išeidavo nepalikę nė pėdsako. Dar buvo kalbama, kad Rožės ir Kryžiaus Broliai su alchemikais bendrauja per sapnus bei reginius, atskleisdami jiems hermetinės išminties paslaptis sapnų metu. Tokie išrinktieji įsipareigodavo laikyti paslapyje ne tik chemines formules, bet ir metodus, kuriais jas gavo. Ir nors šie bevardžiai adeptai buvo įtariami priklausymu Rožės ir Kryžiaus Brolijai, šie įtarimai niekada nebuvo patvirtinti ir visada išlikdavo tik įtarimais.

Daug kas įtarė, kad Rozenkreicerių rožė yra egiptiečių ir indų žydinčio lotoso stilizacija, turinti tą pačią reikšmę, kurią turi šis kur kas senesnis simbolis. Dantė Aligeris ”Dieviškoje Komedijoje” atsiskleidžia kaip žinantis Rozenkreicerių teoriją. Apie tai Albertas Paikas savo ”Moralėje ir Dogmoje” pateikia tokį teiginį: ”Jo pragaras – tai ne kas kita, kaip Skaistyklos neigimas. Jo dangų sudaro serija kabalistinių ratų, perskirtų kryžiumi, kaip Ezekelio penkiakampyje. Šio kryžiaus centre buvo žydingi rožė, ir čia mes regime pirmą kartą atvirai publikuojamą ir beveik išsamiai paaiškinamą Rožės ir Kryžiaus adeptų simbolių”.

Visada buvo abejojama, ar tikrai vardas Rozenkreiceris kilo iš rožės ir kryžiaus simbolio, ar vardas tebuvo sugalvotas tam, kad kuo toliau nukreiptų nuo tikrosios Ordino prigimties bei paskirties. Godfris Higinas manė, kad žodis Rozenkreiceris kilęs ne iš gėlės pavadinimo, o nuo žodžio Ros, reiškiančio rasą. Įdomu pastebėti, kad žodis Ros reiškia išmintis, o žodis Rus verčiamas kaip priedanga. Be abejo, visos šios reikšmės įnešė savo indėlį į Rozenkreicerių simbolizmą.

A. Vaitas sutinka su G. Higinu, kad Filosofinio Akmens išgavimo procesas, naudojant rasą, buvo paslaptis, glūdinti Rozenkreicerių pavadinime. Visiškai tikėtina, kad rasa, apie kurią alcheminiuose darbuose yra nuorodų kaip į paslaptinę substanciją, egzistuojančią žmogaus smegenyse, labai primena aprašymą tos rasos, kuri, alchemikų teigimu, krisdama iš dangaus

apvalo, išgano žemę. Kryžius yra žmogaus kūno simbolis, o du simboliai – rožė ir kryžius – reiškia, kad žmogaus siela nukryžiuota ant kūno ir laikosi trimis vinimis.

Visiškai tikėtina ir tai, kad Rozenkreicerių simbolizmas yra slapto egiptietiško Hermetizmo tąsa ir kad Nežinomų Filosofų Brolija yra tikroji rišanti grandis tarp Masonybės su visu jos simbolizmu ir senojo egiptiečių Hermetizmo. Knygoje “Kabalos doktrina ir literatūra” A. Vaitas atkreipia dėmesį: “Egzistuoja tam tikros nuorodos į tai, kad visiškai įmanomas ryšys tarp Masonų ir Rozenkreicerių, ir jeigu jo buvimas bus įrodytas, tai bus pirmoji ryšio su praeitimi grandis. Tačiau liudijimai šio požiūrio naudai nėra įtikinami. Masonybė, nepaisant jos artumo misticizmui, apie kurį čia kalbėjau, neatskleidė jokių mistinių savo charakterio bruožų ir nepaaiškino, kaip ji atėjo į savo simbolizmą”.

Daug ką iš to, kas buvo susiję su Masonybės vystymusi, daugelis įtarė iš tikrųjų esant rozenkreiceriška. Daugelis, pavyzdžiui, Robertas Fludas, netgi rašė gindami šią organizaciją. Frenkas Higinsas, šiuolaikinis masonų simbolistas, rašė: “Dr. Ešmoulas, šios organizacijos (Rozenkreicerių) narys, Masonų buvo gerbiamas kaip pirmosios Didžiosios Ložės Londone organizatorius” (žr. “Senoji Masonybė”). Elijas Ešmoulas buvo vienas iš intelektualių Rozenkreicerių ir Masonų ryšių grandinės narių. “Enciklopedija Britanika” pažymi, kad Elijas Ešmoulas buvo išsventintas į Masonų Ordiną 1646 metais, ir toliau teigia, kad jis buvo pirmasis į jį priimtas džentelmenas mėgėjas.

Apie tai Papiusas savo knygoje “Bohemiečių Taro” rašė: “Mes neturime pamiršti, kad Rozenkreiceriai inicijavo Leibnicą, o per E. Ešmoulą – šiuolaikinės Masonybės įkūrėjus. Jeigu Masonybės iniciacija veda į Didžiąsias Egipto Paslaptis (o Masonybės simbolizmas tai rodo), tada galima manyti, kad jie savo informaciją gavo iš tos brolijos, kurios egzistavimą laikė galimu ir kuri buvo pakankamai pajėgi mokyti simbolių ir alegorijų”.

Viena iš versijų apie šių dviejų ordinų tarpusavio ryšius byloja, kad Masonybė išaugo iš Rozenkreicerių, kitaip sakant, kad Nežinomi Filosofai tapo žinomais per organizaciją, kurią jie sukūrė veikimui fiziniame pasaulyje. Toliau ši versija kalba, kad Rozenkreiceriai, nepatenkinti savo kūriniumi, tylomis pasitraukė nuo Masonybės, palikę jiems simbolizmą ir alegorijas, bet išsinešdami raktus nuo jų slaptų reikšmių. Spekuliacijos kartais nužengia taip toli, kad net kalba apie Masonybės prarytus Rozenkreicerius ir apie šio slapto ordino įpėdinius Masonus, šiuo metu esančius stipriausia pasaulio slapta organizacija. Kiti ne mažiau išsilavinę protai sako, kad Rozenkreicerių Brolija tebeegzistuoja, išsaugojusi savo individualumą pasitraukdama iš Masonų Ordino.

Pasak labiausiai paplitusios nuomonės, Rozenkreicerių būstinė yra netoli Karlsbadeno, Austrijoje (žr. dr. Fransą Hartmaną). Kita tendencija sako, kad egzistuoja atskira, savo individualumą išlaikanti organizacija, vadinama Bohemijos Broliais, kuri reziduoja Švarevalde, Vokietijoje. Tik vienu dalyku galime neabejoti: iškilus Masonų Ordinui, Rozenkreicerių Brolija praktiškai išnyko iš Europos, ir kol neatsirado priešingų teiginių, aišku, kad 18 laipsnis (žinomas kaip Rožė-Kryžius) tebesaugo daugelį iš Rozenkreicerių Ugninių Alchemikų simbolių.

Anoniminiame nepublikuotame aštuoniolikto amžiaus manuskripte, kuriame aiškiai jaučiami rozenkreiceriškos Kabalistikos pėdsakai, atsiranda toks teiginys: “Ir visgi aš dabar pateiksiu išmintingam pasauliui paradoksą, kurį reikia išspręsti, o jo esmė yra ta, kad kai kurie apsišvietę žmonės įkūrė Europoje Išminties Mokyklas ir dėl tam tikrų priežasčių pavadino jas Rožės ir Kryžiaus Brolijomis. Bet greitai pridygo daug pseudomokyklų, sugadinusių gerus šių

išmintingų žmonių ketinimus. Taigi Ordinas daugiau nebeegzistuoja ta prasme, kokia žmonės supranta egzistavimą, ir kadangi Seculo Fili Brolija vadina save Rožės ir Kryžiaus Brolija, taip ir Seculo Spiritus Sancti vadins save Lelijos ir Kryžiaus Broliais arba Baltojo Liūto riteriais. Taigi Išminties Mokyklos klestės ir toliau, bet kodėl pirmoji iš jų buvo pavadinta būtent tokiu vardu, o kitos pasirinko kitus pavadinimus, gali suprasti tik tas, kuris supranta Prigimtį”.

Rozenkreicerių politinius siekius išreiškia sero Frensis Bekono, grafo Sen-Žermeno ir grafo Kaliostro veikla. Pastarąjį įtarė tuo, kad jis buvo Tamplierių, giliai į transcendentalizmą įsitraukusios bendrijos, emisaras. Plačiai paplitusi versija apie tai, kad Rozenkreiceriai buvo, bent netiesiogiai, Prancūzijos Revoliucijos kurstytojai (žr., iš dalies, įvadą į lordo Bulverio-Litono knygą apie Rozenkreicerius “Zanoni”).

Trečiasis Postulatas

Trečioji teorija vienu kirčiu paneigia Rozenkreicerius teigdama, kad taip vadinamas pradinis Ordinas iš tikrųjų niekada nebuvo įkurtas ir tėra tik vaizduotės padarinys. Įsivaizduoti šį požiūrį geriausiai padeda klausimai apie šią neapčiuopiamą metafizikų grupę, kuriuos nuolat sau užduoda tyrinėtojai. Gal Rožės ir Kryžiaus Brolija tebuvo tik mitinis institutas, kokio nors literatūrinio ciniko išradingo proto išrastas, siekiant išjuokti alcheminius ir hermetinius mokslus? Ar iš viso egzistavo Šventosios Dvasios Rūmas už kai kurių viduramžių mistikų vaizduotės ribų? Ar tik visa istorija apie Rozenkreicerius nebuvo vien satyra apie nepaprastai patiklį scholastinę Europą? Ar paslaptingas Tėvas C.R.C. nebuvo vien literatūrinio Johano Valentino Andrea ar kurio nors kito proto produktas ta prasme, kad bandymas suduoti mirtiną smūgį alchemijai ir hermetinei filosofijai netikėtai tapo didžia jos išplitimo ir propagandos jėga? Nėra jokių abejonių, kad vienas iš ankstyvųjų Rozenkreicerių dokumentų priklauso Andrea plunksnai, bet jo kompiliacijos tikslas iki šiol išlieka ginčų objektu. Gal Andrea gavo iš kokio nors nežinomo žmogaus ar žmonių grupės instrukcijas dėl šio veikalo parašymo? Jeigu jis parašė Kristijono Rozenkreicerio “Chemines vestuves”, kai jam tebuvo tik penkiolika metų, ar niekas nestovėjo už jo ruošiant rankraštį?

Atsakymą į šiuos klausimus dar reikės rasti. Daugelis žmonių talentingąjį apsišaukėlį Andrea laikė tikru išventintuoju. Tai patvirtina faktas, kad daugelis pseudobendrijų pretenduoja būti “Brolijos Šlovės” ir “Brolijos Prisipažinimo” autoriais. Dabartinais laikais egzistuoja daug tokių “bendrijų”, bet mažai kas iš jų tegali įrodyti savo istoriją toliau XIX amžiaus.

Broliją supanti paslaptis pagimdė gausybę ginčų. Daugelis gabių protų, tarp jų Eugenijus Filaletas, Michaelis Majeris, Džonas Heidonas ir Robertas Fludas, tiesiogiai gynė Nežinomų Filosofų Brolijos egzistavimo tezę. Kiti pateikdavo svarių argumentų dėl abejotino Ordino egzistavimo ir kilmės tikrumo. Eugenijus Filaletas, nors ir pašventė Ordino principams savo knygą, tačiau neigė bet kokias pažintis su jo nariais. Daugelis kitų taip pat laikėsi tokių pažiūrų.

Daugelis mano, kad prie “Famos” ir “Confessio” ranką pridėjo Frensis Bekonas, remdamiesi tuo, kad šių kūrinių retorinis stilius panašus į jo “Naujosios Atlantidos” stilių. Jie sako, kad daugelis dalykų “Naujojoje Atlantidoje” atskleidžia autoriaus pažintį su Rozenkreicerių simbolika. Rozenkreicerių nesugaunamumas yra vienintelė priežastis, dėl kurios šią temą taip pamėgo literatūrinis pasaulis. Pastebimas reiškinys šia prasme yra “Zanoni”. Romano autorius lordas Bulveris-Litonas buvo laikomas lyg ir Ordino nariu, nors egzistavo priešinga nuomonė, kad jis norėjo juo būti, bet nebuvo priimtas. A. Poupou “Sulaužytas užraktas”, Abbe de Vilaro “Grafas Kabalis”, de Kvinsi apybraižos, Hartmano, Dženingso, Makenzio ir kitų darbai yra Rozenkreicerių

temos literatūroje pavyzdžiai. Nors viduramžių Rozenkreicerių Ordino egzistavimą įrodyti sunku, yra pakankamai liudijimų, nepaprastai padidinančių Ordino egzistavimo tikimybę pirmiausiai Vokietijoje ir vėliau Prancūzijoje, Italijoje, Anglijoje bei kitose Europos šalyse. Tai buvo slaptas susivienijimas išsilavinusių mokslininkų, įnešusių kolosalų indėlį į žmonijos pažinimą ir tuo pačiu metu išlaikiusių absoliutų slaptumą apie savo dalyvavimą organizacijos veikloje.

Ketvirtas Postulatas

Daugybė neatitikimų ir prieštaravimų rozenkreiceriškose versijose buvo aiškinama transcendentiniais metodais. Egzistuoja liudijimų, kad ankstyvieji šios temos rašytojai buvo susipažinę su tokiais dalykais, kurie plačiai visuomenei tapo žinomi tik atsiradus teosofinei literatūrai. Ši teorija patvirtina, kad Rozenkreiceriai iš tikrųjų turėjo antgamtinių sugebėjimų, kurie buvo jiems priskiriami, kad jie iš tikrųjų buvo dviejų pasaulių piliečiai: jų fiziniai kūnai buvo materialūs, bet jie, gavę Brolijoje instrukcijas, sugebėjo funkcionuoti paslaptingu eteriniu kūnu, nepaklūstančiu laiko ir erdvės apribojimams. Šia „astraline“ forma jie sugebėdavo prasiskverbti į neregimą Gamtos pasaulį ir kaip tik ten, nepasiekiami profanams, jie gyveno savo rūme.

Pasak šio požiūrio, tikrąją Rozenkreicerių Broliją sudarė nedidelis ratas pačių gambiausių adeptų, arba išventintųjų, kurie, turėdami pačius aukščiausius išventinimo laipsnius, jau nebuvo pavaldūs mirtingumo dėsniams. Kandidatai į Ordiną buvo priimami po ilgų išbandymų, adeptai žinojo Filosofinio Akmens slaptą esmę ir visas metalų pavertimo auksu paslaptis, bet visada mokė, kad tai tik alegoriniai terminai, sudarantys tikrąją žmogaus atgimimo paslaptį: per jo žemosios prigimties „pagrindinių elementų“ pavertimą dvasinių ir intelektualinių galimybių „auksine“ substancija. Pagal šią teoriją tie, kurie bandė išspręsti prieštaravimus, susijusius su Ordino egzistavimu, negalėjo pasiekti sėkmės todėl, kad klausimą nagrinėjo grynai iš fizinės, arba materialistinės, pusės.

Buvo spėjama, kad šie adeptai gali išmokyti žmogų atsiskirti nuo fizinio kūno pagal jo paties norą, padėdami jam nuimti „rožę nuo kryžiaus“. Jie mokė, kad dvasinė prigimtis prie fizinės pririšta keliuose taškuose, kuriuos simbolizuoja „vinys“ ant nukryžiuotojo; bet trimis alcheminėmis iniciacijomis, kurios būdavo atliekamos dvasiniame pasaulyje, tikrajame Rožės ir Kryžiaus Rūme, jie „ištraukdavo“ šias vinas ir leisdavo žmogaus dieviškai prigimčiai atsiplėšti nuo savo kryžiaus. Jie slėpė procesus, kuriais realizuodavo visus veiksmus, po trimis metaforiškais išraiškoms: „Išlydytos Jūros Liejimas“, „Rožės Brilianto Gamyba“ ir „Filosofinio Akmens Gavimas“.

Tuo metu, kai intelektualas plaukioja viena kitai prieštaraujančių teorijų jūroje, mistikas pasirenka visiškai kitą metodą. Jis tiki, kad tikroji Rozenkreicerių Brolija, susidedanti iš superžmonių (labai jau panašių į Indijos Mahatmas), – tai institutas, egzistuojantis ne regimame pasaulyje, bet jo dvasiniame antrinėje, kurį galima pavadinti „Gamtos vidinėmis sferomis“. Tai yra į Broliją gali patekti tik tie, kurie sugeba nugalėti fizinio pasaulio apribojimus. Šiam požiūriui paremti mistikai cituoja žodžius iš „Confessio Fraternitatis“: „Neverti gali šaukti tūkstantį kartų, jie gali tūkstantį kartų stoti prieš mus, o Dievas vis tiek kalba mūsų ausims neklausyti jų, ir apgaubia Jis mus savo debesiu, kad mums, Jo tarnams, nebūtų padaryta jokios žalos, kad nepatirtume prievartos iš nevertųjų, taigi žmogaus akys mūsų neregės, jeigu jis neįgis erelio akių įžvalgumo“. Misticizme erelis yra iniciacijos (Dvasinė Ugnis nugaroje) simbolis, kuris paaiškina neatgimusio pasaulio nesugebėjimą suprasti slaptą Rožės ir Kryžiaus Ordiną.

Tokios teorijos šalininkai grafą Sen-Žermeną laiko aukščiausiu adeptu ir tvirtina, kad jis ir Kristijonas Rozenkreiceris buvo vienas ir tas pats asmuo. Mistikai teigia, kad ugnis Rozenkreiceriams buvo universalus simbolis, nes tik šis elementas gali kontroliuoti metalus. Jie laiko save Tabul-Kaino ir Abifo Chiramo palikuonimis ir sako, kad jų egzistavimo tikslas – išlaikyti žmogaus dvasinę prigimtį materializmo amžiuje. “Gnostikų sektos, arabai, Alchemikai, Tamplieriai, Rozenkreiceriai ir pagaliau Masonai sudaro iš kartos į kartą perduodamo okultinio mokymo Vakarų šaką” (žr. Papiuso “Bohemijos Taro”).

Maksas Heindelis, krikščionis mistikas, aprašo Rozenkreicerių Rūmą kaip “eterinę struktūrą”, įruoštą paprastame Europos kaimo džentelmeno name. Jis mano, kad visas statinys buvo galiausiai perneštas į Ameriką. Maksas Heindelis teigia, kad Rozenkreicerių Ordino įšventintieji taip toli pažengė gyvenimo pažinime, kad “mirtis pamiršo juos”.

ROZENKREICERIAI – KAS JIE YRA?

Patikimų duomenų apie tikrąsias Rozenkreicerių Brolijos filosofines, politines ir socialines pažiūras rasti neįmanoma. Šiandien kaip ir senaisiais laikais Brolijos paslaptys dėl jų svarbos saugomos nepajudinamai, ir visi bandymai interpretuoti rozenkreicerių filosofiją tėra spekuliacijos.

Liudijimai kalba, kad yra tikėtina, jog egzistavo du skirtingi Rozenkreicerių Ordinai: vidinis Ordinas, kurio nariai niekada neskelbė nei savo vardų, nei savo mokymų esmės, ir išorinis Ordinas, budriai prižiūrimas vidinio. Tikriausiai Kristijono Rozenkreicerio, Auksinio Akmens Riterio, kapas simbolizuoja šį išorinį Ordiną, kurio dvasia yra kur kas aukštesnėse sferose. Praėjus šimtui metų po 1614-ųjų, išorinis Ordinas savo arba savo įšventintų narių vardais platino traktatus ir manifestus. Šių kūrinių tikslas buvo suklaidinti tyrinėtojus ir taip paslėpti tikruosius Brolijos tikslus bei siekius.

Kai Rozenkreiceriai tapo XVII amžiaus “mada”, apie juos atsirado daugybė dokumentų, kuriuos skleidė įvairūs populiarumo siekę apsišaukėliai. Apsišaukėlių dirbtinai sukurtos klastotės, skleidžiamos Brolijos vardu, ir grubūs literatūriniai falsifikatai sudarė dvigubą uždangą, už kurios vidinis Ordinas užsiėmė veikla, visiškai priešinga plačiajai publikai tariamai žinomiems tikslams ir principams. Rožės ir Kryžiaus Broliai naiviai teisinosi, kad visuomenė juos nuolat neteisingai supranta, nors patys skatino tokią nuomonę siekdami paslėpti savo veiksmus, apgaubti juos paslapties “debesėliu”. Pavyzdžiu gali būti grafas Michaelis Majeris¹³, imperatoriaus Rudolfo II¹⁴ gydytojas, žymi Rozenkreicerių istorijos figūra. Neabejojama, kad jis buvo įšventintasis Brolijos narys, įgaliotas skleisti jos paslaptis tarp išrinktųjų Europos filosofų. Michaelis Majeris savo žinias slėpė taip gudriai, kad iš jo kūrinių išgauti jo žinotas paslaptis yra nepaprastai sunku. Jis gausiai naudojo simbolizmą, ir didesnioji jo filosofinės išminties dalis užslaptinta jo knygas iliustruojančiose graviūrose.

¹³ Michaelis Majeris (1568-1622) – Paracelso pasekėjas, gydytojas. Draugavo su kitais žymiais ezoterikais - anglu Robertu Fluddu (1574-1637), vadintu trismegizmo-platonizmo-rozenkreicerizmo daktaru; Paracelso pasekėju, gydytoju alchemiku Heinrichu Khunrathu (1560-1605), kuris taip pat dirbo imperatoriaus Rudolfo II gydytoju, ir kt.

¹⁴ Imperatorius Rudolfas II (1552-1612) buvo vadinamas vokiečių Hermiu. Jo rūmuose Prahoje rado prieglobstį įžymiausi to meto visos Europos mokslininkai ezoterikai, okultizmo ekspertai, tyrinėję visatos paslaptis.

Prielaidą apie tikrąją Rozenkreicerių Ordino esmę – apie jo ezoterines doktrinas – galime susiformuoti stebėdami ir analizuodami visuomenės mestą šešėlį – ezoterinius kūrinius. Vienoje iš svarbiausių “priedangų” – “Brolijos prisipažinime”, arba “Confessio”, – Rožės ir Kryžiaus broliai nori pateisinti savo egzistavimą ir paaiškinti savo Ordino tikslus bei veiksmus...

“Confessio” autoriumi laikomas Johanas Valentinas Andrea¹⁵. Tai daug diskusijų ir įvairiausių prielaidų kėlęs klausimas – ar tik seras Frensis Bekonas¹⁶ nepasinaudojo Andrea vardu kaip pseudonimu pačiam Andrea maloniai su tuo sutikus? Apie tai randame dvi nepaprastai svarbias nuorodas vienos tokios puikios mišrainės “Melancholijos anatomija” įžangoje. Šis kūrinys pasirodė 1621 m. ir jį pasirašė Demokritas Jaunesnysis, kuriuo vėliau pasirodė esąs Robertas Bertonas, kuris savo ruožtu buvo įtariamas artimais santykiais su Frensiu Bekonu. Viena nuoroda šelmiškai spėja, kad “Melancholijos anatomijos” leidimo metais R.C. Brolijos įkūrėjas vis dar tebebuvo gyvas. Šis teiginys išvengė Brolijos tyrinėtojų dėmesio. Tame pačiame kūrinyje taip atsirado dar viena nepaprastai svarbi išnaša. Tai tik žodžiai: “Joh. Valent. Andrea, Verulamo Lordas”. Ši eilutė susieja Johanną Valentiną Andrea su seru Bekonu, kuris buvo Verulamo lordas, ir kaip tik šis įrašas byloja, kad abu šie žmonės buvo vienas ir tas pats asmuo.

Tarp Rozenkreicerių gerbėjų svarbią vietą užėmė Džonas Heidonas, pasivadinęs ir pasirašinęs Viešpaties Tarno ir Gamtos Sekretoriaus vardais. Savo įdomiame kūrinyje “Rožės ir Kryžiaus išaiškinimas” jis pateikia mįšlingą, bet ir labai vertingą R.C. Brolijos aprašymą: “O dar galima sutikti žmonių, kurie patys save vadina *Rozenkreiceriais*, dieviška brolija, įsikūrusia dangaus apylinkėse, pasaulio Valdovo atstovais, didžio Karaliaus akimis ir ausimis, reginčiais ir girdinčiais visus dalykus; kalbama, kad šie *Rozenkreiceriai* angeliškai išsimokslinę, kaip išsimokslinę buvo Mozė”.

Toliau jis tikina, kad šie paslaptingi broliai visapusiškai įvaldę įvairiausias jėgas ir norėdami gali pasiversti bet koku pavidalu. Savo kūrinio įžangoje jis išvardija keistas Rozenkreicerių adeptų savybes: “Aš jums pasakysiu, kas tie *Rozenkreiceriai*, ir kad Mozė buvo jų Tėvas, vieni kalba, kad jie buvo iš Elijo Ordino, kiti – Ezechielio mokiniai... Ir atrodo, kad *Rozenkreiceriai* buvo išventinti ne tik į Mozės teoriją, bet taip pat turėjo galią kurti stebuklus kaip Mozė, Elijas, Ezechielis, kaip tai darė vėlesni pranašai, teleportuodamiesi, kur norėjo, kaip Habakukas iš Dževrėjaus į Babiloną arba Filipas po to, kai pakrikštijo Enochą Azoru; ir štai vienas iš jų mano vardu nuvyko pas mano draugą į Devonšyrą ir atvežė man nuo jo linkėjimus į Londoną tą pačią dieną, nors tam prireiktų keturių dienų; jie išmokė mane astrologinių pranašysčių ir nuspėti žemės drebėjimus; jie sulėtina maro sklaidimą miestuose; jie sutramdo audras ir viesulus; jie nuramina jūrų ir upių stichijas, jie keliauja oru; jie panaikina piktas raganavimo pasekmes; jie gydo visas ligas”.

Džono Heidono kūriniai vertinami kaip svarbiausias indėlis į rozenkreicerišką literatūrą. Džonas Heidonas, matyt, kažkaip susijęs su “angeliškai išsimokslinusiū Rozenkreiceriu” seru Kristoferiu Heidonu, kurį F.Gardneris, Anglijos Soc. Ros. Garbės Sekretorius, vadino rozenkreiceriškų žinių šaltiniu. Savo “*Bibliotheca Rosicruciana*” jis rašo apie Džoną Heidoną: “Iš visko sprendžiant, jis praėjo žemiausią R.C. Ordino laipsnį ir šį tą apie tai papasakojo pasauliui”. Džonas Heidonas daug keliavo, aplankė Arabiją, Egiptą, Persiją ir įvairias Europos šalis, kaip apie

¹⁵ Johanas Valentinas Andrea (1586-1654), Vokietijos regiono Švabijos teologas, laikomas Rozenkreicerių Brolijos pamfletu bendraautoriumi. Pasibaigus Trisdešimties metų karui, jis įgyvendino Brolijos idealus: aktyvią brolišką meilę, bažnyčios, valstybės ir visuomenės reformaciją reorganizuodamas Vurtembergo švietimo sistemą ir regiono liuteronų bažnyčią.

¹⁶ Seras Frensis Bekonas (1561-1626), Anglijos karalių Elžbietos I ir Džeimso I valstybės veikėjas, eseistas, filosofas.

tai byloja biografiniai duomenys iš įvado į kūrinį “Išminties karūna, papuošta angelais, planetomis ir metalais, arba Rožės ir Kryžiaus Šlovė”, kuris, pasak jo paties, yra Kristijono Rozenkreicerio iš Arabijos parsivežtos paslaptingos knygos *M* vertimas į anglų kalbą.

Tomas Vogenas (Eugenijus Filaletas), dar vienas Ordino gerbėjas, patvirtina Džono Heidono pareiškimą apie Rozenkreicerių sugebėjimą panorėjus tapti nematomais: “R.C. Brolija gali egzistuoti šiame baltame rūke. Norintis su mumis susiekti turi sugebėti regėti šioje šviesoje, kitaip jis niekada mūsų neišvys, jeigu mes to nepanorėsime”.

R.C. Brolija yra šviesiausias ir suverenus Ordinas, savo tikslams laisvai manipuliuojantis alcheminiais simboliais, kabalistika, astrologija ir magija, bet visiškai nepriklausomai nuo kultų, iš kurių perėmė terminologiją. Štai kokie yra trys pagrindiniai Brolijos tikslai:

1. VISŲ MONARCHINIŲ VALDYMO FORMŲ PANAIKINIMAS IR JŲ PAKEITIMAS FILOSOFIŠKAI IŠRINKTŲJŲ VALDYMU. Dabartinė demokratija yra Rozenkreicerių bandymo išlaisvinti tautas iš priespaudos tiesioginis tęsinys ir rezultatas. XVIII amžiaus pradžioje Rozenkreiceriai atkreipė dėmesį į Amerikos kolonijas, kur tuo metu Naujajame Pasaulyje vyko didelės tautos kūrimosi procesas. Amerikos valstijų kova dėl nepriklausomybės charakterizuoja jų pirmuosius žingsnius politikoje, kurios rezultatas – dieviškų ir gamtos dėsnių fundamentaliais principais pagrįstos vyriausybės suformavimas. Kaip amžiną priminimą apie tuo metu slaptos Brolijos aktyvumą Rozenkreiceriai paliko Didįjį Jungtinių Valstijų Antspaudą. Rozenkreiceriai buvo ir tarp Prancūzijos Revoliucijos iniciatorių, bet šis jų dalyvavimas nebuvo labai sėkmingas, nes nekontroliuojamas fanatizmas privedė prie teroro.

2. MOKSLO, FILOSOFIJOS IR ETIKOS REFORMACIJA. Rozenkreiceriai teigė, kad fiziniai menai ir mokslai tėra tik dieviškos išminties šešėliai ir tik į gamtos paslaptis prasiskverbęs žmogus gali priartėti prie realybės suvokimo. Nors Rozenkreiceriai vadino save krikščionimis, iš tikrųjų buvo aiškūs platonikai ir išsamūs ankstyvosios žydų bei indų teologijų žinovai. Egzistuoja nepaneigiami įrodymai, kad Rozenkreiceriai norėjo atkurti antikos Misterijų institutus kaip žmonijos išsventinimo į amžinų dalykų mokymo paslaptis tiesiausią kelią. Matyt, būdami antikos Misterijų tęsėjai, Rozenkreiceriai įstengdavo apsiginti nuo dogmatinės krikščionybės poveikio tik absoliučiu slaptumu ir romumu. Jie kruopščiai sergėjo ir saugojo Aukščiausią Misteriją – Trijų Aš tapatumą ir tarpusavio sąsajas, – kad nė vienas žmogus neturėtų jokios aiškios informacijos apie Ordino egzistavimą ir tikslus. Išimtį sudarė tik žmonės, kuriems šias paslaptis patikėdavo patys Ordino nariai. Laikui bėgant, Rožės ir Kryžiaus Brolija per savo išorinę organizaciją sukūrė tokią aplinką, per kurią Šviesiausiasis Brolis C.R.C. galėjo pateikti žmonijai kolosalius Brolijos darbus, tiek materialius, tiek ir dvasinius.

3. UNIVERSALIAUS GYDYMO, ARBA PANACĖJOS NUO VISŲ LIGŲ, ATVĖRIMAS. Egzistuoja patikrintas liudijimas, kad Rozenkreiceriai sėkmingai rado Gyvybės Elik syrą. Eljas Ešmolis¹⁷ savo knygoje “Cheminis Britanijos teatras” tvirtina, kad Anglijoje Rozenkreiceriai buvo nepripažįstami, bet pagarbiai sutinkami kontinente. Jis teigia, kad karalienę Elžbietą du kartus nuo raupų išgydė Rožės ir Kryžiaus Brolijos narys ir kad grafą Norfolką nuo raupsų išgydė gydytojas-rozenkreiceris. Pateikiame Džono Heidono užuominą, kad Broliai žinojo gyvenimo prailginimo tam tikram laikui, bet ne ilgesniam nei Dievo malonė, paslaptį:

¹⁷ Eljas Ešmolis (1617–1692), vienas iš Karališkosios Draugijos steigėjų Londone, vienas pirmųjų spekuliatyviųjų masonų.

“Pagaliau jie galėjo atgaivinti kiekvieną brolių, mirusių prieš keletą metų. Šios procedūros taisyklės aprašomos ketvirtoje knygoje... Būtent taip prasidėjo Rožės ir Kryžiaus Brolija – nuo keturių narių, kurie numirė ir vėl atgimė dar prieš Kristų, ir būtent jie, Betliejaus žvaigždės vedini, rado Išganytoją ant motinos rankų; tada jie atvėrė savo turtus bei dovanas ir, Dievui paliepus, vėl išsiskirstė. Šie keturi vėl tapo jauni po daugelio šimtmečių, jie sukūrė maginę kalbą bei raštą, kuriais mes meldžiamės Dievui ir semiamės iš Jo didžios išminties... Ir tuo metu, kai Broliui C.R.C. priartėjo atgimimo valanda ir jis gulėjo įščiose, jie nutarė pritraukti į Broliją dar keletą narių”.

Isčiomis šiuo atveju vadinamas stiklinis indas, kuriame Broliai laidojami. Šis indas dar buvo vadinamas *filosofiniu kiaušiniu*. Po tam tikro periodo filosofas sudaužydavo savo kiaušinio lukštą, keldavosi ir gyvendavo kažkiek laiko, o po to vėl nusišalindavo į savo kapavietę. Rozenkreicerių vaistai nuo visų ligų gali būti interpretuojami arba kaip fiziškai veikianti cheminė substancija, arba kaip dvasinė sąvoka – tikroji gydomoji jėga, į kurią išventintas žmogus atranda savo tiesą. Nemokšiškumas yra sunkiausia iš visų ligų, ir nemokšiškumą gydanti priemonė yra pats galingiausias vaistas. Tobula Rozenkreicerių medicina buvo skirta gydyti tautas, rases ir atskirus žmones.

Viename anksčiau nepublikuotame manuskripte nežinomas filosofas alchemiją, kabalistiką, astrologiją ir magiją vadino dieviškais mokslais, patyrusiais nemažai iškraipymų ir taip tapusiais klaidingomis doktrinomis, vedančiomis ieškotojus kuo toliau nuo jų tikslo. Tas pats autorius pateikia gan vertingą raktą Ezoteriniam Rozenkreicerizmui, siūlydamas dvasinių ieškojimų kelią dalinti į tris etapus, arba mokyklas, kurias jis vadina *viršūnėmis*. Pirmoji ir žemiausioji iš šių *viršūnių* – Sofija (Išmintis), antroji *viršūnė* – Kabala¹⁸, trečioji – Magija. Šios trys viršūnės yra nuoseklios dvasinio augimo stadijos. Nežinomas autorius aiškina:

“Filosofiją reikia suprasti kaip žinias apie Gamtos veiklą, kaip žinias, padedančias žmogui kopti į aukščiausias, už suvokimo ribų slypinčias viršūnes. Kabalą reikia suprasti kaip angelų arba dangiškų būtybių kalbą, o ją išmokęs žmogus gali susikalbėti su Dievo pasiuntiniais. Aukščiausioje viršūnėje yra Magijos Mokykla – Dieviškos Magijos, t.y. Dievo kalbos Mokykla – kurioje žmogų tikrosios visų daiktų prigimties moko Pats Dievas”.

Taip atsiranda įtarimas, kad jeigu tikroji Rozenkreicerių prigimtis būtų atskleista, tai sukeltų šoką, jeigu ne dar daugiau. Rozenkreicerių simboliai turi daug reikšmių, bet tikroji jų reikšmė iki šiol neatskleista. Kalną, ant kurio stovi Rožės ir Kryžiaus Rūmas, tebedengia debesys, kuriuose broliai, slėpdamiesi patys, slepia ir savo paslaptis. Michaelis Majeris rašo: “Tai, kas parašyta “*Fama*” ir “*Confessio*” – tikra tiesa. Visiškai vaikiškai skamba prieštaravimai, esą Brolija žadėjo labai daug, o išpildė mažai. Todėl ir čia, kaip visur: daug kviestų, bet mažai išrinktų. Ordino Meistrai Rožę laiko kaip tolimą apdovanojimą, bet kiekvienam ateinančiam uždeda kryžių”.

Rožė ir kryžius puošia vitražą Čapter Hauze Ličfilde, kur, kaip tvirtina Valteris Arensbergas, palaidoti lordas Bekonas ir jo motina. Rožės ir kryžiaus vandens ženklai įspausti į išventinimo tekstų puslapius Roberto Bertono knygoje “Melancholijos anatomija”, išleistoje 1628 metais.

Pagrindiniai Rozenkreicerių simboliai buvo Rožė ir Kryžius. Tai amžini universalūs faliniai simboliai, rožė – moteriškas, o kryžius – vyriškas. Nors tokie išventinti džentelmenai kaip Tomas Inmenas, Hargreivas Dženingas ir Ričardas Peinas Naitas teisingai pastebėjo, kad rožė ir kryžius

¹⁸ Kabala – judėjų pranešta senoji mistinė ezoterinė tradicija, pagrįsta dieviškomis emanacijomis. Padeda suprasti Dievą ir žmonijos vietą jo sukurtame pasaulyje.

apibendrina reprodukcinį procesą, bet jie nesugebėjo pasiskverbti pro simbolizmo uždangą; jie nesuprato, kad kūrybinė Misterija fiziniame plane tėra tik dvasiniame plane vykstančios dieviškos kūrybinės Misterijos šešėlis. Rozenkreiceriai ir Tamplieriai¹⁹ dėl savo simbolių falinės reikšmės buvo klaidingai apkaltinti nepadorių apeigų praktika Slaptų Ceremonijų metu. Nors iščios yra absoliučiai teisinga alcheminės retortos interpretacija, ji turi dar gilesnę reikšmę, slypinčią po antrojo gimimo alegorija. Kadangi gimdymas yra raktas fiziniam egzistavimui, natūralu, kad Rožės ir Kryžiaus Brolija savo pagrindiniais simboliais pasirenka tuos, kurie reiškia reprodukcinį procesą. Atgimimas – dvasinio egzistavimo raktas, todėl jie savo simbolizmą grindžia rožės ir kryžiaus simboliais, apibendrinančiais žmogaus išganyką per jo žemosios, laikinos prigimties sąjungą su aukščiausia, amžina prigimtimi. Rožė su kryžiumi yra hieroglifinė figūra, simbolizuojanti UNIVERSALIOS MEDICINOS formulę.

HIMNAS FILOSOFIJAI

Makedonijos karalius Filipas, nusprendęs žūtbūt rasti mokytoją, sugebėsiantį jo keturiolikmečiui sūnui Aleksandru perduoti aukščiausias žinias ir tuo pačiu esantį mokyčiausiu ir žinomiausiu iš visų filosofų, susisiekė su Aristotelium. Jis nusiuntė graikų filosofui tokio turinio laišką: „Filipas linki Aristotelium sveikatos! Tu žinai, aš turiu sūnų. Aš dėkoju dievams *ne tiek už tai, kad jis gimė, kiek už tai, kad gimė tavo laikais*, nes tikiuosi, jog imsiesi jo auklėjimo ir mokymo, idant jis taptų vertas mūsų abiejų ir sugebėtų paveldėti karalystę” Sutikęs priimti Filipo kvietimą, Aristotelis išvyko į Makedoniją ketvirtaisiais 108-os Olimpiados metais ir aštuonerius metus išbuvo Aleksandro mokytoju. Aleksandras savo mokytoją mylėjo bei gerbė lygiai taip pat stipriai kaip ir tėvą. Jis kalbėdavo, kad tėvas jam suteikė būtį, o Aristotelis laimę.

Aristotelis perdavė Aleksandru pagrindinius Antikinės Išminties principus, ir per juos jaunasis makedonietis suvokė graikų mokymo transcendentinį charakterį. Savo išmintingo mokytojo pakylėtas iki filosofinių sferų slenksčio, jis gerbė išminčių pasaulį, kuris, kaip jis nusprendė, jokių būdu neturi būti nukariautas.

Aristotelis laisvalaikiu redagavo ir rašė anotacijas Homero „Iliadai“, o užbaigęs įteikė savo darbą Aleksandru. Jaunasis užkariautojas taip vertino šią knygą, kad ėmė ją į visas savo kampanijas. Švėsdamas pergalę prieš Darijų ir tarp trofėjų išvydęs brangenybėmis išpuoštą kvapniųjų tepalų dėžutę, išvertė jos turinį ant žemės pareiškęs, kad pagaliau rado reikiamą dėžutę „Iliadai”!

Azijos kampanijos metu Aleksandras sužinojo, kad Aristotelis publikavo vieną iš savo pačių žymiausių veikalų, ir tai labai nuliūdino jaunąjį karalių. Todėl Aristotelium, Nežinomybės Užkariautojui, nuo Aleksandro, Žinomybės Užkariautojo, buvo pasiūstas priekaištų kupinas laiškas, kuriame nuskambėjo prisipažinimas, kad jam dar trūksta pasaulinės šlovės ir valdžios: „Aleksandras linki Aristotelium sveikatos! Tu buvai neteisus, kai publikavai tas mokslo šakas,

¹⁹ Tamplierių ordinas įkurtas 1118 m. Jo mokymas pagrįstas Egipto tradicijos Hermio Trismegisto Mokslu. Tamplierių devizas buvo: „Gailėstingumas ir Žinios”. Ordinas sunaikintas Popiežiaus Bule 1312 m., o Didysis Magistras Molé ir kiti ordino broliai sudeginti ant laužo.

kurios iki šiol buvo perduodamos tik žodžiu. Kuo aš dabar pranoksiu kitus, jeigu tos giliausios žinios, kurias man perteikei, tapo prieinamos visiems? Mano nuomone, aš *pranokstu visus likusius subtiliųjų sričių žiniomis, o ne valdžia ir jėga*. Sudie”. Šis laiškas nepadarė jokio poveikio ramiam Aristotelio gyvenimui, ir jis tik trumpai atsakė, kad nors kūrinio turinys buvo paskelbtas daugeliui, niekas iš tų, kurie jį skaitys, nepajėgs suvokti jo tikrosios reikšmės.

Po keleto metų Aleksandras Didysis nustojo egzistuoti savo fiziniu kūnu, o kartu su jo kūnu nustojo egzistuoti ir visa jo imperija, įkurta ir sucementuota jo asmenybe. Po metų Aristotelis išėjo į tą didį pasaulį, kurio paslaptis taip dažnai aptarinėjo su savo mokiniu Likėjoje. Bet kaip Aristotelis pranoko Aleksandrą gyvenime, taip pranoko jį ir po mirties. Ir nors jo kūnas ilsisi visų užmirštame kape, didysis filosofas tęsia gyvenimą savo intelektualiuose pasiekimuose. Amžius po amžiaus atiduoda jam pagarbą, karta po kartos mąsto apie jo teoremas. Ryškus savo racionalių sugebėjimų pranašumo dėka Aristotelis, “Meistras tų, kurie žino”, kaip jį pavadino Dantė, tapo tikroju užkariautoju to paties pasaulio, kurį Aleksandras svajėjo paklupdyti kardu.

Taip buvo pademonstruota, kad, pavergiant žmogaus kūną, pats žmogus dar nėra pavergiamas – reikia dar atimti jo protą. Norint išlaisvinti žmogų, nepakanka nuo jo kojų bei rankų nuimti grandines – iš nemokšiškumo turi būti išvaduotas jo protas. Fizinis užkariavimas kada nors turi baigtis, nes gimdydamas neapykantą jis kursto protą atkeršyti už įžeistą kūną. Bet visi žmonės - savo valia arba prieš savo valią - paklūsta protui, pranokstančiam jų turimą. Tai, kad senovės Graikijos, Egipto ir Indijos filosofinė kultūra pranoksta šiuolaikinę filosofinę kultūrą, pripažįsta visi, net patys aršiausi modernizmo pasekėjai. Graikų estetikos, didžiųjų intelektualių pasiekimų ir etikos Aukso era niekada neturėjo sau lygių. Tikrasis filosofas priklauso tauresniam ordinui, palaiminta tauta, davusi pasauliui šviesių mąstytojų, ir ta tauta dažnai minima dėl jos mąstytojų. Įžymiojoje pitagoriečių mokykloje Krotone buvo laikoma, kad filosofija yra nepakeičiama žmogaus gyvenime. Tas, kuris nesugebėjo įvertinti minties taurumo ir jėgos, nenusipelnė gyventi. Kaip šio teiginio rezultatas po to, kai dėl proto ar prigimties iškrypimų filosofinės brolijos narys būdavo išvaromas ar išeidavo savo noru, brolijos kapinėse būdavo statomas antkapis. Nes tas, kuris intelektualinius bei etinius tikslus iškeitė į materialinę sferą su jos pojūčių iliuzijomis bei neteisingomis ambicijomis, buvo laikomas mirusiu realybės sferai. Į gyvenimą jausmų vergovėje pitagoriečiai žiūrėjo kaip į dvasinę mirtį, o mirtį jausmų pasaulyje laikė dvasinio gyvenimo pradžia.

Filosofija teikia gyvybę tą prasme, kad atveria gyvenimo taurumą ir tikslą. Materialumas suteikia mirtį tą prasme, kad numarina arba užtemdo tas žmogiškos dvasios puses, kurios turi būti jautrios kūrybinės minties gaivinantiems impulsams ir sutaurinančiai dorybei. Kaip šiems senų laikų standartams pralošia įstatymai, pagal kuriuos žmonės gyvena XX amžiuje! Šiandien žmogus, išaukštintas kūrinys su begalinėmis tobulėjimo galimybėmis, bandydamas lygiuotis į neteisingus standartus, nusigręžia nuo jam kartu su gimimu suteiktos savybės suprasti, ir, nesuprasdamas pasekmių, puola į materialios iliuzinės būties srautą. Patį vertingiausią savo gyvenimo tarpsnį jis pašvenčia bergždžioms pastangoms įtvirtinti savo ilgalaikę valdžią trumpalaikių reiškinių pasaulyje. Laikui bėgant, atmintis apie jo gyvenimą kaip apie dvasinę būtį išgaruoja iš jo objektyvaus proto, ir jis sutelkia visus savo dalinai prabudusius sugebėjimus į gamybą, kurią jis laiko vienintele realybe. Iš savo Aš aukščio jis lėtai grimzta į niūrias efemeriškumo gelmes. Jis nugrimzta iki gyvūno lygio ir primityviai vograuja apie problemas, atsirandančias dėl jo nepakankamų žinių apie Dievišką Planą. Niūrioje betvarkėje, kurioje vyrauja galingos industrijos,

politikos ir prekybos pragaras, žmonės įstumia save į agoniją ir šiame sukuriuojančiame rūke bando pagriebti ir išlaikyti groteskiškus sėkmės bei valdžios fantomus.

Nemokšiškas visko, kas liečia jo gyvenimo tikslus bei priežastis, viso to, kas slypi už mirties paslapties, atžvilgiu ir visgi savo viduje turintis atsakymą į visus šiuos klausimus, žmogus noriai aukoja grožį, tiesą ir gėrį ant krauju aplaistyto pasaulio ambicijų altoriaus. Filosofijos pasaulis, tas žavingas minčių sodas, kuriame išminčius vienija brolybės ryšiai, dingsta. Vietoje jo iškyla imperija iš akmens, plieno, dūmų bei neapykantos – pasaulis, kuriame milijonai būtybių šurmuliuoja beviltiškai bandydamos išlikti egzistencijoje ir tuo pačiu metu išlaikyti tuos institutus, kuriuos jos sukūrė ir kurie neišvengiamai tempia jas į nežinomą baigtį. Šioje fizinėje imperijoje, kurią žmogus sukūrė bergždžiai tikėdamas, kad ji gali užtemdyti dangaus karalystę, viskas virsta akmeniu. Pelno spindesio pritrauktas žmogus pažvelgia į Medūzos veidą ir suakmenėjęs žūsta.

Šiame komerciniame amžiuje mokslas užsiima tik laikinų ir iliuzinių Gamtos aspektų fizinių žinių klasifikacija bei tyrinėjimais. Jo taip vadinami praktiniai atradimai suriša žmogų dar tampresnėmis fizinių apribojimų grandinėmis. Religija, ir ta tampa materialistinė: tikėjimo grožis ir taurumas matuojami gigantiškais akmenų mūrų dydžiais, popierinėmis balanso ataskaitų apimtimis. Net filosofija, kuri susieja dangų ir žemę, kurios pakopomis tarsi milžiniškais laiptais visų laikų praskaidrėję protai kyla į tikrąją Realybę, tampa proziška ir vienalyte konfliktuojančių pažiūrų mase. Daugiau joje nelieka nei grožio, nei taurumo, nei transcendentalumo. Kaip ir kitos žmogiškos minties šakos, ji tapo materialistine – “praktine”, ir jos siekiai tėra įnešti savo indėlį į šiuolaikinį pasaulį iš akmens ir plieno.

Iki taip vadinamo išsilavinusių ir mokytų žmonių rango pakilo mąstytojai, kuriuos būtų galima priskirti *Pasaulietinių Išminčių Mokyklai*. Po to, kai jie padarė stulbinančią išvadą, kad jie yra intelektualai žemės druska, šie rašto džentelmenai pasiskelbė esą galutiniais viso ko pažinaus, tiek žmogiško, tiek dangiško, teisėjais. Ši grupė tvirtina, kad visi mistikai – epileptikai, o dauguma šventųjų – neurastenikai! Jie paskelbė Dievą primityvių prietarų produktu. Visata, jų nuomone, neturi tikslo. Nemirtingumas yra išmislas arba vaizduotės vaisus, o iškili individualybė – tik sėkminga ląstelių kombinacija! Pitagoras, pasak jų, vargo nuo savo “tuščiažodžiavimo komplekso”. Sokratas buvo žinomas alkoholikas. Šv. Paulius buvo pasmerktas nuolatiniam priepuoliams. Paracelsas buvo šarlatanai ir žiniuonis, grafas Kaliostras – aferistas, o grafas Sen Žermenai – pats didžiausias apgavikas visoje žmonijos istorijoje!

Ką bendra turi pažangių gelbėtojų ir išminčių išaukštintos koncepcijos su šiais juokdariais, iškraipytais mūsų amžiaus “realizmo” kūriniais? Visame pasaulyje vyrai ir moterys, šiuolaikinio pasaulio kultūrinių sistemų nuleisti ant žemės, šaukiasi išvartyto grožio ir švietimo amžiaus grįžimo, praktiškumo aukščiausia šio žodžio prasme grįžimo. Daugelis pradeda suprasti, kad taip vadinama civilizacija savo dabartine forma artėja prie pabaigos. Jos šaltumas, negailestingumas, vertelgiškumas, materialus efektyvumas bei nepraktiškumas išeliminuoja tikrųjų meilės, idealumo ir išaukštinimo, dėl kurių verta gyventi, pasireiškimo galimybes. Visi pasaulyje ieško laimės, bet nežino, kur jos ieškoti. Žmogus turi žinoti, kad laimė vainikuoja paieškas supratimo dvasia. Tik per begalinio gėrio ir begalinio išbaigtumo realizaciją gali būti pasiektos vidinė ramybė ir rimtis. Priešingai geocentrizmui, žmogaus prote yra kažkas, kas veriasi į filosofiją, ir ne šiaip sau į filosofinius kanonus, o į filosofiją plačiau ir išsamiaja šio žodžio prasme.

Didieji praeities filosofijos institutai turi atgimti, nes tik jie sugebės atitraukti uždangas, skiriančias priežastį nuo pasekmės. Tik Misterijos, šios tikrosios Išminčių Sueigos, gali atverti

kenčiančiai žmonijai tą didžiulę ir šlovingą visatą, kuri yra tikrieji dvasinės būtybės, vadinamos žmogumi, namai. Šiuolaikinė filosofija patyrė nesėkmę todėl, kad mąstymą laiko grynai intelektualiniu procesu. Materialistinė mintis yra beviltiškai nugrimzdusi į minties metodų vertelgiškumą. Minties jėga visada buvo būdinga žmonijos Gelbėtojams. Mitologiniai ir istoriniai visų laikų Reformatoriai buvo tos jėgos personifikacijos. Tas, kuris, protingesnis už savo kaimyną, truputį geresnis už savo kaimyną. Tas, kuris mąsto aukštesnėmis, racionalesnėmis kategorijomis už visą likusį pasaulį, vadinamas didžiu mąstytoju. Tas, kuris mąsto žemiausiomis kategorijomis, vadinamas barbaru. Taigi palyginamasis racionalus vystymasis yra tikrasis individualaus evoliucinio statuso matas.

Trumpai suformuluotas tikrasis antikos filosofijos tikslas: atverti metodą, kurį naudojant gali būti pagreitintas racionalios prigimties vystymo procesas, užuot laukus kur kas lėtesnės proceso raidos, vykstančios Gamtos valia. Žodžiuose *Filosofinis gyvenimas* slypi aukščiausias jėgos šaltinis, pažinimo pasiekimas, dievo mūsų viduje atvėrimas. Tai raktas Didžiajam Darymui, Filosofinio Akmens paslapčiai, nes tai reiškia, kad alcheminis virsmas užbaigtas. Taigi antikinė filosofija pirmiausia buvo gyvenimo būdas ir tik po to – intelektualinis metodas. Filosofu aukščiausia prasme galėjo tapti tik tas, kuris gyveno *Filosofinį Gyvenimą*. **Kuo žmogus gyvena, į tokias žinias išeina.** Vadinasi, didis filosofas yra tas, kuris gyvena trejopą gyvenimą – fizinį, protinį bei dvasinį, ir visi šie aspektai persmelkti racionalumu bei visiškai jam paklūsta.

Fizinis, emocinis ir protinis žmogaus gyvenimas gali naudingai vienas kitą papildyti arba kenkti vienas kitam, nes fizinė prigimtis yra aplinka protinei, ir tik tas protas sugeba racionaliai mąstyti, kuris pasiekė aukščiausią harmoniją ir aukščiausiu laipsniu išgrynino fizinę konstituciją. Iš to seka, kad *teisingas veiksmas, teisingas jausmas ir teisingas mąstymas yra teisingų žinių išankstinė sąlyga*, ir filosofinę valdžią pasieks tik tie, kurie suharmonizavo savo gyvenimą su savo mąstymu. Todėl išmintingas žmogus sako, kad negalima pasiekti pažinimo mokslo aukštumų tol, kol nepasieksi pačių aukščiausių gyvenimo mokslo standartų, nes *filosofinė jėga – natūralus filosofinio gyvenimo rezultatas ir tąsa*. Kaip fizinis gyvenimas įtvirtina fizinių daiktų svarbą, kaip vienuoliškas metafizinis asketizmas įtvirtina polinkį į ekstazinę būseną, taip visiškas atsidavimas filosofijai įveda mąstytojo sąmonę į aukščiausią ir kilniausią iš visų sferų – į grynai filosofinį, arba racionalų, pasaulį.

Civilizacijose, kurių pagrindinis požymis yra vien tik laikinas aktyvumas, filosofas atstovauja pusiausvyrą palaikančiam intelektui, sugebančiam užtikrinti kultūrinį augimą. Filosofinio ritmo nusistovėjimui individo prigimtyje paprastai prireikia nuo penkiolikos iki dvidešimties metų. Per visą šį laiką senovės mokyklų mokiniai pakludavo itin griežtai disciplinai. Visą gyvenimo įvairovę nuosekliai pakeisdavo siauras interesų ratas ir koncentruotas mąstymas. Antikos pasaulyje buvo dar vienas svarbus faktorius, kuris dalyvaudavo intelekto formavime ir kuris yra visiškai už šiuolaikinių mąstytojų suvokimo ribų – *iniciacija į filosofines Misterijas*. Žmogus, kuris pademonstruodavo savo protinius ir dvasinius sugebėjimus, būdavo priimamas į mokslininkų *organizaciją*, ir jam atsiverdavo neįkainojamas slaptos išminties palikimas, perduodamas iš kartos į kartą. Šis filosofinės tiesos palikimas neturi analogų jokiame laike, ir kiekvienas mokinys, priimtas į šias *išminčių brolijas*, savo ruožtu įnešdavo individualų indėlį į pažinimo lobyną.

Vienintelė pasaulio viltis yra filosofija, nes visos šiuolaikinio gyvenimo kančios kyla dėl pačių filosofinių dėsnių trūkumo. Tas, kuris bent šiek tiek jaučia gyvenimo taurumą, negali

nesuvokti šiuolaikinio amžiaus paviršutiniško, lengvabūdiško aktyvumo pobūdžio. Kąkada buvo gerai pasakyta, kad nė vienas žmogus nepasieks pažangos tol, kol neišvystys savos filosofijos. Nė viena tauta negali pasiekti tikro didingumo tol, kol neišsiugdys adekvačios filosofijos ir nepašvęs savo egzistavimo politikai, atitinkančiai šią filosofiją. Pasaulinio karo metu civilizacija klaiko iš neapykantos, kai viena jos dalis susikovė su kita, kai žmonės negailestingai naikino viską, net žmogiškas gyvybes. Jie naikino tuos žmogiškos minties pasiekimus, kurie racionaliai palaikė žmogiškos gyvybės kryptį. Iš tiesų teisus buvo Mahometas, kai sakė, kad filosofų rašalas vertesnis už kankinių kraują. Neįkainojami dokumentai, neįkainojami pasiekimų liudijimai, žemės išrinktųjų ištisais amžiais kantriais stebėjimais ir eksperimentais kauptos žinios – visa tai buvo sunaikinta be jokio gailesčio. Ką tereiškė žinios, tiesa, grožis, meilė, idealizmas, filosofija ar religija lyginant su žmogaus troškimu kontroliuoti neapčiuopiamai mažą erdvę Visatoje neapčiuopiamai menką laiko momentą? Tam kad patenkintų savo ambicijas, žmogus sunaikins visatą, net jeigu žinos, kad po keleto metų turės palikti šį pasaulį, palikdamas viską, ką pajėgė užgrobti, naujiems grobikams.

Karas, nenuginčijamas iracionalumo liudytojas, vis dar teberusena žmonių širdyse. Šis jausmas nemirs tol, kol nebus nugalėtas žmogiškas egoizmas. Civilizacija, apsiginklavusi įvairiausiais išradimais ir griovimo priemonėmis, tęs savo brožudišką kelią per ištisus amžius. Tačiau žmogaus prote gimsta nauja didžiulė baimė – kad civilizacija sugriautų pati save didžiulėje kovoje, savo mastais prilygstančioje kataklizmui. Ir tada prasidės amžina atstatymo drama. Iš civilizacijos, mirusios išsekus jos idealizmui, griuvusių primityvios tautos, esančios dar tik pradinėje vystymosi stadijoje, sukurs naują pasaulį. Numatydami tą laiką, visų amžių filosofai tikėjosi, kad į tą naują pasaulį turėtų būti įterpti patys gražiausi, patys teisingiausi praeities pasaulio pasiekimų rezultatai. **Visų buvusių pasiekimų suma turi būti visos naujų daiktų tvarkos pagrindu** – toks dieviškas dėsnis. Didieji žmonijos filosofiniai lobiai turi būti išsaugoti. Viskas, kas yra apnašos, turi dingti. Viskas, kas fundamentalu ir atspindi esmę, turi išlikti, kokios kainos tai bepareikalautų.

Platonikai išskyrė dvi nemokšiškumo formas: *paprastas* nemokšiškumas ir *suminis* nemokšiškumas. Paprastas nemokšiškumas tėra žinių trūkumas, ir jis būdingas visoms būtybėms, atsirandančioms iš Pirminės Priežasties, kuri vienintelė yra tobulas žinojimas. Paprastas nemokšiškumas – tai amžinai besitęsiantis procesas, nukreipiantis dvasią siekti žinių. Iš šio nekalto nežinojimo kartu su protinės veiklos tobulinimu išauga suvokimo aistra. Žmogiškas intelektas apsuptas tokių egzistavimo formų, kurios yra už jo dalinai išvystytų sugebėjimų ribų. Šioje objektų srityje nesuvokiama yra niekada neišsemiamas proto stimulų šaltinis. Taigi išmintis yra pastangų racionaliai suvokti nežinomybės problemas rezultatas.

Žiūrint iš esmės, tik Pirminė Priežastis gali būti pavadinta išmintinga. Kitaip sakant, tik Dievas yra gėris. Sokratas paskelbė, kad žinios, dorybė ir nauda yra tos pačios prigimties kaip ir gėris. Žinios yra *pažinimo* sąlyga; dorybė yra *būties* sąlyga; nauda yra *darymo* sąlyga. Jeigu į išmintį žiūrėsime kaip į proto tobulumo sinonimą, taps aišku, kad tokia būseną gali egzistuoti tik Visumoje, nes tai, kas mažiau už Visumą, negali turėti Visko pilnatvės. Nei viena viso ko dalis nėra išsami, pilna. Iš to seka, kad bet kuri dalis yra netobula. Ten, kur egzistuoja nepilnatvė, ją lydi nemokšiškumas, nes bet kuri dalis, sugebanti pažinti Pati Save, negali suvokti Savęs kitose dalyse. Žmogaus evoliucijos procesas filosofiniu požiūriu – tai procesas, einantis nuo nevienarūšių

prie vienaarūšių. Savo laiku izoliuotos individualių fragmentų sąmonės susijungs, kad taptų išsamia Visumos sąmone. Tai, ir tik tai, yra absoliučios realybės *visuotinio pažinimo* sąlyga.

Taigi visos būtybės yra išmintingos ir tuo pačiu metu nemokšiškos, ir šia prasme tokia klasifikacija yra sąlyginė. Sąlyginė pilnatvė yra sąlyginis niekas. Mikroskopas parodė žmogui jo didybę, o teleskopas – jo mažareikšmiškumą. Per egzistavimo amžinybę žmogus nuosekliai gausina žinias bei suvokimą. Bet amžinai besiplečianti sąmonė apima dar didesnę amžinybę. Net šiuolaikinėje netobulumo būsenoje žmogus pradeda suvokti, kad jis negali būti laimingas, kol nepasieks tobulumo. Per išsiskaidymų labirintą tik praskaidrėjęs protas gali atvesti dvasią į tobulą vienovės šviesą.

Papildydamas paprastą nemokšišumą, kuris yra pats galingiausias protinio brendimo faktorius, egzistuoja dar ir kitas, kur kas subtilesnis ir pavojingesnis. Ši antroji forma, vadinama dvigubu, arba suminiu, nemokšiškumu, gali būti apibūdinta kaip nemokšiškumo nemokšiškumas. Primityvaus laukinio atliekamas saulės, mėnulio garbinimas, aukojimas vėjams buvo bandymas pamaloninti nežinomus dievus grubiais fetišais. Jis gyveno pasaulyje kupiname stebuklų, kurių nesuprato. Dabar ten, kur klajojo laukinis žmogus, plyti milžiniški miestai. Žmonija jau nebelaiko savęs primityvia. Nuostabos ir garbinimo dvasia užleido vietą subtilesnei reakcijai. Šiandien žmogus garbina savo paties pasiekimus ir erdvės bei laiko begalybę sieja su savo sąmone arba juos visiškai neigia.

Dvidešimtas amžius padarė fetišą iš civilizacijos ir kupinas savo paties pojūčių, o jo dievai vėlgi savo paties gamybos. Žmonija pamiršo, kokia ji mažareikšmė, kokia trumpalaikė ir kokia nemokšiška. Ptolemėjų išjuokia už tai, kad jis laikė Žemę Visatos centru, bet šiuolaikinė civilizacija pagrįsta hipoteze, jog Žemės planeta yra pati svarbiausia iš visų dangaus sferų ir visi dievai savo žvaigždžių sostuose sužavėti bei užsiėmę vien tik epochiniais įvykiais, vykstančiais šiame sferiniame Chaoso skruzdėlyne.

Amžiais žmonės be jokio tikslo statė miestus, kuriuose jie galėjo valdyti jėga bei išoriniu blizgesiu, tarsi aukso blizgesys arba dešimt milijonų vasalų galėjo žmogų pakylėti virš jo paties minčių kilnumo ir priversti jo skeptrą švytėti tolimese žvaigždėse regima šviesa. Ši maža planeta sukasi savo orbita, nešdamasi keletą milijardų žmogiškų būtybių, kurios gyvena ir miršta nepastebimos visos neišmatuojamos būties, plytinčios už materijos gabalo, ant kurio jos gyvena, ribų. Kas tėra industrijos kapitonai ir finansų valdovai palyginus su erdvės ir laiko begalimumu? Net jeigu tokie plutokratai pasieks aukščiausią valdžią visoje žemėje, argi jie nebus tik juokingi despota, sėdintys ant kosminių dulkių grumstelio?

Filosofija atveria žmogui jo giminingumą visuotinei būčiai. Ji parodo jam, kad jis yra brolis saulių, kurios švyti dangaus sferoje. Ji pakyli jį nuo mokesčių mokėtojo ant besisukančio atomo statuso iki Kosminio piliečio statuso. Ji moko jį, kad tuo metu, kai fizinės grandinės riša jį prie žemės (kurios kraujas ir kūnas yra jis pats), jis turi dvasinę jėgą, dievišką Aš, per kurį tampa Visumos simfonijos dalimi. Nemokšiškumo nemokšiškumas reiškia nesuvokimo patenkintą savimi būseną, kurioje žmogus nežino nieko, kas pranoksta jo fizinių jutimų ribas, ir sako, kad neegzistuoja nieko nepažinto! Tas, kuris nežino kito gyvenimo, išskyrus fizinį, yra tiesiog nemokša; bet tas, kuris skelbia fizinį gyvenimą pačiu svarbiausiu ir pakyli jį iki aukščiausios realybės statuso, tas nemokšiškas savo nemokšiškumo atžvilgiu.

Jeigu Begalinis nenorėtų, kad žmogus taptų išmintingas, Jis neaprūpintų jo sugebėjimais pažinti. Jeigu Jis nenorėtų, kad žmogus būtų dorybingas, Jis nebūtų pasėjęs žmogaus širdyje

dorybės sėklos. Jeigu Jis norėtų apriboti žmogaus paskirtį vien tik fiziniu gyvenimu, jis neaprupintų žmogaus jutiminius sugebėjimus, leidžiančius jam suvokti mūsų visatos beribiškumą. Filosofija kreipiasi į visus žmones, kviesdama jungtis į dvasios draugiją, į minties broliją, į visų Aš sambūrį. Filosofija kviečia žmones atsisakyti garbės troškimo bei egoizmo, pakilti iš nemokšiško sielvarto ir visuotinės nevilties, ambicijų parodijos ir žiaurių gobšumo gniaužtų, atsisakyti neapykantos pragaro ir šalto negyvo idealizmo kapo.

Filosofija visus žmones išves į platų, ramų tiesos kelią, filosofijos pasaulis – tai taiki žemė, kur visos turimos subtiliosios sielos savybės randa galimybes saviraiškai. Čia žmogų moko žolelės paslapties, kiekviena lazda ir akmuo prakalba ir atskleidžia savo būties paslaptis. Visas gyvenimas, nušviestas supratimo spinduliais, tampa stebuklinga ir nuostabią realybe. Iš visų keturių pasaulio šalių skamba galingas džiaugsmo vienybės himnas, nes čia, filosofijos šviesoje, atsiveria egzistavimo prasmė. Išmintis ir gerumas, persmelkiantys Visumą, tampa prieinami kiekvienam žmogui, net ir nepasiekusiam tobulo proto. Čia išvargusi žmonijos širdis atranda tą vienybę, kuri sklinda iš sielos gelmių, tą didžią gėrio saugyklą, kuri yra čia kaip brangakmenis, užslėptas prigimtyje.

Eidamas išminties nurodytu keliu, ieškantis tiesos galų gale užkopia į išminties viršūnę ir žiūrėdamas nuo jos regi prieš jį atsivėrusią gyvenimo panoramą. Miestai teatrodė tik kaip dėmės lygumose, o horizontą dengia pilka Nežinomybės uždanga. Po to siela supranta, kad išmintis yra regėjimo zonoje, ir ji plečiasi, didėjant regimai perspektyvai. Priklausomai nuo to, kaip žmogaus mintys vis labiau veržiasi į viršų, jis jau nežiūri gatvių, miestai ištirpsta tautose, tautos kontinentuose, kontinentai – Žemėje, Žemė – erdvėje, o erdvė – begalinėje amžinybėje, ir taip toliau, kol lieka tik du: Aš ir Dievo malonė.

Tuo metu kai fizinis žmogaus kūnas tebėra su juo ir susimaišo su nedėmesinga minia, sunku suvokti žmogų kaip iš tikrųjų gyvenantį savo paties pasaulyje, kurį jis atrado, pakylėdamas save iki sąjungos su savo vidinės prigimties gelmėmis. Žmogus gali nugyventi du gyvenimus. Vienas – tai kova nuo iščių iki kapo. Jos trukmė matuojama paties žmogaus sukurtu laiku. Pavadinkime tai *nerūpestingu gyvenimu*. Antras gyvenimas – nuo realizacijos iki begalybės. Jis prasideda nuo suvokimo, jo trukmė beribė, jis baigiasi amžinybės plotmėje. Jis vadinasi *filosofiniu gyvenimu*. **Filosofai negimsta ir nemiršta**. Vieną kartą pasiekę nemirtingumą, jie tampa amžini. Susijungę su savo pačių Aš, jie suvokia, kad yra nemirtingas pagrindas, kuris niekur nedingsta. Ant šio gyvo vibruojančio pagrindo – Aš – jie kuria civilizaciją, kuri egzistuos ir tada, kai dings Saulė, Mėnulis bei žvaigždės. Kvailiai gyvena šia diena, o filosofai – amžinybe.

Kai tik žmogaus sąmonė nuridena antkapį ir išeina iš kapo, ji daugiau jau nemiršta, nes šis antras, filosofinis, gimimas nepatiria mirties. Čia nekalbama apie fizinį nemirtingumą, bet greičiau jau apie tai, kad filosofas supranta, jog jo fizinis kūnas jo tikroju Aš tėra ne daugiau nei fizinė žemė – jo tikroju pasauliu. Supranta, kad jis ir jo fizinis kūnas yra skirtingos būtybės, kad nors forma turi suirti, gyvenimas nesibaigia. Tai tas pats nemirtingumas, apie kurį Sokratas kalbėjo: “Anitas ir Melitas gali nuteisti mane mirti, bet jie negali man pakenkti”. Išmintingam fizinis egzistavimas tėra tik gyvenimo rūmo išorinis prieangis. Atidarydami šio prieangio duris, išsventintieji įeina į ilgesnį ir tobulesnį egzistavimą. Nemokša gyvena laiko ir erdvės apribotame pasaulyje. Tiems, kurie perpranta Būties svarbą bei taurumą, visos šios permainingos formos, jausmų iliuzijos yra dirbtiniai apribojimai, žmogaus nemokšiško uždėti ant Dievybės

egzistavimo trukmės. Filosofas gyvena ir vibruoja šios trukmės suvokimu, pagal kurį šį begalo ilgą laiko periodą Visuotinė Išmintinga Priežastis skyrė didžiū darbų atlikimui.

Žmogus nėra tokia menka būtybė, kaip atrodo. Jo fizinis kūnas nėra jo tikrojo Aš vienintelis matas. Žmogaus nematoma prigimtis tokia pati didinga kaip ir jos suvokimas ir tokia pati beribė kaip ir jo mintys. Savo proto pirštais jis čiuopia žvaigždes, jo dvasia susilieja su pulsuojančiu paties Kosmoso gyvenimu. Tas, kuris pasiekia suvokimo būseną, taip padidina savo sugebėjimą tai suvokti, kad jis suima į save įvairius Visatos elementus. Nežinomybė tėra tiesiog tai, kas dar nesuimta į ieškančio sąmonę. Filosofija padeda žmogui išsiugdyti intuiciją, nes atveria jam pažinimo šlovę ir pažinimo lobius, nes ji išvysto tas slaptas jėgas bei slaptus sugebėjimus, kuriais žmogus pajėgia valdyti septynių sferų paslaptis.

Praeities išventintieji kviečiasi savo mokinius iš fizinių siekių pasaulio į proto ir dvasios gyvenimą. Daugelį amžių Misterijos stovėjo ant Realybės slenksčio kaip hipotetinis taškas tarp *numeno* ir *fenomeno*, substancijos ir jos šešėlio. Misterijų durys iki šiol praviros, ir tas, kuris nori pro jas praeiti, gali atsidurti dvasios karalystėje. Filosofijos pasaulis nėra nei kairėje, nei dešinėje, nei viršuje, nei apačioje. Panašiai kaip subtili esybė, persmelkianti erdvę ir visas substancijas, šis pasaulis visur, jis persmelkia pačius žemiausius ir pačius aukščiausius būties sluoksnius. Kiekviename vyre ir kiekvienoje moteryje šios dvi sferos susietos vartais, kurie išveda iš ne Aš ir jo aplinkos į Aš ir jo realizaciją. Mistikoje šie vartai – širdis, ir per emocijų dvasingumą žmogus susiliečia su aukštesne sfera, kuri, kartą išjausta ir pažinta, tampa visko, turinčio vertę laike, suma. **Filosofijoje protas yra vartai tarp išorinio ir vidinio pasaulių**, ir praskaidrėjęs protas permeta tiltą tarp fizinio ir nefizinio. Taip dieviškumas gimsta tame, kuris ieško, ir nuo žmogiškų veiksmų pakyla iki dieviškų veiksmų.

Mūsų “praktiškų” daiktų erą žmonės tyčiojasi net iš Dievo egzistavimo. Jie juokiasi iš gerumo, kai apgirtusiais protais mąsto apie materialumo fantasmagorijas. Jie pamiršo kelius, kurie veda į žvaigždes. Didieji senovės mistikos institutai, kurie kviečia žmogų pasiimti jam priklausantį dievišką palikimą, žlugo, dabar žmogiškų užmojų institutai stovi tose vietose, kur kažkada kilo marmuro rūmų kolonos, kur gyvavo Misterijos ir mokslininkai. Baltais rūbais apsirengę išminčiai, davę pasauliui jo idealus, kultūrą ir grožį, užsisiautė apsiaustus ir tapo nematomi žmonių regėjimui. Tačiau ši mažoji žemė ir toliau nušviesta tos pačios Kūrėjo Apvaizdos saulės šviesos. Vaikai plačiai atmerktomis akimis vis dar nustebę žiūri į fizinio pasaulio paslaptis. Žmonės ir toliau juokiasi bei verkia, myli ir nekenčia. Kai kurie iš jų svajoja apie taurų pasaulį, visavertiškesnį gyvenimą ir apie visapusiškesnę realizaciją. Tiek žmogaus širdyje, tiek ir prote vis dar praviri vartai, vedantys į nemirtingumą. Gėris, meilė bei idealizmas vis dar atgaivina žmoniją. Dievas tebemyli ir tebeveda į jiems skirtą tikslą Savo kūrinis. Kelias tebeveda į viršų, į realizaciją. Žmogaus siela vis dar be sparnų, jie vis dar tebėra suglausti po fizinio kūno uždanga. Filosofija – tai ta maginė jėga, kuri, išlydydama molinius indus, išlaisvina sielą iš įpročių bei iškrypimų nelaisvės. Siela gali ištiesti savo sparnus ir kilti į savo šaltinį.

Misterijos vėl prakalbo, kviesdamos žmones ateiti į Šviesos Rūmus. Didingieji materialumo institutai žlugo. Žmogaus išaukštintos klaidingos civilizacijos pradėjo bliūkšti ir kaip Frankenšteino vaiduoklis naikina savo kūrėją. Religija be tikslo klaidžioja po teologinių spekuliacijų labirintą. Mokslas bejėgiškai daužosi į nežinomybės barjerą. **Tik transcendentinė filosofija žino kelią.** Tik praskaidrėjęs protas gali paduoti žmogui suvokimą kelyje į šviesą. Tik filosofija gali išmokyti žmogų teisingai gimti, gerai nugyventi gyvenimą, garbingai numirti ir vėl

atgimti. Visų laikų filosofai į šią išrinktųjų grandinę kviečia įsilieti ir JUS, visus tuos, kurie pasirinko “pažinimo, gėrio ir naudos” gyvenimą.